

Cami Sohbetleri

**Âyet Hadis
Dinî Bilgiler**

MART 2019

İSTANBUL MÜFTÜLÜĞÜ

Genel Koordinatör

Prof. Dr. Hasan Kâmil YILMAZ

İstanbul Müftüsü

Yayın Yönetmeni

Veysel İŞILDAR

İstanbul Müftü Yardımcısı

DERLEME HEYETİ

Başvaiz Fatma BAYRAM (Dini Bilgiler)

Vaiz Şule DÜNDAR (Dini Bilgiler)

Baş İmam Hatip Ömer CİHANGİR (Ayetler ve Tefsirleri)

İmam Hatip Dr. Mesut ÇAKIR (Hadisler ve Şerhleri)

İmam Hatip Emir Faysal ARVAS (Dini Bilgiler)

Tashih: Vaiz Dr. Nurhayat HARAL YALÇI

AYET-İ KERİME VE MEALİ

أُتِلْ مَا أُوحِيَ إِلَيْكَ مِنَ الْكِتَابِ وَأَقِمِ الصَّلَاةَ إِنَّ الصَّلَاةَ تَنْهَى
عَنِ الْفَحْشَاءِ وَالْمُنْكَرِ وَلَذِكْرُ اللَّهِ أَكْبَرُ وَاللَّهُ يَعْلَمُ مَا تَصْنَعُونَ

“Kitaptan sana vahyedilenleri oku, namazı dosdoğru kıl. Kuşkusuz namaz hayâsızlıktan ve kötülükten meneder. Allah’ı anmak her şeyden önemlidir. Allah yaptıklarınızı bilir.”

Ankebut 29/45.

Hız. Peygamber (s.a.v)’den okuması istenen Kitap Kur’ân-ı Kerim’dir. Fahşâ kelimesi, Arapça’da aynı kökten olan *fuhuş* kelimesiyle eş anlamlı olup genellikle çirkin sözler ve fiiller için kullanılır (*el-Müfredât*, “fıhş” md). Münker ise, ma’rûf kavramının zıddı olarak genellikle “akıl ve sağduyunun çirkin bulduğu, erdemli toplumun yadırgadığı tutum ve davranışlar” anlamına gelir. Ayette geçen “zikrullahtan” maksat namazdır. Namazın zikir kelimesiyle anılması, onun tam bir ibadet bilinciyle, Allah’ın huzurunda bulunulduğu şuru ve sorumluluğu ile eda edilmesi şartını taşır. Ayet, bu şekilde kılınan namazın belirtilen ahlakî etkiyi gösterecek kaliteye ulaşıp ulaşacağına işaret eder.

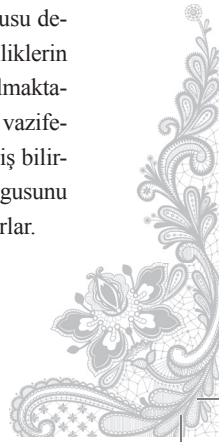
HADİS-İ ŞERİF VE MEALİ

الْحَيَاءُ لَا يَأْتِي إِلَّا بِخَيْرٍ

“Hayâ ancak hayır kazandırır.”

Buhâri, Edeb 77; Müslim, İman 60.

Nereden kaynaklanırsa kaynaklansın, hayâ duygusu baştan sona hayır olup insana ancak hayır kazandırır. Bu asil duygu zannedildiği gibi insanın hakkını elde etmesine engel olmaz. İnsanın rızıkını kazanmasına, hakkını elde etmesine engel olan utanma duygusu değil, çekingenliği, korkaklığı ve beceriksizliğidir. Hayâ duygusuyla bu olumsuz özelliklerin hiçbir ilgisi yoktur. Bu güzel duygu günümüzde maalesef bazı telkinlerle zayıflatılmaktadır. Utanma duygusunu bir yana atmayı marifet sayanlar ne pahasına olursa olsun vazifesini lâıyıkıyla yapmayı bir nevi aptallık sayanlar, kaytarmayı ve gününü gün etmeyi iş bilirlilik kabul edenler insana en büyük fenalığı yapıyorlar. Onun fitratındaki utanma duygusunu ve vazife aşkı tahrif etmek suretiyle, kendini mükemmelleştirmesine engel oluyorlar.

GECEİN ÖRTÜSÜNE BÜRÜNMEK

Yaşadığımız hayat dilimlerinden birisi de 24 saatlik bir zamanı kapsayan gündür. Gün, gece ve gündüz olmak üzere iki kısımdan oluşur. Gece ve gündüzün birbiri ardınca gelmesi ilahi kudretin bir tecellisidir. Yer in ve göğün yaratılması, gece ile gündüzün bir birini takip etmesi ibret alınması gereken ayetlerdendir. Dünya hayatında geçirdiğimiz ömür için gündüz ne kadar gerekli ise gece de o derece değerlidir. Gündüz maişet temin etme zamanıdır. Rızık peşinden koşmak, geçim temin etmek için gayret gösterilmesi gereken bir nimettir. Gece ise dinlenme, yenilenme ve dinleşme için bir nimettir. Kur'an-ı Kerim'in: *"O, içinde dinlenesiniz diye geceyi sizin için (karanlık); gündüzü ise aydınlık kılandı. (Yunus, 10/67)* beyanı buna işaret etmektedir. İbrahim suresindeki, "O, âdetleri üzere hareket eden güneşi ve ayı sizin hizmetinize sunan, geceyi ve gündüzü sizin emrinize verendir." (İbrahim, 14/33) Gece, evlerimize çekilip günün yorgunluğunu attığımız, rahat ettiğimiz ve bir aileye mensup olmanın nimetini hissettiğimiz zamandır. Gece, aile fertlerimizle bir araya toplanıp samimi bir atmosfer içinde sevgiyi, muhabbeti paylaşmamıza vesile olur. Gece nimetinden faydalanmak için ailece bir arada bulunmanın fırsatını iyi değerlendirmemiz lazımdır. Günümüzde bizi adeta esir alan teknoloji araçlarına kendimizi kaptırıp kalabalıklar içinde yalnızlığa kendimizi mahkûm etmemeliyiz.

Gece, ibadetin hazzına varmak için de bir nimettir. Rabbimiz Müzemmil Suresi'nde peygamberimize hitaben ve onun şahsında bütün müminlere şöyle buyurur: *"Şüphesiz gece ibadetinin etkisi daha fazla, (bu ibadetteki) sözler (Kur'an ve dua okuyuşlar) ise daha düzgün ve açıktır." (73/6)* Gece, onun karanlık örtüsüne sığınıp dingin bir ruh haliyle, Rabbimize huşu içinde ibadet etmenin hazzını yaşama vaktidir. Gündüzün telaşından uzak, mana âleminde seyahat etmenin tadına varmanın zamanıdır. Gece, kendini bulmanın, sevdiklerimizle buluşmanın vaktidir. Zira hemen sonra gelen ayet-i kerimede: *"Çünkü gündüz sana uzun bir meşguliyet vardır." (73/7)* buyru-larak gündüzün meşgalesinden dolayı gerek ibadetlerimizde gerekse beşeri ilişkilerimizde gerektiği kadar yoğunlaşamayacağımızı hatırlatır.

AYET-İ KERİME VE MEALİ

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُونُوا قَوَّامِينَ لِلَّهِ شُهَدَاءَ بِالْقِسْطِ وَلَا يَجْرِمَنَّكُمْ شَنَاٰنَ قَوْمٍ عَلَىٰ أَلَّا تَعْدِلُوا اعْدِلُوا هُوَ أَقْرَبُ لِلتَّقْوَىٰ وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ

“Ey iman edenler! Allah için hakkı ayakta tutun, adaletle şahitlik eden kimseler olun. Herhangi bir topluluğa duyduğunuz kin, sizi adaletsiz davranmaya itmesin. Adaletli olun; bu, takvaya daha uygundur. Allah’tan korkun. Şüphesiz Allah yaptıklarınızdan haberdardır.”

Maide 5/8.

Bu ayette İslam’ın sosyal, hukuki ve ahlaki amaçlarının önemli bir kısmı özetlenmektedir. “Ferdî ve sosyal yapıda dirlik ve düzenliği, hakkaniyet ve eşitlik esaslarına uygun şekilde davranmayı sağlayan ahlaki erdem” anlamına gelen adalet, sosyal hayatın en önemli denge unsuru ve teminatıdır. Ayet-i Kerime, insanların Allah katında en üstün değer olan takvanın (Hucurât 49/13) faziletine erebilmeleri için adaletli olmaları ve düşmanları hakkında kalplerinde besledikleri öfkenin onlara karşı haksızlık yapmalarına sebep olmaması gerektiğini bildirmektedir.

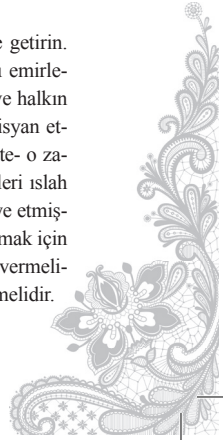
HADİS-İ ŞERİF VE MEALİ

سَأَلَ سَلَمَةُ بْنُ يَزِيدَ الْجُعْفِيُّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَقَالَ: يَا نَبِيَّ اللَّهِ، أَرَأَيْتَ إِنْ قَامَتْ عَلَيْنَا أُمَرَاءُ يَسْأَلُونَا حَقَّهُمْ وَيَمْنَعُونَا حَقَّنَا، فَمَا تَأْمُرُنَا؟ فَأَعْرَضَ عَنْهُ، ثُمَّ سَأَلَهُ، فَأَعْرَضَ عَنْهُ، ثُمَّ سَأَلَهُ فِي الثَّانِيَةِ أَوْ فِي الثَّلَاثَةِ، فَجَذَبَهُ الْأَشْعَثُ بْنُ قَيْسٍ، وَقَالَ: «اسْمَعُوا وَأَطِيعُوا، فَإِنَّمَا عَلَيْهِمْ مَا حُمِلُوا، وَعَلَيْكُمْ مَا حُمِلْتُمْ»

Seleme b. Yezid el-Cu’fi Resûlullah (s.a.v)’e: “Ya Nebiyallah! Başımıza, kendi haklarını bizden isteyen, fakat bizim hakkımızı bize vermeyen yöneticiler tayin edilirse, bize ne yapmamızı emredersin?” diye sordu. Resûl-i Ekrem onun bu sorusuna cevap vermedi. Bir daha sorunca Resûlullah (s.a.v) şöyle buyurdu: “Onların sözünü dinleyip kendilerine itaat edin. Onlar yapmaları gerekenden, siz de yapmanız gerekenden sorumlusunuz.”

Müslim, İmâre 49-50.

Efendimiz özetle herkesin bir görevi vardır, siz yönetilenler olarak kendi görevinizi yerine getirin. Sizden istenen zekâtı verin. Cihada çağrıldığınız zaman kaçmayın ve yöneticilerin diğer meşru emirlerine uyun demektir. Efendimiz ayrıca yönetenlerin görevinin, herkese eşit ve âdil davranmak ve halkın hakkını vermek olduğunu belirtmiştir. Yöneticiler görevlerini yapmadıkları takdirde ise, onlara isyan etmenin, ihtilâl yaparak hak aramaya kalkmanın doğru olmayacağını söylemiş ve -bir başka hadiste- o zaman “Hakkınızın size verilmesi için Allah’tan yardım dileyin”, buyurmuştur. Yani zalim idarecileri ıslah etmesini veya onları milletin başından defedip lâıyk olanları getirmesini Allah’tan dilemeyi tavsiye etmiştir. Netice itibarıyla, Müslüman devlet başkanları, hadiste işaret buyrulan kötü idarecilerden olmamak için gayret göstermeli, tercihlerinde kimseye haksızlık etmemeli ve herkese hakkını titiz bir şekilde vermeli. Halk da görevini yapmalı, haksızlıkla karşılaşınca halini Allah’a arz edip ondan yardım istemelidir.

Dini Bilgiler

ADALET

Sözlük anlamı istikamet ve doğruluk demek olan adaletin hukuk terimi olarak anlamı iyi ya da kötü herkese hak ettiğini vermektir. Adalet kelimesi sadakat, insanlarla iyi geçinme, hayırda dayanışma, muhabbet, kıskançlıktan sakınma, kötülüğe iyilikle karşılık verme, düşmanlıktan kaçınma, büyüklere saygı, küçüklere şefkat gösterme gibi çok geniş bir anlam yelpazesine sahiptir.

Adaletin tam karşısında duran zulüm, adaletsizliğin eşanlamıdır. İslam, zulme rıza göstermenin zulüm sayıldığını beyan ederek (*Müslim, Birr;15*) evrensel adaletin temelini bina ederken, “*Herhangi bir yerdeki adaletsizlik, her yerdeki adalet için bir tehdittir*” diyen *Martin Luther* evrensel zulmün anlamını tarif eder. İslam adaletin ihya edildiği oranda zulmün engellenmesini ister. Bu konuda kişinin kendisine zulmetmesi ile başkasına zulmetmesi arasında bir fark gözetmez. “*Ey kullarım, ben zulmü kendime haram kıldım. Zulmü sizin aranızda da haram kıldım; zulmetmeyin.*” (*Müslim, Birr;15*) ifadesinde anlamını bulan adaletin asıl sahibi Allah’tır. Hiçbir zalim onun adaletinden kaçamaz. Dünya hayatında değilse bile ahiret hayatında mutlaka karşılığını alır. Aynı şekilde adaletli kimsede kendisi için hazırlanan ahiret mükâfatını alacaktır. “*Kıyamet gününde adalet terazisini kuracağız ve kimse en küçük bir haksızlığa uğratılmayacaktır.*” (*Enbiya, 21/47*) Adalet terazisinin ilk kurulacağı yer dünyadır. Adalet sayesinde zayıflar haklarına kavuşurken, zalime karşı mazlumun hakkı savunulmuş olur.

Adalet nizamının ilk muhatabı kişinin kendisidir. Kişi her şeyden önce kendisine karşı adil olmakla mükelleftir. Kendi bünyesinde adaletin tanımını barındırmayanın bir başkasına adil davranması imkânsızdır. Eşini geride bırakıp sürekli oruç tutarak onu ihmal etmek suretiyle hukukunu çiğneyen *Ebu'd-Derdâ*’ya “*Senin üzerinde Rabbinin hakkı var, nefsinin hakkı var, eşinin hakkı var; her hak sahibine hakkını ver*” diyerek uyararak *Selmân-ı Fârisî*’yi Hz. Peygamber (s.a.v)’in onaylaması (*Buhâri, Savm, 51*) bu kaidenin temelini oluşturur.

Dikkatli düşünmeye çalışan bir kimse itidal ile adalet arasında çok kuvvetli bir bağ olduğunu fark eder. Adalet ve adil davranma toplumda yaygın hale gelirse, yaşayışta, hal ve hareketlerde, gayri nizami olaylara karşı tepkilerde itidal meydana gelir. Bu noktada adaletin dayandığı esas liyakattir. Liyakat kendi içinde bir tür eşitlik de barındırmaktadır.

Bireysel adaletin hakkıyla sağlandığı toplumların hukuki, siyasi ve ekonomik adalette sağlam bir noktada durdukları görülür. İslam’da, şahitlik, adil hâkim, adaletli yönetici, yönetenle yöneticiler arasında hakaniyet esaslı dayanışma, şeffaflık, maddi imkânların liyakat, hakkaniyet ve emeğe saygı esasına göre dağıtımı, zekât kurumu gibi birçok esasın, toplumsal adalet açısından şahısların hukukunun güvencesi olduğu görülür. Toplumsal adaletin alanına doğrudan girmemekle birlikte, insani görevler bağlamında gerçekleşmesi beklenen aile hayatı, komşuluk, arkadaşlık ve ticari ilişkileri düzenleyen pek çok ahlaki ilke ise bireysel adaletin alanına girer.

Toplumların çöküş sebeplerinden biri de suç işleyen asillerin, liderlerin ve makam sahiplerinin gözetilmesi, buna karşılık zayıf ve güçsüzlerin cezalandırılmasıdır. Bu tür bir ayrımcılık halk arasında kin ve nefretin ortaya çıkmasına, toplumsal isyan ve anarşiye yol açacağı gibi himaye edilen güç sahiplerinin haksızlıklarına devam etmelerine de yol açar. Allah Resûlü’nün (s.a.v) şu hadisi, başta yönetme pozisyonunda bulunanlar olmak üzere İslam üzere yaşadığı iddiasında olan herkes için bir amentü niteliğindedir: “*Sizden önceki milletleri helak eden şey şudur. İçlerinden soylu bir kimse hırsızlık yapınca ona dokunmazlar; güçsüz bir kimse hırsızlık yaparsa onu cezalandırırlardı. Allah’a yemin ederim ki eğer Muhammed’in kızı Fatıma hırsızlık yaparsa onu cezalandırırdım.*” (*Buhâri, Enbiya,52*)

“*Mizan terazisi bir gün kurulur
Yapılan ameller yüke vurulur
İşlenen cürümler, tek tek sorulur
Sanılmasın boşta kalmış adalet.*”

AYET-İ KERİME VE MEALİ

وَيَخْلِفُونَ بِاللَّهِ إِنْهُمْ لَمِنْكُمْ وَمَا هُمْ مِنْكُمْ وَلَكِنَّهُمْ قَوْمٌ يَفْرُقُونَ

“Sizden olduklarına dair Allah’a yemin de ederler, halbuki onlar sizden değildir, fakat onlar korkak bir topluluktur.”

Tevbe 9/56.

Ayet, inanç bakımından münafık olan kişilerden dini konularda hiçbir samimiyet beklenemeyeceğine dikkat çekmektedir. Münafıklar iradelerini ve tercihlerini kötü istikamette kullanmış ve inkârı tercih etmişlerdir. Onların yeminlerine bile güvenilmez çünkü onlar yalancılığı ahlak edinmişlerdir.

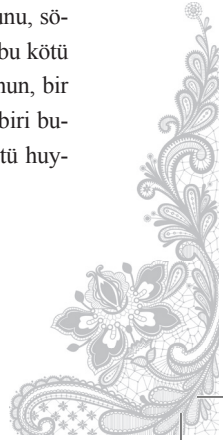
HADİS-İ ŞERİF VE MEALİ

آيَةُ الْمُنَافِقِ ثَلَاثٌ: إِذَا حَدَّثَ كَذَبَ، وَإِذَا وَعَدَ
أَخْلَفَ، وَإِذَا أَوْثَمَنَ خَانَ

“Münafığın alâmeti üçtür: Konuşunca yalan söyler. Söz verince sözünde durmaz. Kendisine bir şey emanet edilince hıyanet eder.”

Buhâri, İman 24, Şehâdât 28; Müslim, İman 107-108.

Münafık, içinde gizlediği şeyin tam tersini açığa vuran kimse demektir. İslam dininde bu kelime, Müslümanlığı kabul etmediği halde Müslüman olduğunu ileri süren ve kâfirliğini gizleyen kimseler hakkında kullanılmıştır. Bir kimsenin dindarlığı üç özelliği ile yani sözünün, davranışının ve niyetinin sağlamlığıyla ortaya çıkar. Münafığın sahip olduğu üç hay bu ölçüye vurulduğu zaman, onun samimiyetsizliği gün gibi ortaya çıkar. Zira münafık yalan söyleyerek sözünün çürük olduğunu, hainlik yaparak davranışının çürük olduğunu, sözünde ve vadinde durmamakla da niyetinin bozuk olduğunu ispat eder. Kendisinde bu kötü huylardan sadece biri bulunan kimse hemen münafık sayılmaz. Bununla beraber onun, bir yönüyle münafığa benzediği de inkâr edilemez. Şu halde kendisinde bu huylardan biri bulunan Müslümanın yapması gereken şey, davranışlarına çekidüzen vermek ve o kötü huydan bir an önce kurtulmaya gayret etmektir.

MÜNÂFIK

Münâfik, İslam kaynaklarında, inanmadığı halde inandığını söyleyen kimse için kullanılan bir kavramdır. Kur'an-ı Kerim'de bu isimde müstakil bir sure vardır (Münâfikun). İslam'ın bidayetinden itibaren Müslümanlarla beraber yaşamış ve sürekli gündem oluşturmuş bir gruptur. Kerim Kitabımızın başlangıcında daha ilk sahifelerinde üç sınıf insan tanıımı yapılmaktadır. Birincisi iman eden ve Hz. Peygamber (s.a.v) ile birlikte hareket eden, ona samimiyetle bağlı olan müminler, ikincisi inanmayan ve inanmadığını açıkça ifade eden kâfirler, üçüncüsü inanmadığı halde Müslümanlar içinde inandıklarını dile getirip kendi aralarına bir araya geldiklerinde aslında inanmadıklarını söyleyenlerdir.

Ayet-i Kerimelerde ve hadis-i şeriflerde münafıkların özellikleri beyan edilir. Ayet-i Kerimelerin beyanına göre münafıklar irade zayıflığından veya ruhi bozukluklarından dolayı bir bocalama içindedirler. İçi dışı farklı olan çift kişiliğe sahiptirler. Cimri, yalancı ve kibirlidirler. Gösteriş meraklıdırlar. Maddi menfaatleri için namaz kılarlar. Dualarında ve ibadetlerinde isteksizdirler. Ekonomiyi ve sosyal hayatı tahrip etmeye çalışırlar. Kötülüğün yaygınlaşmasına; iyiliği önlemeye çalışırlar. Müslüman toplumun aleyhine gizli faaliyet yürütürler. İhanetlerinin ortaya çıkmasından korkarlar.

Hadis-i şeriflerde münafıkların yalan konuştukları, sözlerinden döndükleri, emin olmadıkları zikredilir. Bir hadis-i şerifte onların ruh halleri şöyle beyan edilir: *“Münafık, iki sürü arasında gidip gelen şaşkın koyun gibidir. Bir o sürüye gider, bir bu sürüye gider.”* (Müslim, 'Sıfatu'l-Münafikin' 17) Münafıklar, inkârlarını gizlemelerine rağmen yukarıda zikredilen özellikleri bir şekilde tezahür eder. Peygamberimiz (s.a.v) bu vasıflarından dolayı onların hazırlamış oldukları hilelerine karşı önlemler alıyor ve onların planları boşa çıkıyordu. Peygamberimiz (s.a.v) şöyle buyuruyor: *“Şu dört özellik kimde bulunursa o, tam münafık olur. Kimde bu niteliklerden birisi bulunursa onu terk edinceye kadar kendisinde münafıklıktan bir özellik vardır: Kendisine bir şey emanet edildiğinde hıyanet eder. Konuştuğunda yalan söyler. Söz verdiğinde cayar. Husumet sırasında haktan sapar.”* (Buhâri, İman 24) Bu vasıflara sahip kimseleri itikadi anlamda münafık olarak nitелеmek yerine bu çirkin ruh halinin Müslümanlara yakışmayan davranışlardan olduğunu anlatmak gerekir.

AYET-İ KERİME VE MEALİ

وَلَا تُصَعِّرْ خَدَّكَ لِلنَّاسِ وَلَا تَمْشِ فِي الْأَرْضِ مَرَحًا إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ كُلَّ مُخْتَالٍ فَخُورٍ

“Gurura kapılarak insanlara burun kıvrma, ortalıkta çalım satarak yürüme; unutma ki Allah gurura kapılıp kendini beğenen hiç kimseyi sevmez.”

Lokman 31/18.

Ayette kaçınılması gereken olumsuz davranışlardan örnekler verilmektedir. Bu örneklerin, özellikle kendini beğenmişlerin, başka insanları aşağılayıcı tutumlarından seçilmiş olması ve bunların Allah sevgisinden mahrum kalacakları uyarısında bulunulması, Kur'anın insânî ilişkilerde ölçü ve dengeye ve insanın karşısındakine değer verilmesi bakımından dikkat çekicidir.

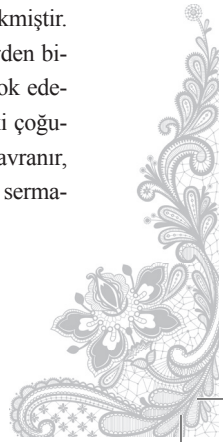
HADİS-İ ŞERİF VE MEALİ

لَا تَحْقِرَنَّ مِنَ الْمَعْرُوفِ شَيْئًا وَلَوْ أَنْ تَلْقَىٰ أَحَاكَ بِوَجْهِ طَلِقٍ

“Din kardeşini güler yüzle karşılamaktan ibaret bile olsa, hiçbir iyiliği küçümseme.”

Müslim, Birr 144.

Güzel dinimiz, insanları birbiriyle kaynaştıracak her harekete değer vermiş, bunların insana sevap kazandıracağını belirtmiştir. Küçük bir ikram, tatlı bir söz, hatta bir gülümseme bile iyilik sayılmıştır. Zira İslamiyet'in gayesi, insanlara tek bir Allah'ın kulu olduklarını, aynı ana babadan üreyip çoğaldıklarını hatırlatmak, bu sebeple de birbirlerine yakınlaşmalarını sağlamaktır. Hedef böylesine yüce olunca, insanı o hedefe yaklaştıran her hareket önemli ve değerlidir. Bu sebeple Peygamber Efendimiz tebessümdeki etkiye dikkatimizi çekmiştir. Aslında tebessümün gücünü herkes bilir. Soğuk bir tavırla birbirine bakan kimselerden birinin dudağının ucunda beliren hafif bir tebessümün, aradaki mesafeleri bir anda yok ederek onları birbirine nasıl yaklaştırdığını bilmeyen ve yaşamayan yoktur. Ne yazık ki çoğumuz, Cenâb-ı Hakk'ın esirgemenen hepimize verdiği bu serveti kullanmakta cimri davranır, aramıza buzdan duvarlar öreri. Kâinatın Efendisi bu hadisiyle, hepimizi bu değerli sermayeyi kullanmaya davet etmektedir.

KİBİR

Büyüklik anlamına gelen kibir, tevazuun karşıtı olarak kişinin kendini üstün görmesi ve bu duyguyla başkalarına karşı aşağılayıcı davranışlarda bulunması demektir.

Kibrin en ileri derecesi gerçeği, hakkı kabule yanaşmayarak, Allah'a karşı büyükmek ve O'na kulluğu içine sindirememektir.

Kibrin mekânı kalptir. Kalbin olumsuz bir sıfatı olarak kibrin, bir ahlâki bir de akîdevî olmak üzere iki cephesi vardır. 1) Kişinin hakikati kabul etmemesi suretiyle Allah'a karşı büyükmek. 2) Kişinin kendini beğenerek başkalarını hakir görmesi. Bu yönüyle kibir sadece insanın ahlakını değil, imanını da zedeleyecek manevi bir hastalıktır. İstikbârın/kibrin iyi ve kötü olanı vardır. İyi olanı; insanın büyük ve değerli bir kişi olmayı istemesi, bunun için gerektiği şekilde davranması, gerekli niteliklerle donanmasıdır. Kötü olanı ise; kişinin sahip olmadığı meziyetlerle övünerek kendini olduğundan farklı göstermeye çalışması, kendinin farkında olmamasıdır. Kişinin kendini büyük, başkasını küçük görmesine kibir, başkasını küçük görmeden kendini ve yaptıklarını beğenerek böbürlenmesine de ucb denir. Kişinin "geçici değerlere aldanıp onlarla avunması" anlamındaki gurur kelimesi de kendini beğenme, böbürlenme anlamında kullanılmaktadır. Tüm bu tanımlar kapsamında genel olarak kibir, 1- Biricik gerçeğin/hakikatin dışlanması, inkârı, yok sayılması 2- İnsanın kendi gerçekliğini/insan oluşunu unutarak, kendi dışındaki insanları küçümsemesidir.

İnsanı zalimler arasına sokan kibir cehennemliklere mahsus başlıca kötü huylardan birisidir. *Kendilerini beğenenler kıyamet gününde Hz. Peygamber (s.a.v)'den uzak kalacaklar; (Tirmizi, Birr, 11) böbürlenip çalım satanlar Allah'ın ilgi ve merhametini kaybedeceklerdir. (Buḥârî, Libas, 1,2) ve "kalbinde zerre kadar kibir bulunan cennete giremeyecektir." (Müslim, İman,47) Gazzâlî son hadisle ilgili olarak kibrin cennete girmeye engel olmasını, kişinin mümin oluşuna yarışır huylar kazanmasını önlemesi olarak görür ve iyi huylar cennetin kapıları ise kibrin tüm bu kapıları kapatan bir engel olduğunu ifade eder.*

"Kalbinde hardal tanesi kadar iman olan hiçbir kimse cehenneme giremez. Kalbinde hardal tanesi kadar kibir olan da cennete giremez" (Müslim, İman, 148,149) buyrulmakla, bir başkaldırı ifadesi olan kibrin, özünde teslimiyeti ifade eden imana zıt oluşuna dikkat çekilir. Cennete girmeye engel olan kibir, Allah ve Peygamber (s.a.v)'a karşı olan kibirdir. Başkalarını küçük görmek ve alay etmek anlamıyla kibir, insanı dinden çıkaran bir özellik olmayıp, günaha sevk edecek fiiller işlemeye sebep olacağı için haramdır. Bu özellik sahibi birinin de kibrinin cezasını cehennemde çektikten sonra, Allah'ın afv ve mağfiretiyle cennete gireceği ifade edilir. "Biz onların kalplerindeki kin ve hasedi çıkaracağız" (el-Hicr,15/47) ayeti cennete giren insanların kalbinden dünyadaki ahlaki kusurların temizleneceğini ifade ederek bu durumu desteklemektedir.

İnsan her zaman kendini kontrol etmeli, niyet ve duygularının istikamet üzere olmasına gayret göstermelidir. Daimi bir nefis muhasebesi yapılmadığı zaman, insanın tabiatında var olan kendini beğenme başkalarını küçük görme hastalığı müsait şartlar oluştuğunda ve vaktini bulduğunda harekete geçip gün yüzüne çıkabilir. O zaman kişi nefisini başkalarından üstün görmeye, mertebeye kendinden aşağıda olanları ezmeye başlar ki bu halin sonu ötede zalimlerle birlikte haşrolunmaktadır.

AYET-İ KERİME VE MEALİ

فَاتَّقُوا اللَّهَ مَا اسْتَطَعْتُمْ وَاسْمَعُوا وَأَطِيعُوا وَأَنْفِقُوا خَيْرًا لِأَنْفُسِكُمْ
وَمَنْ يُوقِ شَحَّ نَفْسِهِ فَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ

“O halde gücünüz yettiğince Allah’a saygısızlıktan sakının; dinleyin, itaat edin ve kendi iyiliğinize olmak üzere başkaları için harcayın.”

Teğabun 64/16.

Fıtratına dünya sevgisi yerleştirilmiş olan insanın bu sınavda başarılı olabilmesi için önemli bir ölçü verilmektedir: Allah’a kul olma bilincini daima zinde tutmaya çalışmak, her davranışında dünya hayatının icapları ile âhîret mutluluğunu dengeleyen bir itidal çizgisi tutturmak, bunu başarabilmek için de özverili davranmayı içine sindirmek. İnsanın her fırsat ve imkânı küçük-büyük demeden hayra, iyiliğe, sevaba çevirmesi gerekmektedir.

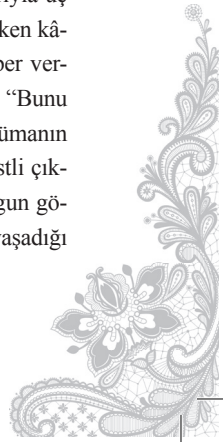
HADİS-İ ŞERİF VE MEALİ

أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لَهْنٌ فِي غَسْلِ ابْنَتِهِ:
«إِبْدَانٌ بِمَيَامِنِهَا، وَمَوَاضِعُ الْوُضُوءِ مِنْهَا»

Resûlullah (s.a.v) kızı Zeyneb (r.a) ’yı yıkayan kadınlara şöyle buyurdu: “Sağ tarafından ve abdest organlarından başlayın.”

Buhâri, Vudû’ 31, Cenâiz 10-11, Müslim, Cenâiz, 42-43.

Hiz. Zeynep, Peygamber Efendimizin en büyük kızıydı. O hicretin sekizinci yılında vefat etti. Resûl-i Ekrem, cenâzeyi yıkayan Ümmü Atıyye’ye ve ona yardım eden diğer kadınlara, yıkamaya sağ taraftan ve abdest organlarından başlamalarını söyledi. Hadis kitaplarımızın hemen hepsinde yer alan bir başka rivayete göre Efendimiz, Ümmü Atıyye’ye, kızını su ile ve o zamanlar yaprakları sabun yerine kullanılan sidir adlı bitkinin yapraklarıyla üç veya beş, hatta gerekirse daha fazla yıkamalarını da tavsiye etti. Sonuncu defa yıkarken kâfur veya benzeri güzel bir koku kullanmalarını söyledikten sonra, işleri bitince haber vermelerini tembih etti. Yıkama işinin tamamlandığı söylenince, izârını onlara vererek, “Bunu kızıma iç gömleği yapınız” buyurdu (Buhâri, Cenâiz 8, 9, 12, 13, 15). Abdest, Müslümanın en belirgin özelliklerinden biridir. Onun namaz kılarken mevlâsının huzuruna abdestli çıkması emredildiği gibi, ölümden sonra Rabbine kavuşurken yine abdestli olması uygun görülmüştür. Müslüman, cenazesi yıkılırken bile sağdan başladığını unutmamalı, yaşadığı sürece her iyi ve güzel işi sağdan başlayarak yapmalıdır.

ABDEST DUALARI

Rabbimiz şöyle buyuruyor: “*Ey iman edenler! Namaza kalkacağımız zaman yüzlerinizi, dirseklere kadar ellerinizi ve -başlarınıza mesh edip- her iki topuğa kadar da ayaklarınızı yıkayın.*” (Maide, 5/6) Bu ayet-i kerime abdest alırken yıkanması ve meshedilmesi gereken abdest azalarını beyan etmektedir. Abdest, namaz için şart olduğu gibi, Kur’an okumak ve Kâbe’yi tavaf etmek için de gereklidir. Bununla beraber abdestin kendisi de faziletli bir ibadettir. Abdest bağlayıcılık bakımından şu kısımlara ayrılır:

Abdestin Farz olduğu durumlar: Farz veya nafile namaz kılmak, cenaze namazı veya tilavet secdesi gibi ibadetleri yapmak için alınan abdesttir.

Abdestin Vacip olduğu durumlar: Kâbe’yi tavaf etmek için alınan abdesttir. Bu görüş Hanefi ulemaya göredir. Diğer mezhep bilginlerine göre tavaf için abdest almak farzdır.

Abdestin Mendub olduğu durumlar: Her namaz için ayrı ayrı, tefsir, hadis, fıkıh gibi dini ilimlerle uğraşmak için, uyumadan önce, öfkelenildiğinde sinirlilik halinin yatışması için, ezbere Kur’an okumak için, yalan gıybet gibi bir kusur işledikten sonra affa mazhar olmak için alınan abdesttir.

İlk alınan abdestle henüz namaz bile kılmadan tekrar abdest almak mekruhtur.

Abdestte şu duaları okumak tavsiye edilmiştir: Başlarken: *Suyu temizleyici ve İslam’ı nur kılan Allah’a hamd olsun.* Elleri yıkarken: *Allah’ım ellerimi bütün masiyetlerden muhafaza buyur.* Ağzı yıkarken: *Allah’ım seni zikretmek, sana şükretmek ve sana güzelce ibadet etmek için bana yardım et.* Buruna su verirken: *Allah’ım bana cennetin kokusunu duyur, cehennem kokusunu duyurma.* Sağ kolunu yıkarken: *Allah’ım kitabımı sağımdan ver ve hesabımı kolay kıl.* Sol kolu yıkarken: *Allah’ım kitabımı sol tarafımdan da arkamdan verme.* Başını mesh ederken: *Allah’ım saçlarımı ve tenimi ateşten uzak tut.* Kulaklarını mesh ederken: *Allah’ım beni sözü işiten ve en güzeline uyanlardan eyle.* Ayaklarını yıkarken: *Allah’ım ayakların kayacağı günde ayağımı sırat üzerinde sabit kıl.*

Abdest aldıktan sonra şehadet getirip şu duayı okumak menduptur: *Allah’ım beni çok tövbe edenlerden, çokça temizlenenlerden kıl. Sen her türlü eksiklikten uzaksın. Allah’ım sana hamd ü senalar olsun. Senden başka ilah yoktur. Senden mağfiret diler; sana tövbe ederim.*

AYET-İ KERİME VE MEALİ

إِنَّهُ مِنْ سُلَيْمَانَ وَإِنَّهُ بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

“Mektup Süleyman’dan gelmekte, Rahmân ve Rahîm olan Allah’ın adıyla başlamaktadır.”

Neml 27/30.

Ebü Hüreyre’nin naklettiğine göre, Allah Resûlü (s.a.s) şöyle buyurmuştur: “*Yüce Allah’ı anarak başlanmayan her anlamlı söz veya iş, bereketsizdir/sonuçsuzdur.*” (İbn Hanbel, II, 360) İslam’ın varlık, bilgi ve değere bakışını şekillendiren besmele, kulluk bilinciyle hayatı anlamlandırır. İster dünyevi ister uhrevi olsun, bir Müslüman her meşru ve anlamlı işinin öncesinde besmeleyi okuyup Allah’ı anmakla, Allah Teâla’nın ilâhlılığını (ulûhiyetini), kendisinin de kulluğunu (ubûdiyetini) ifade etmiş olur. Müslüman besmele çekmekle, “Kendi adıma veya başka bir varlık adına değil, sadece Allah Teâla adına, O’nun rızasını kazanmak umuduyla ve O’nun izni çerçevesinde bu işi yapmaya başlıyorum” demiş olur.

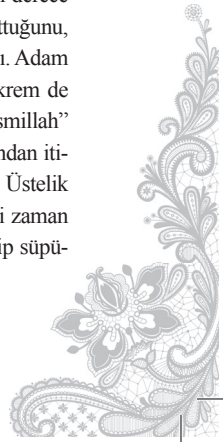
HADİS-İ ŞERİF VE MEALİ

كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ جَالِسًا وَرَجُلٌ يَأْكُلُ فَلَمْ يُسَمِّ
حَتَّى لَمْ يَبْقَ مِنْ طَعَامِهِ إِلَّا لُقْمَةٌ فَلَمَّا رَفَعَهَا إِلَى فِيهِ قَالَ: بِسْمِ اللَّهِ أَوْلَهُ
وَآخِرُهُ، فَضَحِكَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ثُمَّ قَالَ: «مَا زَالَ الشَّيْطَانُ
يَأْكُلُ مَعَهُ، فَلَمَّا ذَكَرَ اسْمَ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ اسْتَقَاءَ مَا فِي بَطْنِهِ»

Resûlullah (s.a.v)’in yanında birisi yemek yiyordu. Adam son lokmaya kadar besmele çekmedi. Son lokmayı ağzına götürürken “bismillâhi evvelehû ve âhirehû” (baştan sona bismillâh) dedi. Bunun üzerine Resûlullah güldü ve şöyle buyurdu: “Şeytan onunla birlikte yemek yiyordu. Adam besmele çekince, şeytan yediklerini kustu.”

Ebü Dâvûd, Etime 15.

Efendimizin, bizim göremediğimiz şeyleri de gördüğünü ortaya koyan bu hadis-i şerif son derece ibretlidir. Allah’ın Resûlü, yanında yemek yiyen zatın yemeğe başlarken besmele çekmeyi unuttuğunu, bunun üzerine şeytanın onunla birlikte yediğini görünce, işin sonunu merakla beklemeye başladı. Adam son lokmayı ağzına götürürken besmele çekince, şeytan yediklerini dışarı çıkardı. Resûl-i Ekrem de pek hoşuna giden bu hâdiseyi, ashabına gülerek haber verdi. Demek ki yemeğe başlarken “bismillâh” demek şeytani sofradan uzaklaştırır. Şayet yemeğin başında besmele unutulursa, hatırlandığı andan itibaren “bismillâhi evvelehû ve âhirehû = baştan sona bismillâh” demek yine aynı görevi yapar. Üstelik yediğine bin pişman ederek şeytana yediklerini kusturur. Yemek boyunca besmele çekilmediği zaman ise, orada bulunan şeytan veya şeytanlar hep birlikte yemeğe başlar ve yemeğin bereketini silip süpürürler. Bu hadis, besmelenin müminin silahı olduğunu çarpıcı bir şekilde ortaya koymaktadır.

HER İŞE BESMELE İLE BAŞLAMAK

“Besmele çekmek, şeytandan, şeytanlaşmış insanlardan, nefisten ve bütün sıkıntılardan, rahmeti her şeyi kuşatan Allah’a sığınarak bir işe başlamak ve daha başlarken kazanmaktır. Aciz ve ölümlü, korkularla kuşatılmış bir insanın kudreti sınırsız, her dilediğini yapan, himayesine gireni koruyan Allah’a sığınması, O’nun adı ile başlaması ve bitirmesi kulluğun görülebileceği en açık amellerdendir. Besleme ile başlamak yasak bir işi yapmamanın garantisidir. Çünkü Müslüman yasak bir işe Allah’ın adı ile başlamaz. Allah’ın adı ile başlanabilecek bir iş mübah olan bir iştir. Bu açıdan “besmele” ölçüleri aşmamanın teminatıdır.

Besmelenin söylenmesi bir ibadettir. Çünkü besmele Kur’an ayetlerinden biridir. Söylenmesi, yazılması ibadettir; kazançtır.

Besmele bereketin anahtarıdır. Besmelesiz başlanan bir iş, görüntüsü ne olursa olsun güdüktür. O iş Rahman’ın rahmetinden kopuktur.

Besmele ile başlamak bir metottur. Kur’an besmele ile başlar. Peygamber (s.a.v) her hayırlı işe besmele ile başlardı. Besmele Kur’an’ın ve Peygamber’in yoludur.

Besmele bir medeniyet göstergesidir. İşleyen medeniyetin kimin adına kurulduğunu ve yürüdüğünü gösterir. O’nun Rahman ve Rahim isminin tecellisini beklemek, O’nun kudretine sığınmak hem dünya hem de ahiret sadeti elde etmeye çalışmaktır.

Müslüman Kur’an okumaya başlarken, bir sureden diğerine geçerken, zikre başlarken, bir vasıtaya binerken, yemeğe başlarken (*Ebû Dâvûd, Et’ime 15*), abdest almaya başlarken, eti yenecek bir hayvanı boğazlarken (*En’am Suresi, 6/121*), avlanırken (*Maide Suresi, 5/4*), eve, iş yerine, mescide girerken ve buralardan çıkarken (*Müslim, Eşribe 13*), ışığı yakarken, söndürürken (*Tirmizi, Et’ime 15*), özel bir konuşmaya başlarken, uyurken, ölüyü mezara indirirken, hayırlı olmasını istediği herhangi bir işe başlarken, Allah ile beraber olmayı dilediği anlarda besmele çekmelidir. Nitekim şairin dediği gibi;

*Besmele bir anahtardır,
Onda birçok hikmet vardır,
Besmelesiz, dünya dardır,
Unutma hiç besmeleyi.*

AYET-İ KERİME VE MEALİ

إِنَّهُ لَا يُحِبُّ الْمُسْتَكْبِرِينَ

“Şüphesiz O, büyüklük taslayanları sevmez.”

Nahl 16/23.

Kibir ve böbürlenme gibi kaba duygular insanın hakka, doğruya, hidayete tabi olmasına engeller. Tevâzu, vakar ve kanaat gibi ulvi duygular ise insanın basiret sahibi olmasını sağlar. Resûl-i Ekrem de kalbinde zerre kadar kibir olanın cennete giremeyeceğini, kibirli-lerin cehennemde olduğunu, tevâzu göstereni Allah'ın yücelteceğini, kibirli davrananı aşağıların aşağısına indireceğini söylemiştir. (Müslim, Birr, 69)

HADİS-İ ŞERİF VE MEALİ

مَا عَابَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ طَعَامًا قَطُّ، كَانَ إِذَا
اشْتَهَى شَيْئًا أَكَلَهُ، وَإِنْ كَرِهَهُ تَرَكَهُ

Resûlullah (s.a.v) yemekte hiçbir zaman kusur aramazdı. İştahı varsa yer, canı çekmiyorsa yemezdi.

Buhâri, Menâkıb 23; Et'ime 21; Müslim, Eşribe 187, 188.

Resûlullah Efendimiz gerek içinde buldukları şartların etkisiyle, gerekse dünyaya fazla önem vermemesi sebebiyle, yemekleri beğenmemezlik etmezdi. Hiçbir zaman bu az pişmiş, bu çok pişmiş demezdi. Bu tuzlu olmuş, buna tuz atılmamış diye kusur aramazdı. Yemekte kusur aramanın onu yapanı üzüp gönlünü inciteceğini bilirdi. Birini kırıp incitmek ise Resûlullah Efendimizin en fazla sakındığı şeydi. Hanımlar ve aşçılar yemeklerinin mükemmel olmasını ve onu yiyenlerin beğenmesini arzu ederler. Fakat insanın her hali bir olmaz. Bir şeye üzülen veya rahatsız olan kimseler, dikkatlerinin dağılması sebebiyle hata edebilirler; hatta yemeği yakabilir veya istemeden benzeri kusurlara meydan verebilirler. Bu gibi durumlarda Peygamber Efendimizi örnek alarak bağışlayıcı olmak ve yemekteki kusuru bir şakayla geçiştirmek en güzel davranıştır.

REGAİB VE ÜÇAYLAR

Bugün Cemaziye'l-ahir'in otuzu dolayısıyla son günü, yarın Receb-i şerifin ilk günüdür. Bu gece Receb-i şerifin ilk cumasının akşamı olması hesabıyla Regaib gecesidir. Yarından itibaren üç aylar mevsimine girmiş olacağız. Peygamberimizin (s.a.v) Receb ayı girince şöyle dua ettiği rivayet ediliyor: *"Allah'ım Receb ve Şaban'ı hakkımızda mübarek eyle. Bizi Ramazan'a ulaştır."* (Taberani, *el-Mu'cam'ül-evsat, IV/189*) Receb ayını kıymetlendiren bir diğer husus ise içinde Miraç hadisesinin vuku bulmuş olmasıdır. Şaban ayında Berat gecesini eda edeceğiz. Şaban ayından sonra ise orucuyla, teravihiyle, sahuruyla, iftarıyla hayatımıza renk katacak olan Mübarek Ramazan ayını karşılayacağız. On bir ayın sultanını karşılamak için Receb ve Şaban aylarının ya hepsini ya da belli günlerini oruçlu geçirerek bereketinden istifade etmeye gayret ediyoruz. Dinimizce belli gün ve gecelere değer atfedilmesinin hikmetlerinden birisi de insan tabiatının böyle bir arayış içerisinde olmasıdır. İnsan tabiatı hayatın tekdüze olmasının yanında heyecan ile yoğunlaşmak isteyeceği zamanları da arar. İnsanın bu beklentisine karşı Allah Teâla bu günler ve geceler vesilesiyle ikramda bulunur. Mübarek günleri değerlendirmenin en iyi yolu gündüzünü oruçlu geçirmektir. Zira oruç, içinde riya ihtimali olmayan bir ibadettir. Bir kişinin oruçlu olup olmadığını dışarıdan bakarak anlayamayız. Rabbimiz sadece kendisi için ifa edilen bu ibadetin sevabının miktarını da ancak kendisinin takdir edeceğini, bunun belli bir rakamla sınırlı olmadığını beyan etmektedir. Oruç kişiliği geliştiren, iradeyi güçlendiren bir ibadettir. İnsan istediğinde, azmettiğinde, karar verdiğinde meşru olan yemeği içmeyi terk edebildiğine göre zararlı alışkanlıkları terk etme iradesini de gösterebilir. Mesela sigarayı terk edebilir.

Bugünlerde tutacağımız oruçlar nafîle oruç olduğu için akşamdan o günün kuşluk vaktine, hatta zeval vaktinden öncesine kadar niyet edilebilir. Öğle vakti girdikten sonra artık hiçbir oruca niyet edilemez. Peygamberimiz (s.a.v) her aydan üç gün oruç tutmanın bütün ayı oruçlu geçirmiş gibi değerli olduğunu bildirmektedir. Bu da ya ayın başında ortasında ve sonunda birer gün tutmak şeklinde ya da ayın tam ortasına denk gelen üç günde oruç tutarak olur. Daha fazla tutmak istendiğinde Pazartesi ve Perşembe günleri de oruç tutulabilir.

AYET-İ KERİME VE MEALİ

قُلْ مَا يَعْجَبُ بِكُمْ رَبِّي لَوْلَا دُعَاؤُكُمْ فَقَدْ كَذَّبْتُمْ فَسَوْفَ يَكُونُ لِزَامًا

“De ki: (Ey insanlar!) “Eğer duanız olmasa Rabbim size ne diye değer versin!”

Furkan 25/77.

Ayet insanın, yalnızca Allah’a kul olmak ve ona yalvarmakla değer kazanacağını haber vermektedir. Allah’a kulluk ve dua insanı özgürleştirmektedir. İbadetin bir şekli ve çeşidi de duadır. Kulun Rabbi ile en yakın ve sıcak ilişkisi namazda secde halinde ve içten gelerek yapılan dua ve niyaz halinde kurulan ilişkidir. Hz. Peygamber (s.a.v)’de şöyle buyurmaktadır: *“Hiçbir dua eden yoktur ki, şu üç sonuç arasında olmasın: “Ya istediği hemen verilir ya lehine ertelenip saklanır yahut da dua bir günahına kefarete olur”* (Muvatta, Kur’ân, 29, 36).

HADİS-İ ŞERİF VE MEALİ

كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا دَخَلَ رَجَبٌ، قَالَ: اللَّهُمَّ
بَارِكْ لَنَا فِي رَجَبٍ وَشَعْبَانَ، وَبَلِّغْنَا رَمَضَانَ.

Resûlullah (s.a.v) Receb ayı girdiğinde şöyle dua ederdi: “Allah’ım! Receb ve Şaban’ı bize bereketli kıl ve bizi Ramazan’a ulaştır.”

Taberânî, el-Mucemu’l-evsat, 4,189; Beyhakî, Şubau’l-İman, 5,348.

Hayatının her bölümünde duaya önem veren Peygamber Efendimiz, Receb ayı geldiğinde de hadisimizde ifade edilen duayı yapardı. Duasında, Receb ve Şaban aylarının bereketinden istifade etmeyi temenni eden Efendimiz, bu ayların ardından on bir ayın sultanı Ramazan’a ulaşmayı dilerdi.

Dini Bilgiler

MİSAFİR AĞIRLAMA ADABI

İslam medeniyetinin fiziki ve manevi varlığında önemli bir yer tutan misafire hürmet, bu noktada belli şekli kuralların varlığını da beraberinde getirmiştir. İnsanı değerli bilmenin, insanı insana yurt kılmanın, muhabbetin şifasını takdir etmenin ve bu haliyle insanın kıymetini ortaya koymanın en mühim göstergelerindedir. Dinimizde hem misafir olanın hem de misafiri ağırlayanın yerine getirmesi gereken kuralları şöyle sıralayabiliriz:

Ev Sahibinin Uyması Gereken Kurallar:

Misafir güler yüzle karşılanmalı: Bir tebessümün ne büyük bir ikram olduğunu ve ilk in-tibân misafirde bırakacağı etkiyi unutmadan misafiri güler yüz ve tatlı sözle karşılamalıyız. *İmam-ı Evzai* “*Misafire ikram ona karşı güler yüzlü ve tatlı dilli olmaktadır*” der.

Misafirin yanında temiz ve güzel giyimli (özenli) olunmalı: Efendimiz (s.a.v) bu konuda hassas davranmış, dışarıdan gelen misafirlerine karşı yeni kıyafetler giyerek onları karşılamıştır.

Misafir rahat ettirilmeli: Misafirin kendini yük gibi hissetmesini çağırıştırarak hiçbir imada bulunulmamalı, asık suratlı olunmamalı, yanlarındaki çocuklar ve hizmet edenler azarlanmamalıdır.

İkram hazırlanmalı, ikramın en iyisi seçilmeli ve geciktirmeden ikram edilmeli: Hz. İbrahim’in gelen misafirlerine hemen semiz bir buzağı kesmesinin anlatıldığı Zariyat Suresi 24-27. ayetler bize misafir karşılama ve ağırlama adabını öğreten güzel örnekliklerdir. Semiz olanın yani evdeki mevcudun en iyisini sunmanın önemi bizzat Kur’an’ın ifadesiyle bize öğretilmiştir. Bununla beraber, günümüzün israfa kaçan, nimeti vereni hiçe sayan, görünür olmanın ispatına aracı kılınan misafirlik uygulamaları ve bunların gerek tv programları adı altında gerekse sosyal medya paylaşımlarıyla ortaya konulması, geleneğimizdeki misafirlik adabına uymamakta ve nimete saygı göstermeyle bir ilgisi bulunmamaktadır. “İkram çılgınlığı” denebilecek bu uygulamalar maalesef kültür aşınmasını hızlandırmaktadır.

Kapıya kadar uğurlamal: Misafir gideceği zaman onu güler yüzle kapıya kadar uğurlamak bir başka misafir ağırlama adabıdır.

Misafirliğe Giderken Uymamız Gereken Kurallar:

Ziyaret edilecek kimseye önceden haber verilmeli, davet edilen eve izinsiz ve selamsız girilmemeli: “Çağrıldığı yere git ar eyleme /Çağrılmadığın yere gidip yerini dar eyleme” atasözümüz bu noktada kıymetlidir.

Ziyaret, usandıracak şekilde çok sık yapılmamalı, davet olunmadığı yere çat kapı gidilmemeli: Ziyaret için uygun bir zaman seçilmeli ve kısa süreli uğramalar yemek ve istirahat saatine denk getirilmemelidir.

Duruma göre oturulmalıdır: Belirli gün ve zamanlarda mesela hasta ziyareti, taziye gibi durumlarda ziyareti kısa tutup ev sahibine rahatsızlık verilmemeli gerek normal zamanlarda gerekse olağandışı durumlarda ev sahibinin sevinç ve kederine ortak olunmalıdır.

Elbise temiz, kılık kıyafet düzgün olmalıdır. Kendisine ikram edilenler geri çevrilmemeli, hoşnutsuz tavırlarla ev sahibi incitilmemelidir.

Eli boş gidilmemeli, gücün yettiği bir hediye ile ev sahibinin gönlü alınmalıdır: Mevlâna bu hususta “Dostları görmeye eli boş gitmek, değirmene buğdaysız gitmek gibidir” der.

AYET-İ KERİME VE MEALİ

هَلْ أَتَاكَ حَدِيثُ ضَيْفِ إِبْرَاهِيمَ الْمُكْرَمِينَ إِذْ دَخَلُوا عَلَيْهِ
فَقَالُوا سَلَامًا قَالَ سَلَامٌ قَوْمٌ مُنْكَرُونَ فَرَاغَ إِلَىٰ أَهْلِهِ فَجَاءَ
بِعَجَلٍ سَمِينٍ فَقَرَّبَهُ إِلَيْهِمْ قَالَ أَلَا تَأْكُلُونَ

“İbrahim’in ağırlanan misafirlerinin haberi sana geldi mi? Onlar İbrahim’in yanına girmişler, selam vermişlerdi. İbrahim de selamı almış, içinden “bunlar, yabancılar” demişti. Hemen ailesinin yanına giderek semiz bir dana kebabını getirmiş, onların önüne koyup “buyurun, yemez misiniz?” demişti.”

Zâriyât 51/ 24-27.

Hız. İbrahim (a.s)’ın misafirlerine davranış tarzı, bize misafire ikram usulünü öğretmektedir. Misafirlerinin selamını en güzel şekilde alıp onları evine buyur etmesi, yemek hazırlamak için onların yanından ayrılırken kendilerine sezdirmeden yavaşça dışarı çıkması, evindeki en değerli malı olan danalarından birini kesip kıztarttıktan sonra misafirlerine güzel bir şekilde ikram etmesi ve bu ikramı bizzat yapması ibret alınacak başlıca hususlardır.

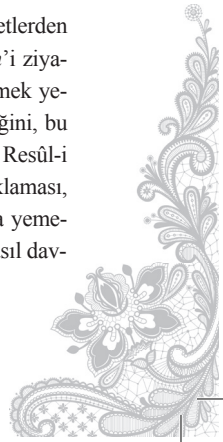
HADİS-İ ŞERİF VE MEALİ

دَعَا رَجُلٌ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَطْعَامٍ صَنَعَهُ لَهُ خَامِسَ خَمْسَةٍ، فَتَبِعَهُمْ
رَجُلٌ، فَلَمَّا بَلَغَ الْبَابَ، قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ «إِنَّ هَذَا اتَّبَعَنَا، فَإِنْ
شِئْتَ أَنْ تَأْذَنَ لَهُ، وَإِنْ شِئْتَ رَجِعْ» قَالَ: لَا، بَلْ أَدْنُ لَهُ يَا رَسُولَ اللَّهِ

Sahabeden biri Peygamber (s.a.v) için yemek hazırladı ve dört kişiyle birlikte onu davet etti. Fakat bir adam peşlerine takılıp geldi. Kapıya gelince Peygamber Efendimiz ev sahibine: “Bu bizim peşimize takılıp geldi. İstersen girmesine izin verirsin. İstemezsen geri dönüp gitsin” dedi. Ev sahibi: “Hayır, ona izin veriyorum, yâ Resûlallah!” dedi.

Buhâri, Büyü` 21, Mezâlim 14, Et`ime 34, 57; Müslim, Eşribe 138

Hadis-i şerifin söylenmesine sebep olan hoş bir olay (sebebi vürüd) vardır. Diğer rivayetlerden öğrendiğimize göre, Ebû Şuayb el-Ensârî bir gün Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem’i ziyarete gitti. Fakat mübarek yüzünün biraz solmuş olduğunu görünce, epeyce bir zamandır yemek yemediğini düşündü. Kasaplık yapan oğluna gelerek, Allah’ın Resûlü’nü yemeğe davet edeceğini, bu sebeple beş kişilik yemek hazırlamasını söyledi. Yemek hazırlanınca Efendimizi davet etti. Resûl-i Ekrem Efendimizin, arklarına takılıp gelen zatı kendilerinin getirmedeğini ev sahibine açıklaması, hem davetlileri zor durumda kalmaktan kurtarmış hem de davetsiz misafirin gönül rızasıyla yemesine imkân hazırlamıştır. Ayrıca böyle bir durumda gerek davetlilerin gerekse davet edenin nasıl davranması gerektiğini de bize öğretmiştir.

NAFİLE ORUÇLAR

Nafile oruçlar, farz ve vacip oruçların dışında kalan oruçlardır. Dilimizde nafile kelimesini yanlış bir uygulama olarak boş şey veya gereksiz şey manasına kullanılır. Dini kaynaklarda ise nafile, farz olmayan ibadetler için kullanılır. Farzlar belirli ve sınırlıdır. Mümin farzların dışında da aynı ibadetleri yapmak istiyakında olabilir. Bu durumda Yüce Allah kuluna nafile ibadetleri ikram ederek bu hazzı yaşamasına imkân verir. Ramazan dışında, sene içerisinde de oruç tutmanın zevkini yaşama imkânı var. Nafile oruçlar şunlardır:

Şevval orucu: Ramazan ayından sonra Şevval ayı gelir. Birinci günü Ramazan bayramıdır. Bayramın ikinci günü başlamak üzere ardarda veya aralıklarla bu ayda altı gün oruç tutmak müstehaptır. Hadis-i şerifte Ramazan ayını oruçlu geçirip Şevvalden altı gün oruç tutan kimsenin bütün seneyi oruçlu geçirmiş gibi sevap kazanacağı belirtilmiştir. (*Müslim, 'Sıyam' 204*)

Aşure orucu: Muharrem ayının onuncu gününe aşura denir. Peygamberimizin (s.a.v) bugünde devamlı oruç tuttuğu, fakat öncesine veya sonrasına bir gün ilave ettiği rivayet edilmiştir.

Zilhicce orucu: Zilhicce ayının ilk dokuz gününü oruçlu geçirmek müstehaptır. Peygamberimizin bu dokuz günü oruçlu geçirdiği rivayet edilmiştir. Zilhicce'nin onuncu günü Kurban bayramıdır. Böylece Kurban bayramından önceki gün oruçla geçirilmiş olur.

Haram aylarda oruç: Haram aylar olarak isimlendirilen Zilkade, Zilhicce, Muharrem ve Receb aylarını oruçlu geçirmek müstehaptır.

Şaban ayı orucu: Hz. Aişe validemizden (r.a) rivayetle peygamberimizin en çok Şaban ayında oruç tuttuğu bazen ayın tamamını oruçlu geçirdiği de olmuştur. Şaban ayı Ramazan'dan önceki ay olduğundan farz olan Ramazan orucuna zayıf bir bünye ile başlamak için bu ayın yarısından sonra oruç tutulması uygun görülmemiştir.

Davud orucu: Gün aşırı yani bir gün tutup bir gün tutmamaktır. Peygamberimiz bu oruç hakkında: *"En faziletli oruç Davud'un tuttuğu oruçtur. O bir gün oruç tutar bir gün tutmazdı"* buyurmuştur.

Pazartesi ve Perşembe orucu: Her hafta Pazartesi ve Perşembe günleri oruç tutmak teşvik edilmiş nafile oruçlardandır. Peygamberimiz (s.a.v) bugünlerin orucuyla ilgili sorulan soruya şöyle cevap vermiştir: *"İnsanların amelileri pazartesi ve Perşembe günleri Allah'a arz edilir. Ben de amelim arz edilirken oruçlu olmayı tercih ediyorum."* (*Ebu Davud, 'Savm' 60; İbn Mace, 'Sıyam' 42*)

AYET-İ KERİME VE MEALİ

وَلَسُلَيْمَانَ الرِّيحَ عَاصِفَةً تَجْرِي بِأَمْرِهِ إِلَى الْأَرْضِ الَّتِي بَارَكْنَا فِيهَا وَكُنَّا بِكُلِّ شَيْءٍ عَالِمِينَ

“Süleyman’ın emrine de onun isteğine göre, içinde bereketler yarattığımız yere doğru esmek üzere güçlü rüzgârı verdik. Biz her şeyi biliriz.”

Enbiya 21/81.

Süleyman (a.s)’a peygamberlik nimeti ile birlikte pek çok nimet verilmişti. Bu nimetlerden biride bereketli yağmurlar getiren rüzgârlardır. Bereket, Allah’ın lütfudur. Allah’ın razı olduğu bolluk, çokluk, ihsan ve hayır getiren her şey bereketle ifade edilir. Bereket, az malın çok faydası olması, çok işe yaraması demektir. Az bir mal, bereketli olunca, çok kimsenin rahat etmesine, çok iyi işlerin yapılmasına yarar. Bereketli olmayan çok mal vardır ki, sahibinin dünyada ve âhirette felaketine sebep olur. O halde malın çok olmasını değil, bereketli olmasını istemelidir.

HADİS-İ ŞERİF VE MEALİ

الْبَرَكَةُ تَنْزُلُ وَسَطَ الطَّعَامِ، فَكُلُوا مِنْ حَافَتَيْهِ، وَلَا تَأْكُلُوا مِنْ وَسْطِهِ

“Bereket yemeğin ortasına iner. Bu sebeple tabağın ortasından değil, kenarlarından yiyiniz.”

Ebû Dâvûd, Et’ime 17; Tirmizî, Et’ime 12.

Bir yemek kabının etrafında oturanlar kendi önlerinden yedikleri zaman, yemek kabının kenarından itibaren yemiş olurlar. Yemeğin genellikle en iyi yeri yemek kabının ortasında ve üstünde bulunan kısımlardır. Buradan yiyenler, sadece kendi çıkarlarını gözetmiş, bencil ve görgüsüz olduklarını ortaya koymuş, bu tutumlarıyla hem başkalarını rahatsız etmiş hem de yemeğin bereketini gidermiş olurlar. Böyle bir tavır, Müslümanın kişiliğiyle bağdaşmaz.

Dini Bilgiler

BEREKET

“Bir Müslümanı diğer insanlar arasında en üstün ve en temiz yapan husus, onun İslam’ın emirlerine uygun olarak yaşaması, temiz ve helal gıda ile beslenmesi ve böylece hem maddesinin hem de manasının temiz olmasıdır. Haram ise, müminin bu nezâhetini, temizliğini bozan âdeta bir zehirdir. Bulaştığı her şeye zarar verir. Mesela kazanca bulaşınca, bereketini yok eder; bedene bulaşınca, kişiyi harama meylettirir; gönüle bulaşınca, onu hantallaştırır.”

“*Ey İman edenler! Size verdiğimiz rızıkların temiz olanlarından yiyin!*» (el-Bakara, 2/172) Allah’ım! Bana helal rızık nasip ederek haramlardan koru! Lûtfunla beni Sen’den başkasına muhtaç etme!” (Tirmizî, Daavât, 111) İslam meşru ve mubah sayılan yollardan gelir elde etmeyi, helal rızık hedef olarak belirlemiş, yine, helal yollardan olmak şartı ile para kazanmayı ve mülk edinmeyi de teşvik etmiştir. Zira İslam’ın beş şartını, dinen zengin sayılanlar tam olarak yerine getirebilir. Helal kazanç; sağlık, afiyet, huzur ve sükün vesilesidir. Hayatta gerçekten afiyet istiyorsak, yediklerimizin temiz ve helal olmasına titizlikle dikkat etmemiz gerekir.

Allah Teâla, iyi, temiz ve insan sağlığına yararlı maddeleri helal, kötü, pis ve insan sağlığına zararlı şeyleri haram kılmıştır. Buna göre, helal dairesinde kalanlar, Allah’ın zaten temiz yarattığı bünyeyi ve sosyal hayatı korumuş olmakta, haram kategorisinde olanlar ise temiz olan doğal ortamı kirletmektedirler. Peygamberimiz (s.a.v), helal kazanç konusunda oldukça duyarlıdır: “*Kişi alın teri ile kazandığından daha temiz bir şey yememiştir.*” (Buhâri, Bîyü, 15)

İrfân ehli, olgunluğun/ kemâlin ağız giriş ve çıkışının iyi kontrol edilmesiyle mümkün olacağını söyler. Buna göre prensip olarak yerken ağza girenlere, konuşurken de ağızdan çıkanlara dikkat edilmelidir. Süfyan es-Servî, “*Kişinin dindarlığı ekmeğinin helalliği nispetindedir.*” der. Haram lokma, Peygamberimiz (s.a.v)’ın beyanına göre ibadetin ve duaların kabul olmasına da engeldir. (Müslim, Zekât, 68) Meşru olmayan yollardan elde edilen faiz, gasp, hırsızlık, kumar, ölçü ve tartıda hile vb. yollardan elde edilen haksız gelirler, içki, domuz eti gibi dinen aslı haram sayılan şeyler, hükmen mal sayılmadığı için mülk edinilmesi ve tüketilmesi de haramdır. İman ve vicdan sahibi bir tüccar daima az fakat helal kazancı, çok fakat haram kazanca tercih eder. O, helal kazanca Allah’ın bereket kattığına inanır, haram kazancın ise her halükârda bir musibete yol açacağını bilir. Mevlâna bu durumu şöyle açıklar:

“*Bilgi de hikmet de helal lokmadan doğar; aşk da, merhamet de helal lokmadan meydana gelir. Bir lokmadan haset, hile doğarsa, bilgisizlik, gaflet meydana gelirse sen o lokmanın haram olduğunu bil. Hiç buğdayını ektin de arpa çıktığını gördün mü?*”

Bereket, helal kazançtır. Haram lokma ise musibet ve zilletin kaynağıdır. Şairin dediği gibi;

Ocak çatılırdı sabah ezanla.

Taze ekmek pişerken sacda

“Bereketli olsun!” lafı dolanırdı ağızlarda.

Ve bu yüzden bereket vardı sofralarda...

AYET-İ KERİME VE MEALİ

وَكُلُوا وَاشْرَبُوا وَلَا تُسْرِفُوا إِنَّهُ لَا يُحِبُّ الْمُسْرِفِينَ

“Yiyin için fakat israf etmeyin. Çünkü Allah israf edenleri sevmez.”

Arâf 7/31.

Yemek yemekten maksat, zevk ve lezzet olarak nefsin boyunduruğu altına girmek değil, Allah’a kulluk ve ibadete güç kazanmak olmalıdır. Yani yemek bizzat gaye değil, hedefe giden yolda bir vasıta olarak görülmelidir. Yeme ve içmede tehlikeli olan şey, tokluk sebebiyle günaha, israfa düşmektir.

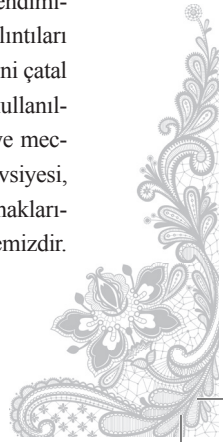
HADİS-İ ŞERİF VE MEALİ

إِذَا وَقَعَتْ لُقْمَةٌ أَحَدِكُمْ فَلْيَأْخُذْهَا، فَلْيَمِطْ مَا كَانَ بِهَا مِنْ أَدَى
وَلْيَأْكُلْهَا، وَلَا يَدْعُهَا لِلشَّيْطَانِ، وَلَا يَمْسَحَ يَدَهُ بِالْمِنْدِيلِ حَتَّى
يَلْعَقَ أَصَابِعَهُ، فَإِنَّهُ لَا يَدْرِي فِي أَيِّ طَعَامِهِ الْبَرَكَةُ

“Herhangi birinizin lokması yere düştüğü zaman, onu alıp bulaşan şeyi temizledikten sonra yesin. Lokmasını şeytana bırakmasın. Parmaklarını yalamadıkça da elini beze silmesin. Zira yemeğinin neresinde bereket bulunduğunu bilemez.”

Müslim, Eşribe 136.

Çatal, bıçak ve kaşıkla yemek yemeye alışmış olan günümüzün insanına parmakları yalamak hoş görünmeyebilir. Meseleyi, kaşığın ve çatalın kullanılmadığı o devrin şartlarına göre değerlendirmek gerekir. Ayrıca parmakta veya tabakta kalanların, biraz önce iştahla yenen yemeğin parçaları olduğu dikkate alındığında, parmakları yalamak suretiyle hem Efendimizin sözünü ettiği bereket elde edilmiş hem de parmaklardaki ve tabaktaki yiyecek kalıntıları kire dönüşmeden temizlenmiş olur. Bugün şartlar değiştiği için hemen herkes yemeğini çatal ve kaşıkla yemektedir. Efendimizin devrinde, dünyanın hiçbir yerinde çatal, kaşık kullanılmıyordu. Herkes yemeğini elle yiyordu. Zaten hadisler kimseyi parmaklarla yemeye mecbur etmemektedir. Dileyen dilediği gibi yemek yemekte serbesttir. Efendimizin bu tavsiyesi, parmaklarıyla yemek durumunda olanlara yöneliktir. Abdest alırken ellerini ve parmaklarının arasını, sofraya oturmadan önce de ellerini güzelce yıkayan bir Müslümanın eli temizdir.

YEMEK ADABI

Peygamberimiz (s.a.s) bize ibadet etmeyi öğrettiği gibi, günlük yaşantımızı ve kültürel yapımızı şekillendiren emir ve tavsiyeleriyle yön verir. Müslümanlar, peygamberlerine olan muhabbetlerinin bir neticesi olarak onun alışkanlıklarını, kişisel tercihlerini, hayat tarzını kendilerine örnek alırlar. Yemek ile ilgili peygamberimizin her akl-ı selim sahibinin kabul edeceği kuralları belirlemiştir. Bu mevzudaki beyanların odak noktası sağlıklı beslenmeyi hedefler. Çok sıcak, çok soğuk yemek ve içmemek, sağlığa zararlı gıdalardan uzak durmak, sağlıklı yaşamaya yardımcı olacak besinler almak gibi...

Peygamberimizin tavsiyeleri arasında yemek yeme tarzıyla alakalı konular da yer almaktadır. Bunlardan birisi de yemek yerken gıdanın bulaştığı parmakları yalama konusudur. Şunu hemen belirtmek gerekir ki mutfak ve sofraya gereçlerinin çeşitlenmesi ve gelişmesiyle yemek yeme tarzı da değişir. Yaşı biraz ileri olanlar eskiden tek tabakta yediklerini hatta aile fertlerinin tek tahta kaşıkla yediklerini bir anı olarak anlatırlar. Bugün onların torunları bunu çok tuhaf karşılamaktadır. Artık her yemeğe ayrı bir tabak kullanma kültürünün içindeyiz. El ile yemek konusu ise genellikle temizlikle ilişkilendirilir. Oysa bundan kaçınmak mümkün değildir. Yemek yenilen lokantada, çay içilen kahvede önümüze getirilen yiyecek ve içeceğin el değmeden yapıldığını iddia etmek zordur. Evimizdeki soframıza yemeğimizi hazırlayan eşimizin veya annemizin eli dokunur. Misafirlığe gittiğimizde ev sahibinin elleriyle yaptığı ikramları tüketiyoruz.

Öncelikle Peygamberimizin tavsiyesine göre sofraya ellerimizi yıkadıktan sonra oturuyoruz. Ellerimiz temiz ve hijyeniktir. Bununla beraber konuya dini delillerden bağımsız yaklaşanlar el ile yemek yemenin daha faydalı olduğunu belirtmektedirler. O görüş sahiplerine göre el ile yemenin şu faydaları vardır. Elle dokunduğumuzda yememize uygun bir sıcaklıkta olup olmadığını tespit ederiz. Eldeki iyi bakteriler yemekle beraber bağırsaklara ulaşarak sağlıklı sindirime yardımcı olurlar. Yemeğe elle dokunulduğunda zihne sindirim suları ve enzimler salınır. Yemek daha dikkatli yenir. Daha yavaş yemeyi sağlar.

Hülasa el ile yemenin yadırgandığı ortamlarda çatal kaşık kullanmanın bir sakıncası yoktur. Böylece sofrayı paylaştığımız insanların hoşlanmayacağı bir tutumda ısrar etmemek lazım. Sofradaki herkes tarafından kabul görüldüğünde ise el ile yemek de yadırganmamalıdır.

AYET-İ KERİME VE MEALİ

وَمَنْ أَحْسَنُ دِينًا مِمَّنْ أَسْلَمَ وَجْهَهُ لِلَّهِ وَهُوَ مُحْسِنٌ وَاتَّبَعَ مِلَّةَ
إِبْرَاهِيمَ حَنِيفًا وَاتَّخَذَ اللَّهُ إِبْرَاهِيمَ خَلِيلًا

“İyilik yaparak kendisini Allah'a teslim eden ve İbrahim'in dinine dosdoğru olarak tâbi olan kimseden, din bakımından daha iyi kim olabilir? Allah, İbrahim'i dost edinmiştir.”

Nisa 4/125.

“Dost” “kişinin devamlı beraber olduğu, sırlarını paylaştığı, huyu huyuna, suyu suyuna uyan samimi arkadaşı” demektir. Bu ayette açıklandığı üzere her şeyin sahibi olan ve her şeyi kuşatan Allah'ın kulları arasında birini, insanlar arasında olan ve bilinen manada dost edinmesi düşünülemez. Burada dostluk kelimesi özel bir anlamda kullanılmıştır. Yapılan tanım ve yorumlardan şu sonucu çıkarmak mümkündür: “Gönünde Allah'tan başkasına yer vermeyecek kadar O'nu seven ve O'nun tarafından da sevilen, rızasına mazhar olan, peygamberlik başta olmak üzere üstün hasletler, özellikler ve lütuflarla şereflendirilen kimse” Allah'ın dostudur. Ancak insanlar arası dostluk ilişkilerinden yola çıkarak, Allah'a habîb ve halil olmanın büyük bir mazhariyet olduğunu, keyfiyeti bilinemez bir yakınlık ifade ettiğini –her birimiz irfan derecemize göre– kısmen de olsa anlarız, bununla mutlu oluruz.

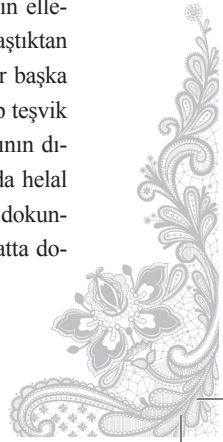
HADİS-İ ŞERİF VE MEALİ

مَا مِنْ مُسْلِمَيْنِ يَلْتَقِيَانِ، فَيَتَصَافَحَانِ إِلَّا غُفِرَ لَهُمَا قَبْلَ أَنْ يَفْتَرِقَا

“İki Müslüman karşılaştıklarında el sıkışarlarsa, birbirlerinden ayrılmadan önce günahları bağışlanır.”

Ebû Dâvûd, Edeb 143.

Musafaha, dilimizdeki kullanımıyla tokalaşmak veya el sıkışmak demektir. Musafahanın şekli, bir kimsenin elinin içini başkasının elinin içiyle birleştirmesi, birbirlerinin ellerini bu vaziyette tutmaları tarzında olur. Müslümanlar birbirleriyle karşılaşıp selamlaştıktan sonra musafaha yaparlar. Selamlaşmaları bir salih amel, musafaha yapmaları da bir başka güzel davranıştır. Bunların her ikisi de hadisimizde Resûl-i Ekrem tarafından övülüp teşvik edilmiştir. İyi mümin olmanın birer belirtisi sayılan bu güzel davranışlar, kul hakkının dışında kalan küçük günahların bağışlanmasına vesile teşkil eder. Musafaha esnasında helal ve harama riayet edilmesi temel prensiptir. Birbirlerine bakmaları haram olanların, dokunmaları da haramdır. Bu sebeple erkeklerin kadınlarla musafahaları câiz değildir. Hatta dokunmak bakmaktan daha öncelikli haramlardandır.

DOSTLUK

Dostluk; huyları ve düşünceleri birbirine yakın olan kimselerin kurduğu arkadaşlık; dost ise kendisine yakınlık duyulan yar, ahbap, gönüldaş, sırdaş; çok sevilen, iyiliği istenen, güvenilen kimse demektir. Sahici dostluklar sayılar, rakamlar, menfaat ve çıkar üzerine kurulmaz. Dostluk, bir nasip meselesidir ve insanın dışında gelişir. Kadim ifadeyle “önce refik sonra tarik” denmiştir. Dostluk “yürürken belirginleşen bir şeydir” ve yürürken “katlandığımız değil, razı olduğumuz insanlar dostlarımızdır.” “Kadim bir dostluğun oluşabilmesi için zorluklara, yokluklara ve imtihanlara ihtiyaç vardır. Bütün bunlardan alınmış akıyla çıkan münasebete ise “sınanmış dostluk” denir. Yani iyi gün dostu olmak kolaydır, en mühimi, kötü gün dostu olabilmektir.” Kişi dostunun sırrını herkesten saklamak, ayıplarını örtmek, sözüne müdahale etmemek, iyiliğini istemek, sık sık giyabında ona dua etmek, onun hüznüyle mahzun olmak, daraldığında başvurulacak yegâne merci olmak, musafaha etmek gibi dostluğun hem icabı hem de adabı olan amelleri yerine getirirse, “dost, her zaman taze olandır” ifadesinin sırrına erişir.

İnsanlar, sosyal bir varlık olmanın gereği olarak birbirleriyle samimi münasebet kurmak, dost ve arkadaşlar edinmek ihtiyacını her zaman duyarlar. Ancak İslam, kulun yaşamının her alanına ölçüler getirdiği gibi sevgi bağının en güçlü ifade biçimlerinden biri olan dostluk ilişkilerine de bir ölçü getirmiştir. Dostluklar dinimizin emirlerine uygun olarak kurulursa uzun ömürlü olur ve ebedi hayata da intikal eder. Çünkü dostluk ve kardeşlik, öldükten sonra da devam eden kıymetlerimizden biridir. Ahiret kardeşliği de diyebileceğimiz bu durumu Peygamberimiz (s.a.v) “*Kişi sevdiği ile beraberdir*” (Buhâri, Edeb 96) hadisiyle açıklarken, “*Biriniz (din) kardeşini sevdiği vakit ona bunu bildirsin.*” (Riyazu’s-salihin, c.1, Hadis no: 384) sözüyle de sevginin dile gelmesinin dostluk bağına kuvvetlendireceğini, muhabbeti arttıracığını ifade eder. Yunus Emre bu durumu “*Sevdiğimi söylemezsem, sevmek derdi beni boğar.*” diyerek açıklar. Bunun yanında dostluklar şeytani yollardan ve nefساني hevesler uğrunda kurulacak olursa kısa vadeli olur ve sonu pişmanlıkla biter. Bu nedenle kişi, arkadaş edineceği kimsenin kamil bir iman ve güzel ahlak sahibi olup olmadığını, ibadetlerine devam edip etmediğini araştırmalıdır. Bunlardan mahrum bir kimseyi dost edinmek, bizim de ibadetten soğumamıza ve güzel ahlaktan uzaklaşmamıza sebep olur. “*Kişi dostunun dini üzeredir. Bu yüzden her biriniz, kiminle dostluk ettiğine dikkat etsin*” (Ebu Davud, Edeb,16) hadisi bu noktayı ehemmiyetle açıklarken; şairin “*Seyyiat insana nefsi kemterinden gelir. / Her hacalet âdeme su-i karininden gelir.*” ifadesi seçimlerimizin bizi götüreceği noktayı izah eder. Yanlış tercihlerimizin hem dünya hem de ahiret pişmanlığı ve kederi yaşatmaması için bu ölçüleri dikkate almak oldukça elzemdir.

Dostlukları çoğaltmak, zamanın yalnızlaştırıcı ve “baskın ruhuna” direnmek, insanın değer verdikçe/verildikçe mükerrem hale geldiği gerçeğini hatırd tutarak, bütün engellere rağmen dünya hayatında kaybolan değerlere rağbet etmek müminin en mühim vazifelerindendir.

Dost dost diye deli derviş gezdiğim /Bir ağladığım, bir güleyazdığım, Adını dağa taş kazıdığım / Kara ekmeğimin akça mayası Susayınca çağıldak sular sesi / Benim bir tanem dost, gözümün nuru!

AYET-İ KERİME VE MEALİ

وَكُلُوا مِمَّا رَزَقَكُمُ اللَّهُ حَلَالًا طَيِّبًا

“Allah’ın size verdiği helal ve temiz rızıklardan yiyin.”

Maide 5/88.

Ayette geçen helal şer’an izin verilmiş olan, hakkında yasaklama veya kısıtlama bulunmayan davranışı ve onun dini-hukuki hükmünü ifade eder. Mubah ve câiz gibi terimlerle de ifade edilir. Tayyib ise akliselim sahibi, dengeli, erdemli, temiz tabiatlı her insanın beğendiği, hoşlandığı, temiz, güzel, iyi ve yararlı bulduğu şeyler için kullanılır. Allah’a yürekten bağlı olup bütün içtenliğiyle ve tam bir kararlılıkla O’nun yolundan giden, Allah rızasını bütün ölçülerin üstünde tutan takva sahibi ve ihlaslı müminler yeme ve içmelerinde de titiz davranırlar.

HADİS-İ ŞERİF VE MEALİ

نَهَى النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْ يُشْرَبَ مِنْ فِي السِّقَاءِ

“Resûlullah (s.a.v) su tulumu yahut kurbanın ağzından su içmeyi yasakladı.”

Buhâri, Eşribe 24

Hadiste geçen yasak tamamen sağlıkla ilgilidir. Ağzını testi ve tulum gibi su kaplarına dayayarak su içen bazı kimselerin bu kapların içine soluması veya ağızlarındaki yemek artıklarının bu kapların içine kaçması mümkündür. Bu durum diğer insanların rahatsız olmalarına yol açabilir. Ayrıca kırba tarzı kaplardan içeri zehirli bir böceğin veya insan sağlığına zararlı bir başka şeyin girmesi mümkündür. Tabiatla iç içe olan yerleşim bölgelerinde veya bağda, bahçede, tarlada ağzı iyice kapalı olmayan su kapları her zaman bu nevi tehlikelere açıktır. Testinin veya Anadolu’da çokça kullanılan, testi büyüklüğündeki ağaç bardakların içine yılan girdiği bilinen bir husustur.

ABDESTİN SÜNNETLERİ

Abdestle ilgili rivayetlerden biri şöyledir: Hz. Osman'ın kölesi Hamran anlatmıştır: Osman abdest aldı. Alırken, ellerini üç kez yıkadı, sonra maz-maza ve istinşak yaptı. Sonra yüzünü üç defa yıkadı. Sonra sol elini dir-seğe kadar üç defa yıkadı. Sonra sol kolunu da bunun gibi yıkadı. Sonra sağ ayağını topukları ile beraber üç defa yıkadı. Sonra sol ayağını da bunun gibi yıkadı. Sonra şöyle dedi: ben Resûlullah'ın benim aldığım abdest gibi abdest aldığını gördüm. Resûlullah şöyle dedi: *“Kim benim aldığım bu abdest gibi abdest alırsa sonra iki rekât namaz kılsa geçmiş günahları affolunur.”* (Müslim, Taharet 2) Abdeste niyet ile başlamak: Hanefilerin dışındaki mezheplere göre niyet abdestin farzlarından. Besmele çekmek: Hadis-i şerifte, *“Yüce Allah'ı anarak başlanmayan her anlamlı söz veya iş, bereketsizdir, sonuçsuzdur”* (Müsned, II/360) buyruluyor. Bileklerle beraber elleri yıkamak, mazmaza ve istinşak (Hanefilere göre üç defa tekrarlamak), misvak kullanmak: hadis-i şerifte şöyle buyruluyor *“Ne oluyor da sararmış (dişlerle) bana geldiğinizi görüyorum. Misvak kullanın. Ümmetime zahmet vermeyeceğimi bilsem, abdesti farz kıldığım gibi misvak kullanmayı da farz kılardım.”* (Müsned, III/334) Sık sakal ve parmakların hilallenmesi: Hadis-i şerifte şöyle buyruluyor *“Abdesti tam al. Parmak aralarını hilalle. Oruçlu değilsen istinşakta mübalağa yap.”* (İbn Mace, Taharet 44) Bütün başın mesh edilmesi (buna kaplama mesh denir): Dörtte bir mesh etmek tamamına bedel olduğu için genellikle başın dörtte birini mesh tercih edilir. Şafiilere göre üç defa mesh etmek sünnettir. Yeni bir su ile kulakların içten ve dıştan mesh edilmesi. Ellerin ve ayakların yıkanmasında sağ uzuvdan başlamak. Muvalat; yani uzuvları ara vermeden yıkamak. Yıkar-ken azaların parmak uçlarından ve başı mesh ederken önden başlamak, yıkanması gereken her bir azayı üç defa yıkamak sünnettir. *“Kim birer defa azalarını yıkayarak abdest alırsa bu abdestin mutlaka yapılması gereken şeklidir. Kim iki defa yıkayarak abdest alırsa ona iki kat ecir vardır. Kim de üç defa yıkarsa bu benim ve önceki peygamberlerin abdestidir.”* (Darekutni, Sünen, 1/81)

AYET-İ KERİME VE MEALİ

أُولَئِكَ يُسَارِعُونَ فِي الْخَيْرَاتِ وَهُمْ لَهَا سَابِقُونَ

“İşte onlar, hayırda yarışmakta ve öne geçmektedirler.”

Mü'minun 23/61.

Bu ayetten önceki dört ayette şöyle buyrulmuştur: “Rablerine olan derin saygılarından dolayı sorumlu davrananlar, Rablerinin ayetlerine inananlar, Rablerine ortak tanımayanlar, verdiklerini Rablerine dönecekleri inancından dolayı kalpleri ürpererek verenler; işte bunlar hayırda yarışanlar ve öne geçenlerdir.” “Hayırda yarışma” iki anlama gelmektedir: 1- Büyük bir arzuyla Allah’a itaat mahiyetindeki işlere yönelip yeri ve zamanı gelince bu işleri aksatmadan yapmak, 2- Çeşitli hayırlı işler için çalışmak, başka insanlara iyilik etme yarışında olmak (Râzî, XXIII, 107).

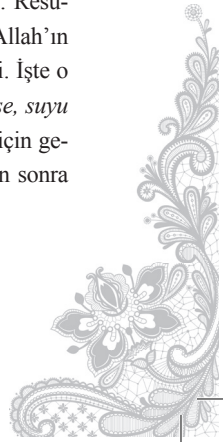
HADİS-İ ŞERİF VE MEALİ

إِنَّ سَاقِي الْقَوْمِ آخِرُهُمْ شَرْبًا

“Halka su dağıtan kimse, suyu en sonra içer.”

Tirmizî, Eşribe 20.

Peygamber Efendimiz bu veciz hadisi, bir sefer sırasında söylemişti. Uzun yolculuk esnasında Müslümanlar hem iyice yorulmuş hem de içecek suları tükenmişti. Ebû Katâde yorulduğuna rağmen Efendimize hizmette kusur etmemeye çalışmıştı. Müslümanlar susuzluktan iyice bunalınca, Peygamberimiz içinde birazcık su kalmış olan küçük matarasını istedi. İşte o anda Resûlullah’ın mucizelerinden biri gerçekleşti. Ebû Katâde’nin tuttuğu bardağa mübarek elleriyle matarasından su doldurmaya, Ebû Katâde de sahabelere dağıtmaya başladı. Sahabeler kana kana içtiler. En sona Allah’ın Resûlü ile Ebû Katâde kalmıştı. Resûlullah bardağı doldurduktan sonra Ebû Katâde’ye: “İç!” dedi. Fakat Ebû Katâde Allah’ın Resul’ünden önce içmek istemedi: Sen içmedikçe ben içmem, Yâ Resûlallah! dedi. İşte o zaman Allah’ın Resûlü yukarıdaki hadis-i şerif söyleyerek: “Halka su dağıtan kimse, suyu en sonra içer” buyurdu. Resûlullah’ın su konusundaki buyruğu her türlü meşrubat için geçerlidir. İnsanlara ikramda bulunan kimse, onları kendisine tercih etmeli, kendisi en sonra yiyip içmelidir.

HAYIRDA YARIŞMAK

Hayırda yarışmak, Kur'ân-ı Kerim'in en çok üzerinde durduğu konuların başında gelmektedir. Kur'ân-ı Kerim'de şöyle buyrulmaktadır: "...İyi ve güzel işlerde birbirinizle yarışın..." (Bakara, 2/148) Hz. Peygamber, Müslümanları çokça hayırlar yapmaya teşvik etmiş ve bu konuda bizzat kendisi örnek olmuştur. Konuyla ilgili en güzel örneklerden birisi Hz. Peygamber'in, Medîne-i Münevvere'deki yedi parça mülkünü Allah yolunda vakfetmesidir. Sahabe-i Kiram'ın ileri gelenleri de onu takip ederek mallarını Allah yolunda vakfetmiş ve hayırlı işlerde yarışmanın öncüsü olmuşlardır. Bu itibarla Müslümanlar arasında "*İnsanların en hayırlısı, insanlara faydalı olanıdır; malın en hayırlısı, Allah yolunda harcananıdır; Allah yolunda harcananın en hayırlısı da insanların en çok ihtiyaç duyduğu şeyleri karşılayandır*" şeklinde bir ilkenin yerleşmesine de katkı sağlamışlardır.

Hayırda yarışan Müslümanlar, asr-ı saadet döneminden beri İslam ümmetinin sosyal ve iktisadi yapısının sağlamlanmasında bu şekilde sosyal dengenin ve toplumsal huzurun sağlanmasında oldukça etkili olmuşlardır. Fakir ve kimsesizlerin, garip-gurebânın, yolda kalmışların, yetimlerin yiyecek, giyecek ve barınaklarının temininde, hastaların ücretsiz tedavi edilmesinde, ilmin yaygınlaştırılmasında, fakir öğrencilerin okutulmasında, hayvanların ve çevrenin korunmasında, camilerin, okulların ve din eğitimi kurumlarının inşasında çok büyük hizmetler ifa etmişler, modern zamanlarda devlet eliyle uygulanan sosyal hizmetin gerekliliğini milâdî 7. asırdan beri en güzel şekilde yerine getirmişlerdir

Kendimiz için biriktirdiğimiz mallardan başkaları için harcamamız, infak kültürümüzü canlandırmak, hayırlı işlerde yarışma bilincimizi pratiğe dökmek demektir. İyilik yolunda attığımız adımları hızlandırmak, çabamızı sadece Allah rızasına hasretmek, ahirete imanımızın somut bir göstergesidir. Bencilliği ve cimriliği yenip, ruhun kanatlanmasına, hafiflemesine, kendimizi iyi hissetmemize güzel bir vesiledir. Allah'ı gerçek anlamda sevdiğimizizin en önemli delili ve ispatıdır. İyilikler ve güzelliklerin toplumda yerleşmesi için hayırda yarışalım, dürüst ve erdemli bir medeniyet oluşturmak için bütün gücümüzle çalışalım. Şâirin dediği gibi;

*Bu dünyada ne verirsen elinle,
Ahrete o gidecektir seninle.
Takvada bile üstünlük onunla,
Sizler hayır yapmakta yarışın.*

AYET-İ KERİME VE MEALİ

وَاذْكُرِ اسْمَ رَبِّكَ بُكْرَةً وَأَصِيلاً وَمِنَ اللَّيْلِ
فَاسْجُدْ لَهُ وَسَبِّحْهُ لَيْلًا طَوِيلًا

“Sabah akşam Rabbinin adını an. Gecenin bir kısmında O’na secde et ve uzun gece boyunca O’nu tesbih et”

İnsan 76/25-26.

Bu ayetlerde, Hz. Peygamber’in yüce Allah’ı sabah akşam zikir ve tesbih etmekle, gece gündüz O’na ibadetle yükümlü olduğu bildirilmektedir. Bu ibadetlerle Hz. Peygamber’in Allah’a derin saygı ve bağlılığının, irade ve azminin daha da güçlendirilmesinin ve müşriklerin çirkin saldırılarına karşı direncinin artırılmasının amaçlandığı anlaşılmaktadır. Râzî müfessirlerin bu ayetlerde geçen Allah’ı zikir ile ilgili görüşlerini üç maddede özetlemiştir: 1- Beş vakit namaz, 2- İnsanın gece gündüz bütün zamanlarda Allah’ı diliyle ve kalbiyle zikretmesi, 3- Allah’ı zikirden maksat bu ikisinin toplamıdır. (*İbn Âşûr, XXIX, 405 vd.*)

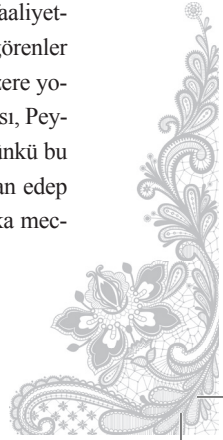
HADİS-İ ŞERİF MEALİ

كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا صَلَّى الْغَدَاةَ جَلَسَ فِي
مُصَلَاةٍ حَتَّى تَطْلُعَ الشَّمْسُ حَسَنَاءَ

“Resûlullah (s.a.v), sabah namazını kıldıktan sonra güneş iyice doğuncaya kadar, yerinde bağdaş kurarak otururlardı.”

Ebû Dâvûd, Edeb 26.

Peygamber Efendimiz, sabah namazını kıldıktan sonra güneş iyice doğuncaya kadar mescitte otururlardı. Bu müddet içinde Allah’ı zikir, dua, niyaz ve tefekkürle meşgul olurlardı. Fakat meşguliyetleri sadece bu manevi vazifelerle ve uhrevi sevaba yönelik faaliyetlerle sınırlı kalmaz, ashabin işleriyle de ilgilendiği olurdu. Hatta aralarından rüya görenler Efendimize gördükleri rüyaları anlatırlar, o da her defasında hayra yönelik olmak üzere yorumlardı. Bazı kere de kendi gördüğü rüyayı ashaba anlatırdı. Bağdaş kurarak oturması, Peygamber Efendimizin en hoşlandığı ve çokça yaptığı oturuş biçimlerinden biriydi. Çünkü bu oturuş hem insanı rahat ettiren hem de avret mahallinin açılıp saçılmasını engel olan edep ve terbiye kaidelerine uygun düşen bir oturuş tarzıdır. O sadece mescitte değil, başka meclislerde de çoğu zaman böyle otururdu.

KERAHET VAKİTLERİ

Hadis-i şeriflerde belirtilen namaz kılmanın uygun görülmediği vakitlere kerahet vakti veya mekruh vakitler diyoruz. Bunlar beş vakittir. Sahabe şöyle naklediyor: *Üç saat vardır ki, Hz. Peygamber (s.a.s) bu saatlerde namaz kılmamızı, ölülerimizi defnetmemizi bize yasaklardı: Güneş doğduğu zaman yükselineceye kadar, güneş tepeye geldiği zaman zevaline kadar (yani gökyüzünün ortasından batı tarafına meyletmeye başlayıncaya kadar), güneş batmaya meylettiği zamandır.”* (Müslim, Müsafirin 293) Bu rivayette üç vakit belirtilmiştir. Bu vakitlerdeki kerahet, namaz ve cenaze defni ile ilgilidir. Güneşin yükselmesinin miktarı olarak rivayet edilen ölçü mızrak boyu hesabıdır. Bir mızrağın 2,5 metre olduğu kabul edilir. Günümüz hesabına göre yaklaşık 45 dakikaya tekabül eder. Bu vakit için kullanılan pratik bir ölçü de kişinin ayakta dik durup çenesini göğsüne dayadığında güneşin görünmeyecek kadar yükselip kaş hizasını geçmesidir. Diğer iki vakit ise Ebu Hüreyre'den (r.a) nakledilen şu rivayettir: *Resûlullah ikindi namazından sonra güneş batana kadar, sabah namazından sonra güneş doğana kadar namaz kılmamızı yasakladı.”* (Müslim, Müsafirin 285) Ebu Said el Hudri'nin (r.a) rivayetinde ise her iki namazdan sonra *namaz yoktur* ifadesi yer alıyor (Müslim, Müsafirin 288) Bu hadis-i şeriflerle istidlal eden Hanefi ulemasına göre güneşin doğma, istiva ve batma vakitlerinde mutlak olarak namaz kılmak tahrimen mekruhtur. Farz, vacip, nafil namazlar ile cenaze namazı, tilavet ve sehiv secdeleri dâhildir. Ancak o günün ikindi namazı güneşin batmasına yakın bir vakte kadar tehir edilmişse kılınması gerekir. Sabah ve ikindi namazlarından sonra, sabah ve ikindi namazlarının sünnetleri veya tahiyetü'l-mescid namazı, ya da tavafın iki rekât namazı yahut bozulmuş bir namazın kazası nafil de olsa kılınması mekruhtur. Bu iki vakitte kaçırılmış bir farz namazın kazası, vitir namazı kılınması ve tilavet secdesinin yapılması mekruh değildir. Sabah vakti girdikten sonra sabahın sünnetinden başka namaz kılmak, bayram namazlarından önce evde ve camide, bayram namazından sonra camide nafil kılmak, akşam namazından önce nafil kılmak Hanefi mezhebine göre mekruhtur. Şafii mezhebine göre güneşin doğuşu, istivası ve batışı hallerinde namaz kılmak mekruhtur. Cuma günü güneş tepe noktasındayken namaz kılmak mekruh değildir. Bir sebebe bağlı olan mescid namazı, abdest namazı v.b üç vaktin dışında kılmak mekruh değildir.

AYET-İ KERİME VE MEALİ

وَأْمُرْ بِالْعُرْفِ

“Örf ile emret.”

Araf 7/199.

Örf, İslam'a uygun olan, aklın güzel bulduğu şey anlamındadır. Bu aynı zamanda “ma'ruf”un karşılığıdır. Örf İslam hukukunda asli şer'î delillerden sonra gelen fer'î yani ikinci derecede delillerdendir ve bir delil ve bir hüküm kaynağıdır. Hz. Peygamber (s.a.v) Müslümanların güzel gördüğü şey Allah katında da güzeldir” (*Ahmed b. Hanbel, I, 379*) buyurmuştur. Mecelle'de “Örfen maruf olan şey şart kılınmış gibidir” (*Madde, 43*) diye geçer. Kitap ve Sünnette boşanmış kadının nafaka miktarı, sütaneye verilecek ücretin miktarı gibi meselelerin çözümü örf'e bırakılmış, Müslümanların güzel görüp benimsediği şeyler delil sayılmıştır

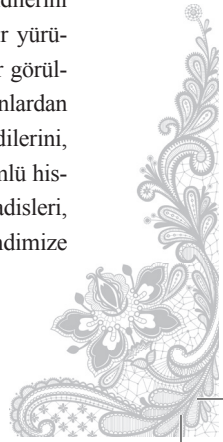
HADİS-İ ŞERİF MEALİ

قَالَ الشَّرِيدُ بْنُ سُؤَيْدٍ مَرَّ بِي رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
وَأَنَا جَالِسٌ هَكَذَا، وَقَدْ وَضَعْتُ يَدَيَّ الْيُسْرَى خَلْفَ ظَهْرِي
وَأَتَكَأْتُ عَلَى أَلْيَةِ يَدِي، فَقَالَ: «أَتَقْعُدُ قَعْدَةَ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ؟»

Şerid b. Süveyd (r.a) şöyle dedi: Bir gün sol elimi arkaya atmış ve elimin ayasına dayanmış otururken, Resûlullah (s.a.v) bana uğradı ve: “Allah'ın gazabına uğramış olanlar gibi mi oturuyorsun?” buyurdu.

Ebû Dâvûd, Edeb 24.

Tek elini arkaya uzatıp elinin ayasına yaslanarak ve vücudunu da ona göre biçimlendirerek oturmak Efendimiz tarafından makbul karşılanmamıştır. İki elini arkaya koyup ayaklarına yaslanmak suretiyle oturmak da aynı şekilde uygun görülmeyen oturuş tarzlarından biridir. Çünkü bu oturuş mütekebbirlerin, insanlara karşı büyüklük taslayan ve kendilerini herkesten üstün görenlerin oturuş biçimi olarak nitelendirilir. Ayrıca bir oturuş, bir yürüyüş, bir yatış ve benzeri davranışlar gayri müslimlerin şîârı ise, yani bu davranışlar görüldüğünde onlar hatıra geliyorsa, onların halini ve tavrını zihinde canlandırıyor, bunlardan sakınmak Müslümanların görevidir. O halde Müslüman fertler ve toplumlar, kendilerini, kendilerine has âdâb-ı muâşeret kaidelerini iyice bilmek ve yerine getirmekle yükümlü hissetmelidirler. İşte bu hadisi ve buna benzer çeşitli davranış alanlarını kapsayan hadisleri, Müslüman kimlik ve kişiliğinin teşekkülü bakımından düşünmemiz ve onları kendimize şîar edinmemiz gerekmektedir.

Dini Bilgiler

İSLAM KOLAYLIK DİNİDİR

İslam iki temel ilke ile mensuplarına sorumluluk yükler. Birincisi insan gücünün yetmediği şeylerden sorumlu tutulamaz. “Allah insanı ancak gücü dâhilinde sorumlu tutar.”(Bakara, 2/286) İkincisi ise İslam insana zorluklarla teklifler sunmaz. “Allah Teâla dinde size hiçbir güçlük yüklememiştir” (Hac 22/78). İslam’da imtihan, zorluk, meşakkat konularını bu iki ilke ışığında değerlendirip anlamak gerekir.

Yaygın ifadeyle İslam’ın kolaylık dini olduğu, zorluk/ zorlama dini olmadığı ifade edilir. Ancak İslam’ın emrettiği ibadetlere baktığımızda ibadetlerde zorluklar görülmekte, Peygamberimiz’in (s.a.v) ve O’nun yolunda giden Müslüman nesillerin İslam uğruna ne tür meşakkatler ve zorluklar yaşadığını bilmekteyiz. Dolayısıyla İslam kolaylık dinidir dediğimizde insanın gerek itikadında, gerek ibâdâtında gerekse muâmelâtında hiçbir şekilde fiziksel ve ruhsal sıkıntı çekmemesini değil, kendisini yaratan Rabbi’nin insan bünyesini/fitratını aşan zorluklar yüklediğini anlamak daha doğru olacaktır. Zira Hac suresi 78. Ayetinde “Allah Teâla dinde size hiçbir güçlük yüklememiştir” güçlük/zorluk diye tercüme edilen “Harac” kelimesi mutlak zorluk anlamında değil gereksiz/lüzumsuz zorluk anlamında kullanılmaktadır.

İslam fikhına bakanak olursak İslam’ın bizden istediği ibadetlerde iki tür meşakkat vardır; biri olağan durumlarda her ibadette olup katlanılabilecek meşakkatler, diğeri ise olağanüstü durumlarda oluşabilecek meşakkatlerdir. İslam olağanüstü durumlarda meydana gelen meşakkatlere kolaylıklar getirerek ruhsatlar tanımıştır. Örneğin; hastalık halinde oruç tutmak normali aşan bir meşakkat olduğu için İslam, böyle bir zorluğa katlanılmasını istememektedir. Ancak bazı zorluklar da vardır ki katlanılması çok zor olmasına rağmen Müslümanlardan kesin bir şekilde istenmiştir. Mesela Allah yolunda savaşarak canını feda etmek katlanılması güç bir meşakkat olmasına rağmen dinin korunması açısından Müslümanlardan istenmiştir. Yine iyiliği emredip kötülükten menetmek beraberinde katlanılamayacak eziyetleri getirecek olsa bile bir grup Müslümanın bunu üstlenmeleri istenmiştir. Ancak bu türden ibadetler tüm Müslümanlardan istenmemiş, yeterli sayıdaki çoğunluğun bunu üstlenmesi yeterli görülmüştür. Bu meşakkatlerin dışında bir de İslam’ın emretmediği, istemediği fakat insanın kendini mecbur kıldığı zorlayıcı ameller vardır ki bu tür fiilleri İslam yasaklamıştır. Örneğin bir insanın ibadet amacıyla güneşin altında ayakta bekleyerek oruç tutması, sahih sünnette yer almayan sayıda ve rekâtta namaz kılmaya yemin ederek bunu gerçekleştirmek için çabalaması, kar suyuyla soğukta gusül almaya niyet etmesi gibi katlanması zor amellerin İslam’da hiçbir şekilde yeri yoktur. Bu nedenle “ihsan-ı ilâhiden fazlası ihsan değildir.” İnsanın İslam adına kendine eziyet edip acı çektirerek ibadet yapmasının İslam’da yeri olmadığını söyledik. Ancak burada bir hususu dile getirmek önem arz etmektedir. Hz. Peygamber’den sonraki dönemlerde zühd hayatına yönelik yeni bazı uygulamalar oluşmaya başlamış, zühd ehlinin bir kısmı zorluk içinde yaşamayı, dünyevi zevklerden uzak durmayı tercih etmişlerdir. Fakat bu durum, kendilerini İslam’ın yegâne temsilcisi olarak görmelerinden dolayı değil, nefis terbiyesi anlamında kişisel uygulamaları içermesinden dolayıdır. Bu tür bir yaşam tarzının Müslümanlar için herhangi bir bağlayıcı yanı yoktur. Zira birçok ayet ve hadiste Allah’ın nimetlerinden yararlanılması gerektiği ifade edilmiştir. “Ey iman edenler, Allah’ın sizin için helal kıldığı güzel şeyleri haram kılmayın ve haddi aşmayın. Şüphesiz Allah haddi aşanları sevmez” (Maide /87). Bununla beraber İslam’a aykırı olmadığı sürece bir insanın nefis terbiyesi amaçlı kendisine zarar vermemek şartıyla zor bir yaşam tarzını tercih etmesi İslam’a aykırı olmamakla beraber bu tür bir yaşam tarzını diğer din kardeşlerinden istemesi yahut da dayatması geçersiz ve dayanaksız bir istektir. Böyle bir şeye hakkı da yoktur. Nitekim “Allah Resûlü iki şey arasında muhâyyer bırakıldı mı, günah olmamak kaydıyla, mutlaka en kolay olanı tercih ederdi. Eğer kolay olan herhangi bir günahı gerektiriyorsa, o zaman, ondan halkın en uzak duranı olurdu.” (Buhâri, Menakıb, 23)

Sonuç olarak İslam kolaylık dinidir, fakat meşakkatsiz bir din değildir. İslam’da var olan meşakkatler amacı ve hedefi olan meşakkatlerdir. Manasız ve amaçsız olan veya İslam’da olmadığı halde kişinin kendisine yüklediği meşakkatlerin İslam’da yeri yoktur.

AYET-İ KERİME VE MEALİ

وَيَسِّرْ لِي أَمْرِي

“İşimi bana kolaylaştır.”

Taha 20/26.

İslam Dininin evrensel niteliklerinden birisi de kolaylık dini olmasıdır. İslam, insanı zor ve sıkıntıya sokmak için değil, kolaylık sağlamak için gelmiştir. Bunun için hükümlerin hepsi, insanın yaratılışına uygun bulunmaktadır. Başta namaz, oruç, hac ve zekat olmak üzere hiç bir ibadette insanın takatini aşan hükümler olmadığı gibi, günlük hayatı ilgilendiren diğer konularda da hep kolaylık ön planda tutulmuştur. Çünkü İslam dini hiç kimseye gücünün yetmeyeceği bir şeyi teklif etmemiş, aksine her fırsatta kolaylığı emretmiştir. Hz. Peygamber devrinde hüküm koymada riayet edilen prensiplere bakıldığı zaman ilk dönemden itibaren bu kaideye uyulduğu görülmektedir. İslam hukukunda asıl kaynaklar olan Kur'an ve sünnette bu ilkeyi ortaya koyan deliller mevcuttur. Ayrıca fer'i delillerden bir kısmı da bu prensiple ilgilidir.

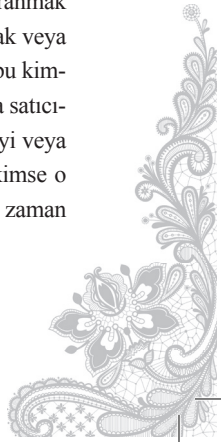
HADİS-İ ŞERİF MEALİ

لَا يُقِيمَنَّ أَحَدُكُمْ الرَّجُلَ مِنْ مَجْلِسِهِ، ثُمَّ يَجْلِسُ فِيهِ

“Sizden biriniz bir kimseyi oturduğu yerden kaldırıp sonra onun yerine kendisi oturmasın.”

Buhâri, Cum'a 20, İsti'zân 31; Müslim, Selam 28-29.

Bir kimse bir başka mekânda oturulmasında sakınca bulunmayan bir yere oturmuşsa, o oturduğu yerin hak sahibi olur; o kimseyi oradan kaldırarak yerine oturmak câiz olmaz. Meclise sonradan gelen bir kimse için oturacak yer yoksa, halkayı genişleterek ve safları sıklaştırmak suretiyle yer açarak onun oturmasını temin etmek gerekir. Böyle davranmak meclisin adabındandır. Fakat fakihler ve İslam âlimleri, fetva vermek, Kur'an okumak veya şer'i ilimleri okutmak için bir kimsenin alışmış olduğu yeri bundan istisna etmişler, bu kimselerin yerlerine oturanları kaldıracabileceklerini söylemişlerdir. Ayrıca çarşı ve pazarda satıcılık yapan ve yeri belirli olup hem kendisinin hem de insanların o yere alıştığı kimseyi veya buna benzer başka durumları da bu genel hükmün dışında tutmuşlardır. Çünkü o kimse o yerin hak sahibi olmuş, herkes orada o kimsenin oturduğuna alışmıştır. O geldiği zaman oraya başkası oturamaz.

UYKU BİR NİMETTİR

Hz. Selman (r.a) bir gün Ebu Derda hazretlerini ziyaret eder. Yemek gelir. Selman Ebu Derda'ya (r.a) sofraya oturmasını söyler. Ebu Derda oruçlu olduğunu söyleyince Selman, o oturmadan yemeyeceğini söyler. Beraber sofraya otururlar. Gece Selman misafir kalır. Gece erkenden Ebu Derda ibadet için kalkar. Selman durumu fark edince uyumasını ister. Bir müddet sonra Ebu Derda tekrar kalkınca Selman tekrar uyumasını ister. Gecenin sonuna doğru Selman, Ebu Derda'ya haydi şimdi kalk diye uyandırır beraber ibadet ederler. Namazdan sonra Ebu Derda'ya şu nasihatlerde bulunur: Rabbinin sensin üzerinde hakkı var, nefsinin senin üzerinde hakkı var, ailenin senin üzerinde hakkı var. Şu halde her hak sahibine hakkını ver. Bu olayı Ebu Derda Hz. Peygamber'e (s.a.v) anlatınca Allah Resülü: "*Selman doğru söylemiş*" buyurarak Selman'ın bu tavrını onaylar.

Nefsimizin, bedenimizin bizim üzerimizdeki haklarından birisi de uykudur. Rabbimiz: "*Uykunuzu bir dinlenme sebebi kaldık*" (Nebe, 78/9) beyanıyla bu nimetini bize hatırlatır. Uyku bedenimizin sağlığıyla yakından ilgilidir. Uyku ile hem ruhumuz hem de bedenimiz sıhhat bulur. Uykusuzluk hali ise hayatımızın verimini düşürür. Dinç ve sağlıklı olduğumuzda hem günlük işlerimizi verimli yaparız hem de huzur içinde ibadetlerimizi yerine getiririz. Uykusuzluk, günümüzün başta gelen sağlık sorunlarından. Günümüzde uyku düzenimiz hayat şartlarına bağlı olarak şekillenmiştir. Oysa Peygamberimizin (s.a.v) yatsı namazından sonra konuşmamayı teşvik etmesi yeterli bir uyku için zaman ayrılmasına da imkân vermiştir. Günümüzde genellikle medya programlarına göre ayarlanmış akşam saatlerimiz var. Öncelikle iyi bir uyku için yattığımız yerde elektronik cihazların olmaması ve odanın karanlık olması gerekir. Gece yatarken ateşin söndürülmesini emreden peygamberimizin bu ikazını hayatımıza giren ısı ve enerji kaynakları için de uygulamamız gerekir. Çocuklarımız yastık altlarına koydukları telefonlarla ciddi tehlikelere maruz kalmaktadır. Bu onların zihinlerini, algılarını, ders performansları olumsuz etkilemektedir. Uykusuzluk insanı asabileştirir. Bu sinirlilikle tahammülsüz olunur. Kişi kendisine hâkim olamayarak yanlışlar yapabilir. Çevresine zarar verebilir. Dolayısıyla günahkâr olabilir. Yani uykusuzluk bizi günaha da götürebilir. O halde bu sebebi ortadan kaldırmak için yeterli derecede uyumak gerekir. Uyku, bedenimizin üzerimizdeki haklarındandır.

AYET-İ KERİME VE MEALİ

إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الَّذِينَ يُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِهِ صَفًّا كَأَنَّهُمْ بُنْيَانٌ مَرْصُورٌ

“Allah, taşları birbirine kenetlenmiş bir bina gibi saf tutarak kendi yolunda çarpışanları sever.”

Saff 61/4

Bu ayette dayanışma ruhu içinde imanları uğruna çarpışan müminlerden övgüyle söz edilmiştir. Allah yolunda söz ve güç birliği etmiş bir topluluğun tam bir uyum ve beraberlik içinde olması iman ve kardeşliklerinin gereğidir. Ayette geçen “*bünyânümmersûs*” tamlaması, kurşun anlamına gelen *rasâs* kelimesiyle bağ kurularak “taşları/parçaları kurşunla birbirine kenetlenerek yekpâre bir cisim haline gelmiş olan muhkem bina” (*Elmahlî, VII, 4927*) anlamındadır. İman bağı müminleri kurşunla birbirine kenetlenmiş bina gibi birbirine kenetler, onları bir ve beraber kılar.

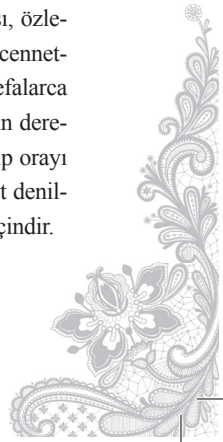
HADİS-İ ŞERİF VE MEALİ

مَا مِنْ أَحَدٍ يَدْخُلُ الْجَنَّةَ يُحِبُّ أَنْ يَرْجِعَ إِلَى الدُّنْيَا، وَأَنَّ لَهُ مَا عَلَى الْأَرْضِ مِنْ شَيْءٍ، غَيْرُ الشَّهِيدِ، فَإِنَّهُ يَتَمَنَّى أَنْ يَرْجِعَ، فَيُقْتَلَ عَشْرَ مَرَّاتٍ، لِمَا يَرَى مِنَ الْكَرَامَةِ

“Cennete giren hiçbir kimse, yeryüzündeki her şey kendisinin olsa bile dünyaya geri dönmeyi arzu etmez. Sadece şehit, gördüğü aşırı itibar ve ikram sebebiyle tekrar dünyaya dönmeyi ve on defa şehit olmayı ister.”

Buhâri, Cihâd 21; Müslim, İmâre 109.

Cennet, ebedi mutluluk yeridir. Oraya giren bir kimsenin bir başka yeri araması, özlemesi ve istemesi söz konusu değildir. Fakat şehitlik mertebesi o kadar yüksek ve cenneteki karşılığı o kadar üstündür ki, bunu gören kimse dünyaya tekrar dönmeyi ve defalarca şehit olmayı, Allah’ın huzuruna tekrar çıkmayı ve her defasında cennette daha üstün derecelere kavuşmayı ister. Şehitlerin, şehit oldukları andan itibaren ruhları cennete gidip orayı gördükleri halde, diğer müminlerin ruhları sadece kıyamette görecektir. Şehide şehit denilmesinin bir sebebi de, şehidin cennete gireceğine Allah ve melekler şahitlik ettiği içindir.

BİRLİK VE BERABERLİK

İnsan, varoluşu gereği sosyal bir varlıktır ve toplum içinde yaşayarak varlığını devam ettirir. Bu vesileyle yaşadığı her türlü olaydan ve çevresinden mutlaka etkilenir. Bu etki bazen müspet olur ve bu haliyle insana ve topluma fayda sağlar, bazen de menfi olur ve bu da ona kaçınılmaz bir biçimde zarar verir. “Gerçek mümin, içinde yaşadığı toplumun birlik ve beraberliğini bozacak, huzurunu kaçırarak, mutluluğunu sarsacak, dedikodudan, yalandan, gıybetten, iftiradan, hasetten, fesattan, dargınlıktan, içkiden, kumardan, rüşvetten, fuhuş ve zinadan, başkasına haksızlık etmekten şiddetle kaçınan, etrafındakilere iyilik yapmak isteyen, hayır ve fazilet yarışında devamlı önde giden ve başkalarını da teşvik eden, vatanını-milletini seven, onların yücelmesi, güzelliklere ulaşması için çalışan, kendi varlık ve şöhretini başkasının zararında aramayan, herkesle iyi geçinen ve kendisi ile iyi geçinilen kimsedir.” Öncelikle her birey karşısındakini öteki olmaktan çıkartıp, kendinden kabul etmeli, herkesi olduğu gibi benimseyip, değişmeye zorlamadan, ikiyüzlülüğe mecbur kılmadan kabullenmelidir. Beraber olmanın herkesi güçlü kılacağını kavramalıdır.

İnsanlar arasında birliği teşvik etmeliyiz. Birlik için bir kişi yetmeyeceğinden, diğer insanların da elinden geldiğince, ahlaki değerleri yaşayarak ve öğreterek birliği teşvik etmesi insanlık görevidir. Sünnetullah gereği, dayanışma ruhu ile hareket eden birlik ve beraberliğini sağlayan toplumlar, giriştikleri her mücadelede sosyal, iktisadi, maarif gibi alanlarda başarıya ulaşmışlardır.

“Hep birlikte Allah’ın ipine (kitabına, dinine) sımsıkı sarılın. Parçalanıp ayrılmayın. (Al-i İmran, 3/103) Ayet-i kerime’nin verdiği açık mesajla; iman üzere bir hayat inşa edip sonrasında bunu toplumsal dayanışma, birlik, beraberlik ve fedakârlık ruhu ile bezemiş, hoşgörülü, affedici, sevgi ve saygı kurallarını ihlal etmeyen, verdiği sözde duran, kısaca insani değerleri yaşamında uygulayan kimse-ler, bu görevleri hasbi olarak yapar ve insanlığın iyiliği için çalışmanın kişiyi mesut edeceğini bilirler. Böylece gerçek tevhit şuuruna da ermiş olurlar. “Mü’min kişi, diğer mümine karşı duvar gibidir, birbirlerini takviye ederler.” (Nesâî, Zekât, 66)

Değerli şeyler ancak kolektif bilinç ve ortak akılla elde edilebilir. Müslüman toplumlar ilerlemek ve gelişmek için, fikir birliği, gönül birliği ve eylem birliği içerisinde hareket ederek başarıya ulaşırlar. Mehmet Âkif’in de dediği gibi

Girmeden tefrika bir millete; düşman giremez.

Toplu vurdukça sineler; onu top sindiremez.

Sen-ben’ desin efrad, aradan vahdeti kaldır

Milletler için işte kıyamet o zamandır.

AYET-İ KERİME VE MEALİ

وَإِنْ كُنْتُمْ جُنُبًا فَاطَّهَّرُوا

“Eğer cünüp olursanız temizlenin.”

Maide 5/6.

Cünüplük, büyük manevi kirlilik (hades-i ekber) halini ifade eder. Boşalma olmasa bile cinsel ilişki, –ilişki olmasa da– cinsel haz duyarak boşalma veya uykuda meninin gelmesi kişiyi cünüp eder. Cünüp olan bir kimsenin bu durumdan temizlenmesi için gusül yapması yani boy abdesti alması gerekir. Guslün farz olması bu ayete, sünnete ve icmâa dayanmaktadır (Buhâri, Gusül 28; Müslim, Hayız 87). Cünüplük ve hayız veya nifas kanının kesilmesi durumlarında dinen yükümlü olan kimselerin gusletmeleri farzdır. Gusül, Hanefîler’e göre “ağız ve burun içi dahil olmak üzere bütün vücudun temiz su ile yıkanması” demektir.

HADİS-İ ŞERİF VE MEALİ

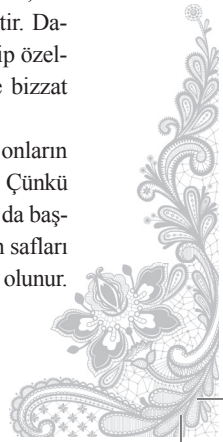
لَا يَغْتَسِلُ رَجُلٌ يَوْمَ الْجُمُعَةِ، وَيَتَطَهَّرُ مَا اسْتَطَاعَ مِنْ طَهْرٍ، وَيَدَّهْنُ مِنْ دُهْنِهِ، أَوْ يَمْسُ مِنْ طِيبِ بَيْتِهِ، ثُمَّ يَخْرُجُ فَلَا يُفْرَقُ بَيْنَ اثْنَيْنِ، ثُمَّ يُصَلِّي مَا كَتَبَ لَهُ، ثُمَّ يُنْصِتُ إِذَا تَكَلَّمَ الْإِمَامُ، إِلَّا غَفَرَ لَهُ مَا بَيْنَهُ وَبَيْنَ الْجُمُعَةِ الْأُخْرَى

“Bir kimse cuma günü gusül abdesti alır, elinden geldiği kadar temizlenir, ya kendi özel kokusundan veya evinde bulunan güzel kokudan sürünür ve evinden çıkar, iki kişinin arasına girmez, sonra üzerine farz olan namazı kılar, imam hutbe okurken susup onu dinlerse, o cuma ile öteki cuma arasındaki günahları bağışlanır.”

Buhâri, Cum’a 6, 19.

Hadisteki gusül abdestinden ayrı olarak “elinden geldiğince temizlenmek”ten maksat, tırnaklarını kesmek ve vücudunun kıllardan temizlenmesi gereken yerlerini temizlemektir. Dağınık bir vaziyette olan saçını ve sakalını düzeltmek de sünnettir. Güzel koku temin edip özellikle cemaate giderken sürmenin Peygamber Efendimizin önemli tavsiyelerinden ve bizzat işlediği fiillerden biri olduğunu unutmamak gerekir.

Camide yan yana oturan iki kimseyi birbirinden ayırarak aralarına girmek yahut onların omuzlarından atlayarak ileri geçmek edebe uygun olmayan ve yasaklanan davranışlardır. Çünkü her iki durumda da insanlara eziyet vermek vardır. Cemaatte olduğu gibi, yolda sokakta da başkalarına eziyet vermek yasaklanmıştır. Ancak camide saf tutan cemaatin de öncelikle ön safları doldurmaları ve aralarına başkalarının sokulup giremeyeceği kadar sık oturmaları tavsiye olunur.

GUSÛL

Rabbimiz Maide suresinin altıncı ayetinde abdest ile ilgili emrin devamında şöyle buyuruyor: “...Eğer cünüp iseniz, iyice yıkanarak temizlenin. Hasta olursanız veya seferde bulunursanız veya biriniz abdest bozmaktan (def-i hacetten) gelir veya kadınlara dokunur (cinsel ilişkide bulunur) da su bulamazsanız, o zaman temiz bir toprağa yönelin.” Bu ayet-i kerime “Ey iman edenler namaza kalktığınızda” hitabıyla başlar. Dolayısıyla guslû gerektiren cünüplük hali namaza kılmaya manidir. Bununla beraber cünüplük hali abdestli olarak yapılan ibadetlere de engeldir. Kur’an tilaveti, Kâbe’yi tavaf da guslû abdesti olmadan yerine getirilemez. Abdestsizlik haline küçük hades veya hades-i aşğar; cünüplük haline de büyük hades veya hades-i ekber denir. Guslû gerektiren bir hal vaki olduğunda şartları belirtilen şekliyle bütün bedeni yıkamak gerekir. Bu haller cinsel birleşme, kadınların hayız ve nifas müddetlerinin sona ermesi, uyku halinde ihtilam olunmasıdır. Şehit olmayan Müslüman’ın ölümü hâlinde guslû abdesti aldırılmak sûretiyle gasledilir. Kâfir bir kimsenin Müslüman olması da guslû abdesti almayı gerektirir.

Hiz. Aişe validemiz Peygamberimizin nasıl guslû aldığını şöyle anlatmaktadır: ‘Resûlullah (s.a.v) cünüplükten gusledeceği vakit, önce ellerini yıkamakla başlar. Sonra sağ eliyle soluna su boşaltıp avret yerini yıkar, sonra abdest alır. Ondan sonra su alarak parmaklarını saçlarının dibine kadar sokar. Daha sonra başına üç avuç su döker, ondan sonra da vücudunun diğer kısımlarına su dökerdi. Arkasından ayaklarını yıkardı.’ (Buhâri, Guslû 1) Rivayette geçen Peygamberimizin namaz abdesti gibi bir abdest alması âlimlerce müstehap olarak yorumlanmıştır. Aslolan bütün bedenin yıkanması ve suyun bütün bedene temas etmesidir. Kadınların örgülü saçları suyun başın cildine ulaşmasına engel olmuyorsa örgüyü çözmeleri gerekmez. Şayet saç çözülmüş ise bütün saçın yıkanması gerekir. Mazmaza ve istinşak Hanefilerce vacip görülmüştür. Şafilere göre ise bu sünnettir. Kamil manada bir guslû için öncelikle vücudu kirlerden temizlemek, sonra bedenin bütününü kıvrımları dâhil yıkamak lazımdır. Günümüzde artık yıkanmak için banyolarımızda suyu kabından el ile almak zorunda olmadığımız bir donanım var. Suyu başın üstünden akıtılarak yıkamak imkânı vardır. Suyu kullanma rahatlığı, insanı israf etmeye sevk etmemelidir. Bu guslû abdestiyle, normal namaz abdestiyle yapılan her ibadet yapılabilir.

AYET-İ KERİME VE MEALİ

وَأَنْ اسْتَغْفِرُوا رَبَّكُمْ ثُمَّ تُوبُوا إِلَيْهِ يُمَتِّعْكُمْ مَتَاعًا حَسَنًا إِلَىٰ أَجَلٍ مُّسَمًّى وَيُؤْتِ كُلَّ ذِي فَضْلٍ فَضْلَهُ وَإِنْ تَوَلَّوْا فَإِنِّي أَخَافُ عَلَيْكُمْ عَذَابَ يَوْمٍ كَبِيرٍ

“Rabbinizden mağfiret dileyin, sonra O’na tövbe edin. Allah da sizi belirlenmiş bir süreye kadar dünya nimetlerinden güzelce yararlandırınsın, fazlasını yapan herkese de iyiliğinin karşılığını versin. Eğer yüz çevirirseniz, ben sizin başınıza gelecek o dehşetli günün azabından korkarım.”

Hud 11/3.

İnsanlar tövbe edip Allah’a yöneldikleri takdirde Allah onları ömürlerinin sonuna kadar bolluk ve bereket içinde, müreffeh bir şekilde yaşatacaktır. Ayetin zahirinden böyle bir mananın çıkarılması mümkün olmakla birlikte realitede yüce Allah, inanan ve doğru bir çizgi izleyen herkese her zaman dünyevi mutluluk ve maddi refah nasip etmediğine göre burada maksat bireysel değil, Allah’ın iradesine uygun ve gerçek anlamda Allah’a yönelenlerin oluşturduğu toplumun refahı olmalıdır.

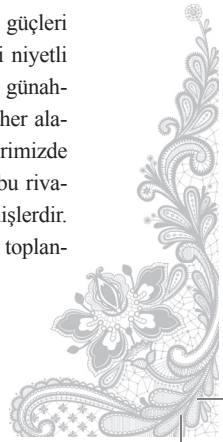
HADİS-İ ŞERİF VE MEALİ

مَنْ جَلَسَ فِي مَجْلِسٍ فَكَثُرَ فِيهِ لَعَطُهُ، فَقَالَ قَبْلَ أَنْ يَقُومَ مِنْ مَجْلِسِهِ ذَلِكَ: سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ وَبِحَمْدِكَ، أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ أَسْتَغْفِرُكَ وَأَتُوبُ إِلَيْكَ، إِلَّا غُفِرَ لَهُ مَا كَانَ فِي مَجْلِسِهِ ذَلِكَ

“Kim bir mecliste oturur ve orada bir sürü faydasız ve manasız sözlerle vakit öldürür de, o meclisten kalkmadan önce, “Allah’ım! Seni her türlü noksan sıfatlardan tenzih ve hamdinle tesbih ederim. Senden başka bir ilâh olmadığını kesinlikle belirtirim. Senden bağışlanmamı diler ve sana tövbe ederim” derse, o mecliste yapmış olduğu hataları bağışlanır.”

Tirmizî, Daavât 39.

Müslümanlar, bir araya geldikleri meclislerde ve toplantılarda ellerinden geldiği ve güçleri yettiği nispette lüzumsuz, faydasız ve anlamsız sözlerden sakınmalıdır. Ancak bütün iyi niyetli gayretlere ve uyulması istenilen kaidelere rağmen, insanların bulunduğu yerde birtakım günahların, hata ve kusurların olabileceği ihtimâlden uzak tutulamaz. İşte bu sebeple hayatın her alanını kapsayan dua, Allah’tan af ve mağfiret dileme ve tövbe kapısına yönelme, meclislerimizde de başvurmamız gereken son tedbir olarak karşımıza çıkar. Resûl-i Ekrem Efendimiz, bu rivayette bizlere bir meclisten ve toplantı mahallinden kalkarken okuyacağımız duayı öğretmişlerdir. Esasen her Müslümana, tercümelerini verdiğimiz bu duanın aslını öğrenerek katıldıkları toplantıların sonunda okumaları tavsiye olunur.

Dini Bilgiler

TÖVBE

Günah, kişinin inandıkları ile yaptıklarının çelişmesi ve çatışmasıdır. Mesela bir insan Allah'a ve O'nun gönderdiği peygamberler ve kitapların doğru olduğuna inandığı halde Kur'an ve hadislerde anlatılan hususların aksini yaparsa günah işlemiş olur. İnsanı Allah yaratmıştır. Bundan dolayı onun bütün tavırlarının sınırlarını koyacak olan da yine O'dur. Bu anlamda günah, yaratılışın dışına çıkmak demektir ki bir tür iç çöküntü bir fitrattan uzaklaşmadır. Günah işlemekte bir sakınca görmeyen kişi, kendini vicdani azaplara ve kalbi sıkıntılara bırakmış, bütün ruhi meleke ve kabiliyetlerini şeytana teslim etmiş demektir. Bir de o günahı işlemeye ısrarla devam ederse artık ne iradesi ne günaha karşı direnci ne de kendini yenilemeye mecali kalır. Günah insanlardan gizlenmeye çalışılan bir fiil, rahatsızlığını içimizde duya duya yaşadığımız bir hal olabilir. İnsanlar günaha girmekle bir deformasyon yaşarlar.

Günahtan sonra bir yenilenme bir iç onarımına ihtiyaç duyar, gönül dünyasında günahın verdiği sıkıntı, acı ve ızdırabı hissederek bunun neticesinde pişmanlık duyar ve hayatlarını yeniden sorgularlar. Günahtan sonra kişinin kendini yenilemesine, içini onarmasına tövbe diyoruz. Yani günah kirleriyle bozulan kalp dengesini yeniden düzene koyma, O'nun gazabından lütfuna, azabından rahmet ve inayetine sığınmanın adıdır tövbe.

Tövbe aynı zamanda günah duygusuyla, nefis ve şeytanla benliğin bir hesaplaşması, nefsin hayatı sorumsuzca sevk ve idaresine karşı benlik ve iradenin günahın karşısına dikilip ona geçit vermemesidir. Tövbe kulun yaptığı yanlışın farkına vararak bu yanlıştan dönmesi, bozulan manevi hayatını yeniden düzene sokmasıdır. Vicdanın aldığı yaranın tamir edilmesi, kalbin yeniden güç kazanması ve kişinin hayatını yeniden anlamlandırması için tövbe etmek gerekir.

Günahlar Rabbimizle aramızdaki sevgi bağını ve iletişimi zayıflatır. O'nun yardımına ve rahmetine engel teşkil eder. Manevi kişiliğimizi zedeler. Gönül dünyamızı karartır. Bu bakımdan tövbe, Allah ile olan sevgi bağını yeniden tesis etme görevi de üstlenir. Tövbenin muhatabı Allah'tır. Kul tövbeyle Rabbine yaklaşmış olur. Diğer bir ifadeyle Rabbiyle arasındaki engelleri kaldırma girişiminde bulunmuş olur.

Tövbe, yapılan hatanın bütün vicdani sorumluluğunu üstlenmek ve söz konusu hatanın olumsuz sonuçlarını ortadan kaldırma kararlılığını sergilemektir. Bu manada samimi olarak yapılmış her tövbe mükemmel bir özeleştirmedir. Tövbe bir tehdit veya teşvike dayanmak durumunda değildir. Çünkü gerçek tövbenin yegâne teşvikçisi vicdandır. Bu sebeple her pişmanlık bir tövbedir denilmiştir. Layıkıyla yapılmış her tövbe vicdanın sesini dinlemek anlamına gelir. Çünkü sahibini yerinde durmaz eden, onu yanlıştan vazgeçirmeye çalışsan, kötüden, çirkinden, haramdan, günahtan rahatsız olduğunu sızlayarak, inleyerek bildiren vicdandır. Bu sebeple tövbe ilk hareketini içerden alır. Bu anlamda da kendine dönüş sürecinin ilk adımlarını attırır. Sonuç olarak tövbe kendine dönme, kendini bilme, kendini bulma olarak tanımlanabilir. Şairin dediği gibi;

*Kul beşerdir, hata işlemeye meyilli,
Hatayı bilip Allah'a tövbe etmeli,
İnsan, bilerek günah işlememeli
Şeytanı kovma yoluna denir tövbe.*

AYET-İ KERİME VE MEALİ

مَا أَصَابَكَ مِنْ حَسَنَةٍ فَمِنَ اللَّهِ وَمَا أَصَابَكَ مِنْ سَيِّئَةٍ فَمِنْ نَفْسِكَ

“Sana gelen iyilik Allah’tandır. Başına gelen kötülük ise nefsendendir.”

Nisa 4/79.

Bu ayette insanlığa iyilik-kötülük, hayır-şer meselesi hakkında işin hakikati anlatılmaktadır. Buna göre insanların başına ne gelirse gelsin, çevrelerinde iyi veya kötü ne olursa olsun bunların tamamı, hayır-şerri, iyisi-kötüsü Allah’tandır; O takdir etmiş, murat eylemiş ve yaratmıştır. Bununla birlikte olup biten şeylerde insanların katkısı, iyilik ile kötülük, hayırla şer bakımından -yine Allah böyle istediği için- farklı olmaktadır. İmkân verdiği halde rızası bulunmadığı için kötülük Allah’a yüklenemez, “O’ndandır” denemez. (konuyla ilgili bir başka ayet olarak bk. Şûrâ 42/30).

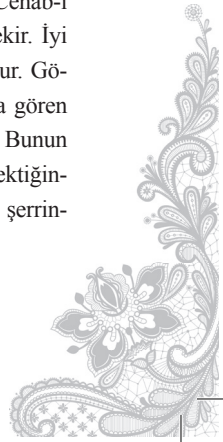
HADİS-İ ŞERİF VE MEALİ

إِذَا رَأَى أَحَدُكُمْ رُؤْيَا يُحِبُّهَا، فَإِنَّمَا هِيَ مِنَ اللَّهِ، فَلْيَحْمَدِ اللَّهَ
عَلَيْهَا وَلْيَحَدِّثْ بِهَا، وَإِذَا رَأَى غَيْرَ ذَلِكَ مِمَّا يَكْرَهُ، فَإِنَّمَا هِيَ مِنَ
الشَّيْطَانِ، فَلْيَسْتَعِذْ مِنْ شَرِّهَا، وَلَا يَذْكُرْهَا لِأَحَدٍ، فَإِنَّهَا لَا تَضُرُّهُ

“Sizden biriniz hoşuna giden bir rüya görünce o Allah Teâla’dandır. Bu sebeple Allah’a hamd etsin ve o rüyasını anlatsın. Hoşlanmadığı bir rüya görürse o şeytandır. Onun şerrinden Allah’a sığınsın ve onu hiç kimseye söylemesin. O zaman o rüya kendisine zarar vermez.”

Buhâri, Ta’bir 3,46.

İyi rüya Allah’tan, kötü rüya ise şeytandır. İyi rüya gören kimsenin onu Cenâb-ı Hakk’a nispet etmenin yanında, bunu bir nimet bilerek Allah’a hamd etmesi gerekir. İyi rüya gören bir kimsenin bu rüyasını salih kimselere anlatmasında bir sakınca yoktur. Görülen kötü ve çirkin rüyaları ise hiç kimseye anlatmamak gerekir. Böyle kötü rüya gören kimsenin uykusundan uyanıp sol tarafına üç defa üflemesi de tavsiye edilmektedir. Bunun sebebi, kötü rüyada hazır bulunan şeytani kovmak, onu hakir ve aşağı görmek gerektiğindedir. Kötü rüya gören kimsenin yapması gereken işlerden bir diğeri de, şeytanın şerrinden Allah’a sığınmaktır.

ÖZ ELEŞTİRİ

Kur'an-ı Kerim Yusuf (a.s.)'ın şöyle dediğini haber verir: *“Ben nefsimi temizle çıkarmam, çünkü Rabbimin merhamet ettiği hariç, nefis aşırı derecede kötülüğü emreder. Şüphesiz Rabbim çok bağışlayandır, çok merhamet edendir.”* (Yusuf, 12/53) Hz. Yusuf gençliğinin doruğunda zorlu imtihanlara tabi tutulmuş iman, ahlak, samimiyet, iffet ve feraset örneği bir peygamberdir. Hayatın her merhalesinde örnek alınacak bir rehberliği vardır. Peygamber olması hasebiyle ondan kötü ahlak örneklerinin tezahürünü beklemek mümkün değildir. Fakat o bu üstün vasıflarıyla içinde bulunduğu toplumda temeyyüz ederken bile bu ifadeleri kullanıyorsa iman ile buluşan gönüllerin bundan ibret alması gerekir.

İnsan iyiye ve kötüye meyledebilecek bir özellikte yaratılmıştır. O sebeple çok dikkat edilmesi gerekir. Hislerimize, duygularımıza, düşünce ve fikirlerimize fazla önem atfettiğimizde kendimizi yanılmaz her zaman hakikat üzere olma gibi bir özellikte görürüz. Bu tehlikeli bir zihin yapısıdır. Her zaman doğruyu, iyiyi, faydalı olmayı planlayarak işe koyulmalıyız. Niyetimiz samimi, gayretimiz içten olmalıdır. Herhangi bir olumsuzluğun meydana gelmesi durumunda kendimize dönüp bu süreçte kendi hatamızın olup olmadığını araştırmamız gerekir.

Hiçbir insan mükemmel değildir. Kusursuzluk düşüncesi kibirden kaynaklanır. Kibir ile iman gönülde bir arada barınmaz. Kerim kitabımızda ısrarla vurgulanan konulardan birisi de tövbe, istiğfar konusudur. Kendi öz eleştirisini yapmanın yoludur tövbe. Mümin tövbe ederken kendi kusurunu itiraf eder. Yanlış davranışlarını dile getirir. Bundan dolayı af ve mağfiret niyazında bulunur.

Özeleştirisi insani ve vicdani duyguların sağlıklı çalıştığıın belirtisidir. Hz. Ömer'in her akşam 'bugün Allah için ne yaptın' diye kendisini hesaba çekmesi bir özeleştirmedir. O halde önce kul olarak bir özeleştirisi yapalım. Hakikaten kul olarak bize yüklenen vazifelerimizi yerine getirmiş miyiz? Bu ana kadar bir ömür geçirmişiz. Şu anki durumumuzda bedenimize ve kişiliğimize karşı bir kusurumuz olmuş mudur? Küskünlüklerimizde, dargınlıklarımızda, üzdüklerimizde bizim bir kusurumuz olmuş mudur? İçinde bulunduğumuz toplumun huzuruna katkı ve hüznüne çare olma konusunda neredeyiz?

AYET-İ KERİME VE MEALİ

يُلْقُونَ السَّمْعَ وَأَكْثُرُهُمْ كَاذِبُونَ

“Onlar hep şeytanlara kulak verirler, birçoğu da yalancıdır.”

Şuara 26/223.

Yalan, kişinin gerçeği saklayıp, bildiğinin aksini söylemesidir. Yalan, çok çirkin bir huydur. İslam yalanı haram kılmış ve şiddetle yasaklamıştır. Yalanın en büyük kötülüğü; insanı, Allah (c.c)’ın rızasından uzaklaştırıp cehenneme götürmesidir. Ayrıca yalan insanları birbirine düşürür, güven duygusunu yok eder, toplum içinde karışıklıklara sebep olur; dostlukları yıkar, yerine düşmanlık tohumları eker. Yalan er geç ortaya çıkacağından, yalancılar kendilerine güvenilemeyen, saygı duyulmayan ve sevilmeyen insanlar durumuna düşerler.

HADİS-İ ŞERİF VE MEALİ

إِنَّ مِنْ أَفْرَى الْفَرَى أَنْ يُرَى عَيْنَيْهِ مَا لَمْ تَرَ

“Yalanların en büyüğü, kişinin görmediği rüyayı gördüm demesidir.”

Buhâri, Tabir 45.

Rüyasında görmediği bir şeyi gördüğünü söylemek en büyük yalanlardandır. Böyle bir kimse öncelikle Allah’ı yalanlamış, Cenâb-ı Hakk’ın kendisine göstermediği bir şeyi gördüğünü iddia etmiş olur. Allah’ı yalancı çıkarmak Allah’ın kullarından birini yalancı çıkarmaktan daha büyük bir günahdır. Rüyası hakkında yalan söylemek uyanıkken yalan söylemekten daha büyük bir yalandır. Çünkü görmediği bir rüyayı görmüş gibi söyleyen kimse bu yolla insanları kandırmış, kendinde olmayan bir değeri kendine izafe etmiş, başkalarının bakış açıları ve düşüncelerinin bozulmasına vesile olmuş olur.

Dini Bilgiler

YALAN BÜTÜN KÖTÜLÜKLERİ TEŞVİK EDER

Yalan, doğru olmadığı bilindiği halde, kasıtlı söylenmiş yanlış sözdür. Her yanlış söz yalan değildir. Yalan hata ve yanlış sözden ayrı olarak, kandırma içeren bir eylemdir. Aldatmak ve kandırmak ile yakın anlamdadır. Bu noktada yalan birçok anlamı da bünyesinde barındırır. Kötü niyet, riya, uydurmak, üstünü örtmek, örtbas etmek, abartı, yarım gerçek, saklamak, aldatmak, yarıltmak, yalan yere yemin etmek, dürüst yalan, kibar yalan, beyaz yalan, patolojik yalan, ihmâl, indirgemecilik, manipülasyon bunlardan sayılabilir.

İslamiyette yalan ve yalancılık kötü huyların ve günahların en büyüklerinden kabul edilir. Münafık ve kâfirlerin ortak özelliği olarak tanımlanır. Kur'an-ı Kerim'de "*Yalan sözden sakınınz!*" (Hac,22/30) buyrulmaktadır. Bunun karşıtı olan doğruluk kavramı Kur'an'da; *yalan* (Yusuf,12/26-27) ve *ikiyüzlülük* kavramlarıyla zıt; *iman* ve *sâlih ameller* (Mâide, 5/9), *doğruluk* (En'am, 6/115), *hak* (gerçek) (*Zâriyat*, 51/5) kavramlarıyla eş anlamda kullanılmıştır. Allah Resûlü bu noktada imanın doğrulukla bağına işaret etmiş ve yalan ile hıyaneti mümin olmaya aykırı görmüştür.

Âlimler, yalanın bir mümine yakışmayacak kadar çirkin olma nedenini, yalanın devamında bütün kötülükleri peşinden getirmesi olarak açıklarlar ve "*yalan terk edilirse açık kötülükler de terk edilir*" derler. Zarar görme, ceza, reddedilme, başka bir çare bulamama ya da çaresiz kalma gibi nedenlerle yalana başvurulabilirdiği görülse de, bu yalanın meşru oluşuna değil, bir acizyet içerdiğine işaret eder. Dolayısıyla yalan bir zayıflık işaretidir. Yalanın sakıncasının cesametini gösterecek olan şey, doğruluğun dindeki önemidir.

"Sözün özle ve kendisinden haber verilen şeyle uyumu" diye tarif edilen doğruluk, dini bir kavram olarak; kişinin inancında, niyetinde, amelinde, söz, fiil ve davranışlarında samimi ve dürüst olmasına, hile ve aldatma içinde bulunmamasına" denir. "*Ahlak-ı âliye ve yüksek huyları hakikate yapıştıran ve o ahlaki daima yaşattıran, ciddiyet ile doğruluktur.*"

Doğruluk, bütün İslami değerlerin üzerine oturduğu ana zemin, güç aldığı ana eksen durumundadır. İslam; insanların birbirlerine karşı sevgi ve güven duyguları beslediği, yardımlaşan, birbirine dayanan bir toplum düzeni kurmak ister. Bu toplum düzeninin temeli de doğruluk ve dürüstlüktür. Doğruluk ve dürüstlük adaletin tesisine, maslahatların da teminine vesiledir. Yalan, hile ve aldatma ise toplum düzenini yok eden en müessir fiillerdir. Çünkü yapılan her eylem öncelikle sahibini daha sonra halka halka toplumu etkisi altına alır. Güven unsurunun önce kişilerde sonra da toplumda kaybedilmesi, hakların kaybolmasına, adaletin yerini zulmün almasına sebep olacağından, İslam'ın nazarında büyük günahlardandır. Doğruluk gerek ferdi gerekse içtimai hayatın huzur ve selameti, maddi ve manevi gelişimi için mühim bir esastır. Toplumsal hayat sürekliliğini doğruluk ve sadakatten; bunun neticesinde oluşacak güven ortamından alır.

Doğruluk ve doğru söylemek toplumu kaynaştırırken, yalan ve yalancılık ise insanlar arasındaki sevgi, saygı ve güveni, dostluk ve arkadaşlığı ortadan kaldırır. Yerlerini kuşku, kin, nefret ve düşmanlığa bırakır. Bu sebepten olacak ki Hz. Peygamber (s.a.v), toplum hayatını zehirleyen yalan ve hıyanete şiddetle tepki göstermiş, bunların imanla bağdaşmayacağını, imanın olduğu yerde bunların olamayacağını belirtmiştir. Ziya Paşa'nın dediği gibi;

*İnsana sadâkat yaraşır görse de ikrah
Yardımcısıdır doğruların Hazret-i Allah*

AYET-İ KERİME VE MEALİ

مَنْ جَاءَ بِالْحَسَنَةِ فَلَهُ عَشْرُ أَمْثَالِهَا

“Bir iyilik eden, on misli iyilik görecektir.”

En'âm 6/160.

Hasene, dinin ve akl-ı selimin iyi ve doğru kabul ettiği her türlü inanç, tutum ve davranışı; *seyyie* ise bunların zıddını ifade eder. Bu ayette bir iyiliğin mükâfatının en az on misli fazla olacağı ifade edilmektedir. İbn Hacer, ilgili ayet ve hadisleri şöyle tefsir etmiştir: *Hasene*/iyilik, bir fiil ve davranış olarak 700 misline kadar ödüllendirilir. Şu var ki, bir davranışın arkasındaki iyi niyet, ihlas, azim ve kararlılık, gönül huzuru gibi yüksek duygu ve düşüncelere, ayrıca yapılan işin kalitesine, hayır ve menfaatinin kapsamına vb. müspet niteliklerine göre ecri de yüksek olur (*Fet-hu'l-bârî*, XXIV/118). Bu farklılığın esas sebebi Allah'ın bu konudaki lütfu ve amelini işleniş amacıdır.

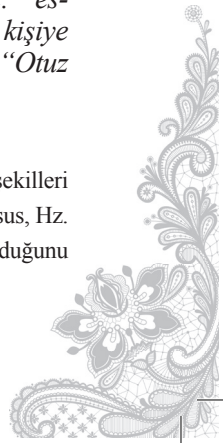
HADİS-İ ŞERİF VE MEALİ

جَاءَ رَجُلٌ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: السَّلَامُ عَلَيْكُمْ،
فَرَدَّ عَلَيْهِ السَّلَامَ، ثُمَّ جَلَسَ، فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ:
«عَشْرٌ» ثُمَّ جَاءَ آخَرُ فَقَالَ: السَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللَّهِ، فَرَدَّ عَلَيْهِ،
فَجَلَسَ، فَقَالَ: «عِشْرُونَ» ثُمَّ جَاءَ آخَرُ فَقَالَ: السَّلَامُ عَلَيْكُمْ
وَرَحْمَةُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ، فَرَدَّ عَلَيْهِ، فَجَلَسَ، فَقَالَ: «ثَلَاثُونَ»

Efendimiz (s.a.v)'e bir adam geldi ve: “*es-selamü aleyküm*” dedi. Hz. Peygamber onun selamına aynı şekilde karşılık verdikten sonra adam oturdu. *Efendimiz*: “On sevap kazandı” buyurdu. Sonra bir başka adam geldi, o da: “*es-selamü aleyküm ve rahmetullah*” dedi. Peygamberimiz ona da verdiği selamın aynıyla mukabelede bulundu. O kişi de yerine oturdu. Hz. Peygamber: “Yirmi sevap kazandı” buyurdu. Daha sonra bir başka adam geldi ve: “*es-selamü aleyküm ve rahmetullahi ve berekâtüh*” dedi. Hz. Peygamber o kişiye de selamının aynıyla karşılık verdi. O kişi de yerine oturdu. *Efendimiz*: “Otuz sevap kazandı” buyurdular.

Ebü Dâvûd, *Edeb* 132; *Tirmizî*, *İsti'zân* 2.

Bu rivayet, Peygamber Efendimizin huzurunda gerçekleşen selam verme ve alma şekilleri ile bunların fazilet açısından kıymetlerini ortaya koymaktadır. Bilinmesi gereken ilk husus, Hz. Peygamber'in, gelen kişilerin verdiği selamların her birinin doğru, geçerli ve câiz olduğunu tasdik ettiğidir. Ancak, bu selamlar, fazilet açısından birbirinden farklıdır.

İBADETLERİMİZİ YÜCELTEN RABBİMİZİN RAHMETİDİR

Hayatımızın her anında Rabbimizin bize olan rahmetinin bir tesiri vardır. Dünyaya gelmemizden beslenmemize kadar; beşeri ilişkilerimizden bedeni ihtiyaçlarımıza kadar o rahmetten nasipleniriz. Rahmetinin tezahürlerinden birisi de Rabbimizin yapmış olduğumuz ibadetlerin sevabını artırmasıdır: Ayet-i Kerime’de şöyle buyruluyor: *“Kim bir iyilik yaparsa, ona on katı vardır. Kim de bir kötülük yaparsa, o da sadece o kötülüğün misliyle cezalandırılır ve onlara zulmedilmez.”* (En’am, 6/160) Rabbimiz iyiliğe rahmetiyle, kötülüğe adaletiyle muamele eder. Ebu Hüreyre’nin (r.a) naklettiğine göre Peygamberimiz (s.a.v) şöyle buyurmuştur: *“İzzet ve celal sahibi Allah şöyle buyurdu: Kulum iyi bir iş yapmaya niyet eder de yapmazsa ona bir iyilik (sevabı) yazarım. Ama onu yaparsa on kattan yedi yüz kata kadar iyilik (sevabı) yazarım. Eğer kulum bir kötülük yapmaya niyet eder de yapmazsa onu bir günah olarak yazmam. Fakat onu yaparsa ona bir kötülük günahı yazarım.”* (Müslim, İman 204) Rahmetinin bir eseri olarak kul bir günah işlediğinde Yüce Allah ona kusurunu düzeltip, yanlışını tamir etme fırsatını veriyor. Ayet-i Kerime’de: *“Onlar; Rablerinin rızasına ermek için sabreden, namazı dosdoğru kılan, kendilerine verdiğimiz rızıklardan gizli olarak ve açıktan Allah için harcayan ve kötülüğü iyilikle ortadan kaldıranlardır. İşte bunlar için dünya yurdunun iyi sonucu vardır.”* (Ra’d, 13/22) Peygamberimiz (s.a.v) Allah’ın kullarına bahsettiği bu imkânı şöyle beyan etmektedir: *“Her nerede olursan Allah’tan sakın, yanlış bir iş yaparsan hemen ardından iyi bir davranışta bulunarak hatadan dolayı işlemiş olduğun günahı sil. İnsanlara güzel ahlak kuralları çerçevesinde muamelede bulun.”* (Tirmizi, Birr 55) Bir diğer hadis-i şerifte ise şöyle buyruluyor: *“Allah Teâla gündüz günah işleyenlerin tövbe etmesi için gece mağfiret elini uzatır. Gece günah işleyenlerin tövbesi için de gündüz mağfiret elini uzatır. Güneş batıdan doğuncaya (kıyamet kopuncaya) kadar bu böyle devam eder.”* (Müslim, Tövbe 31) Beşeri ilişkilerimizde kusurları telafi etmenin yolu bir güzel davranışta bulunmaktır. Rabbimize karşı işlemiş olduğumuz kusurların tafisi de yine ibadet ve yararlı amellerdir. Gerek mali gerekse bedeni ibadetlerimiz, içimizdeki samimiyet duygusuna ve niyetimize göre Allah katında değer kazanır. Allah Teâla amellerimizin birebir karşılığını değil, kat kat fazlasını vererek merhametini tezahür ettirir.

AYET-İ KERİME VE MEALİ

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَدْخُلُوا بُيُوتًا غَيْرَ بُيُوتِكُمْ حَتَّى تَسْتَأْنِسُوا
وَتُسَلِّمُوا عَلَى أَهْلِهَا ذَلِكَ خَيْرٌ لَكُمْ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ

“Ey iman edenler! Kendinizi tanıtıp izin almadan ve içinde oturanlara selam vermeden kendi evlerinizden başka evlere girmeyin. Sizin için daha iyi olanı budur; umulur ki düşünüp anlarsınız.”

Nur 24/27.

Ayet ve hadislerde evlere girerken izin isteme ve izin verme konularında özel hükümler getirilmiş; böylece meskenlerin mahremiyeti ve dokunulmazlığı, bireyin ve ailenin saygınlığı korunmak istenmiştir. Bu ayette izin isterken ev halkına ayrıca selam verilmesi de istenmiştir. Hz. Peygamber’in böyle durumlarda genellikle selam verip kendisini tanıtarak izin istediği bildirilmektedir (*Ebû Dâvûd, Edeb 138*). Ayetin söz dizilişinde selam, izin istemeden sonra gelmektedir. Bununla birlikte ayetteki sıranın bağlayıcı olmadığı, duruma göre önce selam verip kendini tanıttıktan sonra izin istemenin mümkün olduğu görüşü de vardır (*Nevevî, XVI, 131*).

HADİS-İ ŞERİF VE MEALİ

إِنَّ أَوْلَى النَّاسِ بِاللَّهِ مَنْ بَدَأَهُمْ بِالسَّلَامِ

“İnsanların Allah katında en makbulü ve O’na en yakın olanı, önce selam verendir.”

Ebû Dâvûd, Edeb 133.

Dinimiz, hayırlı işlerde acele etmeyi ve birbirimizle yarışmayı tavsiye eder. Selam da bu hayırlardan biridir. Bu sebeple önce davranan daha çok sevap kazanır. Çünkü o Allah’ın adını daha önce anmış, karşıdakine daha önce dua etmiş ve hayırlı bir ameli başlatmanın sevabını daha önce kazanmıştır. Peygamberimiz, bu tavsiyeleriyle Müslümanları birbirlerine selam vermeye ve birbirleriyle barışık olmaya teşvik etmektedir.

SELAMIN ÖNEMİ-1

Bir işten kurtulmak, kusur, eksiklik, noksanlık, acizlik, hastalık vb. şeylerden uzak olmak gibi anlamlara gelen selam, Allah'ın sıfatı olarak; insanlara âriz olan ayıp, kusur, hastalık, acizlik, ölüm vb. şeylerden berî olan; yaratıklarını afet ve belalardan kurtaran, zulmetmeyen, güven arayanları güvene erdiren demektir. Müminlerin karşılaştıklarında, “es-selamü aleyküm” ve “selamun aleyküm” cümleleriyle birbirlerine dua etmelerine de selam denir. Bu kullanımda selamın anlamı, “Allah seni esenliğe kavuştursun” demektir.

Selam vermek müminlerin birbirlerine en güzel temennilerini sunma şekillerindedir. Kur'an'da selam verilen kişinin o selama daha güzeliyle veya en azından aynıyla karşılık vermesi istenmiştir:

“Bir selamla selamlandığınızda, siz ondan daha güzeliyle selam verin ya da aynıyla karşılık verin Şüphesiz, Allah(cc) her şeyin hesabını tam olarak yapandır.” (Nisa Suresi, 4/86)

Selamın karşılığını daha güzeliyle vermek, alçak gönüllü, hoşgörülü olmanın ve büyülenmemenin ifadesidir. İslam'da müminler arasında bir başkasını hor görme, statüsüne göre muamele etme gibi değerlendirme ölçütleri kesinlikle yoktur. Konumu ne olursa olsun, kendisine verilen bir selamı almak her mümin için Kur'an'da bildirilen bir emirdir.

Selamlaşmak sadece Hz. Peygamberle başlamış bir uygulama değildir. Önceki Peygamberlerin hayatlarında da selama önem verildiğini görmekteyiz.

“İbrahim'in şerefli misafirlerinin haberi sana geldi mi? Hani onlar İbrahim'in huzuruna girmişlerdi de 'selam sana' demişlerdi. İbrahim, 'size de selam' demişti.” (Zâriyât, 51/24-25)

Bunun dışında değinilmesi gereken bir diğer husus; evlere girerken selam verme konusudur. Müminlerin evlere girerken selam vermeleri, güzel ahlaklarının göstergesidir. Yüce Allah (cc) bu konuda Kur'an'da şöyle buyurmuştur:

“Evlere girdiğiniz vakit, Allah tarafından kutlu, güzel bir yaşama dileği olarak birbirinize selam verin İşte Allah, size ayetleri böyle açıklar; umulur ki aklınızı kullanırsınız.” (Nur, 24/61)

Selam, hayatın içinde hızlı koşuşturmacaların arasında yol alırken karşılaştığımız her insana, aynı varoluş düzleminde olduğumuzun, insan olarak kıymetli olduğumuzun, bir arada yaşamanın aslında çok kolay olduğunun, tek bir cümleyle karşımızdaki kişinin içini ısıtacak yolun en etkili ifadesidir. Kalplerin yumuşamasının, gönüllerin alınmasının en önemlisi “ben sana değer veriyorum” diyebilmenin ilk adımdır. Selam, ayrılığı, tefrikayı ortadan kaldıran, insanlara mesuliyet yükleyen bir eylemdir. Sosyal hayatın manevi iklimini oluşturan, gönüllere hoşluk veren toplumsal bereket kaynağıdır. Gerek kişisel gerek toplumsal gerginliklerin, huzursuzlukların giderilmesinde ilk adım selamdır. Yusuf Has Hâcib'in dediği gibi:

“Selam insanı insanların şerrinden korur;

Selama mukâbele eden kimse selametini teminat altına almış olur.”

AYET-İ KERİME VE MEALİ

فَإِذَا دَخَلْتُمْ بُيُوتًا فَسَلِّمُوا عَلَىٰ أَنفُسِكُمْ تَحِيَّةً مِّنْ عِنْدِ اللَّهِ مُبَارَكَةٌ طَيِّبَةٌ

“Evlere girdiğinizde, Allah katından mübarek ve güzel bir selamlama ile kendinize selam verin.”

Nur 24/61.

Nur suresinin 27-30. ayetlerde başkalarına ait evlere girerken nasıl izin alınacağı ve selam verileceği öğretilmiştir. Bu ayetin sonunda ise bir kimsenin kendi evine, bir rivayete göre de mescide girdiğinde nasıl davranacağı anlatılmaktadır. Buna göre eve veya mescide girildiği zaman orada bulunanlara selam verilecektir. “... kendinize selam verin” cümlesinden kastedilen budur. Lafza daha bağlı bir yoruma göre ise evde kimse yoksa şahıs kendine selam verecektir.

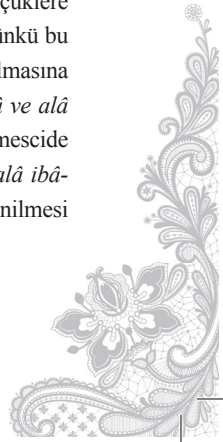
HADİS-İ ŞERİF VE MEALİ

عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ، قَالَ: قَالَ لِي رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «يَا بُنَيَّ إِذَا دَخَلْتَ عَلَىٰ أَهْلِكَ فَسَلِّمْ يَكُونُ بَرَكََةً عَلَيْكَ وَعَلَىٰ أَهْلِ بَيْتِكَ»

Enes (r.a) şöyle demiştir: Resûlullah (s.a.v) bana: “Yavrucuğum! Kendi ailenin yanına girdiğinde onlara selam ver ki, sana ve ev halkına bereket olsun” buyurdu.

Tirmizî, İsti'zân 10.

Resûl-i Ekrem'in Enes'e “yavrucuğum, oğulcuğum” diye hitabı onun rahmet ve şefkatinin eseridir. Garip kişiye veya mevki ve makamca, ya da yaşça büyük olanların küçüklere oğlum, yavrum, evlâdım gibi sözlerle hitap etmesinde bir sakınca görülmemiştir. Çünkü bu hitapta sevgi ve şefkat vardır. Selam, bereketin artmasına, hayır ve rahmetin çoğalmasına vesile teşkil eder. Evde hiç kimse olmasa bile içeri girildiğinde, “es-selamü aleynâ ve alâ ibâdillâhi ş-sâlihîn” tarzında selam verilmesi tavsiye olunmuştur. Aynı şekilde, bir mescide veya başkasına ait bir eve girildiğinde içeride kimse yoksa “es-selamü aleynâ ve alâ ibâdillâhi ş-sâlihîn ve ş-selamü aleyküm ehle'l-beyt ve rahmetullâhi ve berekâtüh” denilmesi müstehab kabul edilmiştir.

SELAMIN ÖNEMİ-2

Zaman ne kadar değişirse değişsin zamanın içinden geçen biz insanların arzuları, tutkuları, inançları, adetleri, alışkanlıkları gibi değişmeyen ortak değerleri vardır. Bu değerlerden biri de selamdır. Bu noktada selamın dini cephesi yanında toplumsal bir yönü de vardır. Selam insanlar arasındaki yakınlaşmayı, barışı sağlayan, birbirine saygıyı, değer vermeyi öğreten bir olgudur.

Birbirleriyle karşılaşan, tanıdık tanımadık herkesin birbirini selamlaması, bir yönüyle “benden sana zarar gelmez, rahat ol demektir.” Bir başka yönüyle de sevgi ve muhabbetin karşı tarafa aktarılmasıdır. Bu noktada dünya hayatında selamın sükunetini yaşayanlar, ahiret hayatında da selamla karşılanırlar. Selam sadece bu dünyadaki esenliği, ortak dili değil müminlerin ebedi yurdunun da esenliğini ve ortak kelimesini ifade eder. Nitekim Kur’an-ı Kerim’de;

“İşte onlar, sabretmelerine karşılık (cennetin en gözde yerinde) odalarla ödülendirilirler ve orda esenlik dileği ve selamla karşılanırlar” (Furkan 25/75)

Dünya ve ahiret yurdunda güzel ve huzurlu bir yaşam, sonsuz şefkat sahibi olan Allah’ın ‘Selam’ sıfatının tecellilerindedir. Dünya hayatını, sonsuz rahmet sahibinin buyruklarına göre yaşayıp son nefesini veren müminler, ahirette de ‘hoşnut edici ve hoşnut edilmiş olarak’ cennete gireceklerdir. Allah, samimi kullarının ahirette karşılaşacakları ortamı Kur’an’da şöyle haber vermiştir:

“Oraya esenlik ve barış (selam)la girin. Bu, ebedilik günüdür” (Kaf, 50/34)

“Sabrettiğinize karşılık selam size (Dünya) Yurdun(un) sonu ne güzel” (Ra’d,13/24)

Bir başka ayet ise, müminin ölüm anında dahi selamla karşılandığını şöyle anlatır:

“Ki melekler, güzellikle canlarını aldıklarında: ‘selam size’ derler. ‘Yaptıklarınıza karşılık olmak üzere cennete girin’ (Nahl, 16/32).

Kur’an-ı Kerim’de yaklaşık 12 yerde zikredilen selam, genel olarak; barış, esenlik, kabullenme, muhabbet besleme, reddetmeme, alçak gönüllü olma, kibirlenmeme, sevgi ve saygının gereği olma gibi birçok ahlaki erdemi de içinde barındırır.

Selam kişinin karşı tarafa iyi dileklerini, temennilerini, hayır dualarını sunmasıdır. Bizler genellikle “merhaba”, “hayırlı sabahlar”, “günaydın” vb. kelimeleri ile birbirimizi selamlarız. Bunlar birer selamlama şeklidir ve kullanılmasında hiçbir mahsur yoktur. Ancak “esselamu aleyküm” sözü bunların tamamını kapsayan bir sözdür. Çünkü bu selam sözcüğünde, Allah’ın selametini ve muhafazasını isteme, her türlü iyiliğin selamladığımız kişide olmasını dileme ve tüm bunların genelinde dua vardır. Kadı Burhaneddin’in dediği gibi;

*Çü hüsnün içine girdüm didüm selamu aleyk
Kapundan içerü girene bir selam gerek*

AYET-İ KERİME VE MEALİ

وَإِذَا حُيِّئْتُمْ بِتَحِيَّةٍ فَحَيُّوا بِأَحْسَنَ مِنْهَا أَوْ رُدُّوهَا
إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ حَسِيبًا

“Size bir selam verildiğinde ya daha güzeli ile veya dengi ile cevap verin. Allah her şeyin hesabını eksiksiz bilmektedir.”

Nisa 4/86.

Müminler karşılaştıklarında selamlaşacak, karşılıklı olarak iyi dilekte bulunacaklardır. Her kültürde selamlaşma âdeti ve bu âdetin gerektirdiği bir usul vardır. Selam olarak tercüme edilen tahiyye, hayat kelimesiyle aynı kökten olup lugat manası itibariyle “sağlık, uzun ömür dilemek” demektir. Tefsirciler buradaki tahiyye buyruğunu üç şekilde açıklamışlardır: a) Hapşıranın “elhamdülillâh” demesi ile başlayan karşılıklı dualar; b) Hediye verene hediye ile mukabele; c) Selam verip almak. Tahiyye kelimesi daha ziyade bu üçüncü mada kullanılmıştır.

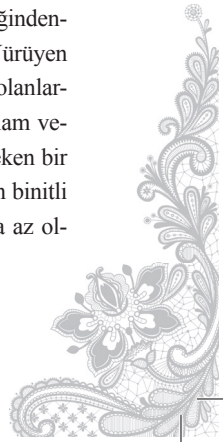
HADİS-İ ŞERİF VE MEALİ

يُسَلِّمُ الرَّكَّابُ عَلَى الْمَاشِي، وَالْمَاشِي عَلَى
الْقَاعِدِ، وَالْقَلِيلُ عَلَى الْكَثِيرِ

“Binitle olan yürüyene, yürüyen oturana, sayıca az olan çok olana selam verir.”

Buhâri, İsti'zân 5,6; Müslim, Selam1.

Binitle olan kimsenin, herhangi bir binek hayvanına binmesi veya bir araca binmesi fark etmez. Binitle olanın yaya yürüyene selam vermesinin sebebi, Allah'ın kendisine binitle lütfettiği için kendisini daha hayırlı ve daha üstün görmemesi, mütevazı olması gerektirir. “Yaya yürüyen”, ifadesi bazı rivayetlerde “yoldan geçmekte olan” şeklindedir. Yürüyen kimse, oturana nispetle bir yere girmiş kabul edilir. Sayıca çok olanların hakkı, az olanlardan daha çok ve önceliklidir. Bu sebeple az olanlar çok olanlara selam verirler. Selam verenin sevabının selamı alandan daha çok olduğunu biliyoruz. Burada bilinmesi gereken bir başka önemli nokta, gelen kimsenin selam vermesi gerektirir. Bu durumda gelenin binitle olmasıyla yaya olması, yaşça küçük olmasıyla büyük olması, sayıca çok olmasıyla az olması arasında bir fark gözetilmez.

SÜNNET OLAN GUSÜLLER

Cünüplük halinden çıkmak için gusül abdesti farzdır. Bazı hallerde ise cünüplük hali olmadan da sevap olması hasebiyle boy abdesti alınması teşvik edilmiştir. Rivayete göre Hz. Aişe validemiz şöyle demiştir: ‘Peygamber (s.a.v) dört şeyden dolayı guslelerdi: Cünüplük, Cuma günü, hacamat ve ölü yıkamak’ (Ebu Davud, Cenaiz 39) Cuma günü Peygamberimizin guslettiğine dair birçok hadis- i şerif rivayet edilmiştir. Ebu Said el-Hudri’den rivayet edilen merfu hadiste ise şöyle nakledilmiştir: Cuma günü gusletmek ergenlik çağına gelmiş her kişiye vaciptir.” (Buhâri, Cuma 2; Ebu Davud, Taharet 129) Metinde geçen vacip ifadesi müekked sünnet olarak yorumlanmıştır. Zira konuyla ilgili rivayet edilen diğer hadislerden çıkan mana budur. Semüre b. Cündüb şu hadis-i rivayet etmiştir: “Cuma günü abdest alan bir kimse, iyi ve güzel bir iş yapmıştır. Şayet guslelerse gusül daha faziletlidir.” (Ebu Davud, Taharet 130) Cuma günü Müslümanların bir araya geldiği önemli bir gündür. Bu nedenle cumaya gelirken toplum içine çıkmanın gerektiği tedbirleri almak, giyim kuşama dikkat etmek, insanların rahatsız olmasına sebebiyet verecek durumlardan kaçınmak ve bu konuda önlem almak o topluma gösterilecek saygının bir gereğidir. Bu hassasiyete dikkat çeken hadis-i şerifte Peygamberimiz şöyle buyuruyor: “Müslümanların cuma günü yıkanmaları, üzerlerine hak olmuştur. Her biri ailesinin kokusundan sürünsün. (Koku) bulamazsa, su onun sürünme maddesi olsun. Yani hem yıkansın hem koku sürünsün, koku yoksa artık, su (yıkama) ile yetinsin.” (Tirmizi, ‘Salat’ 381) Bayram namazları için ve Hac ve Umre için ihrama girileceği zaman gusletmek sünnettir. Peygamberimiz’in bayram namazı kılmak için guslettiği nakledilmiştir. Zeyd b. Sabit (r.a) şöyle nakledilmiştir: “Resûlullah, ihrama girmek için elbiselerini çıkardı ve gusletti.” (Tirmizi, ‘Hac’ 830) Güneş ve ay tutulması nedeniyle kılınacak olan namaz için gusletmek Hanefî âlimlerine göre menduptur. Delilikten, baygınlıktan veya sarhoşluktan ayıldıktan sonra gusletmek menduptur. İbn Münzir şöyle demektedir: ‘Peygamber’in (s.a.v) baygınlıktan dolayı guslettiği sabittir.’ (Müslim, ‘Salat’ 418) Ölü yıkamaktan dolayı gusletmek Maliki, Şafii ve Hanbelilere göre müstehaptır. Hanefiler bundan dolayı gusletmeyi gerekli görmemişlerdir. Delilleri ise Darekutni ve Hakim’in rivayet ettiği: ‘Ölü yıkamaktan dolayı üzerinize gusletmek yoktur’ hadisidir.

AYET-İ KERİME VE MEALİ

وَلَا تَقُولُوا لِمَنْ أَلْقَى إِلَيْكُمُ السَّلَامَ لَسْتَ مُؤْمِنًا
تَبْتَغُونَ عَرَضَ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا

“Size selam verene, dünya hayatının geçici menfaatine göz dikerek ‘sen mümin değilsin’ demeyin.”

Nisa 4/94.

Selam, barış ve güvenin sembolüdür. Harp meydanında bir kimse Müslümanlara selam verdiği, kelime-i tevhidi okuduğu ve Müslüman olduğunu söylediği, savaştan vazgeçip Müslümanlara teslim olduğu, barış teklif ettiği takdirde onu öldürmek câiz değildir. Kur’ân-ı Kerim, şüphe üzerine kâfir olduklarına hükmederek düşman safında bulunan insanı öldürme hatasına düşmektense, o insanın samimi Müslüman olup olmadığı konusunda yanılmayı, yanlışlıkla Müslüman sayıp buna göre davranmayı tercih etmiştir. Müminler bir kimseye kâfir veya düşman muamelesi yapabilmek için onun böyle olduğundan emin olmak durumundadırlar.

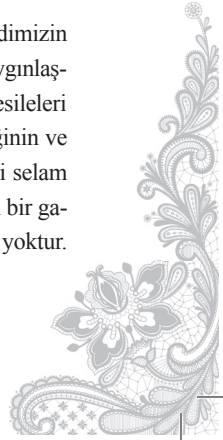
HADİS-İ ŞERİF VE MEALİ

إِذَا أَنْتَهَى أَحَدُكُمْ إِلَى الْمَجْلِسِ، فَلْيَسَلِّمْ فَإِذَا أَرَادَ أَنْ يَقُومَ،
فَلْيَسَلِّمْ فَلْيَسَلِّمْ الْأُولَى بِأَحَقَّ مِنَ الْآخِرَةِ

“Sizden biriniz bir meclise vardığında selam versin. Oturduğu meclisten kalkmak istediği zaman da selam versin. Önce verdiği selam, sonraki selamından daha üstün değildir.”

Ebü Dâvûd, Edeb 139; Tirmizî, İsti’zân 15

Bir meclise hem girerken hem de ayrılırken selam verilmesi, Peygamber Efendimizin sünnetlerindedir. Bu davranışlar, insanlarla iyi ilişkiler geliştirmenin, güzel ahlakı yaygınlaştırmanın, insani duyguları kemâle ulaştırmanın, İslam kardeşliğini güçlendirmenin vesileleri kabul edilir. Cemaate verilen ilk selam, gelen kimsenin iyi niyet ve hayır için geldiğinin ve kendisinin kötülüklerinden emin olmaları gerektiğinin bir ilândır. Ayrılırken verdiği selam ise, kendisi mecliste olmadığı sürece de onun kötülüklerinden emin olabileceklerinin bir garantisidir. Dolayısıyla birinci selam ile ikinci selam arasında anlam itibarıyla bir fark yoktur.

MESCİD ADABI

Mescidler yeryüzünün en faziletli mekânlarıdır. Fazileti hakkında ayet-i kerimede şöyle buyruluyor: “*Şüphesiz mescitler, Allah'ındır. O halde, Allah ile birlikte hiç kimseye kulluk etmeyin.*” (Cin, 72/18) Hem dini kaynaklarımızın değer atfettiği bir mekân olması hem de Müslümanların huzur içinde ibadet etmek için gittiği mabed olması bakımından saygınlığına uygun davranmak gerekir. Mescide giderken Müslüman vakarına yakışan bir usul ile yürünmelidir. Peygamberimiz, (s.a.v) telaşla, aceleyle camilere girmeyi uygun görmemiştir. Mescide girerken şu duanın okunması tavsiye edilmiştir: “Kovulmuş şeytandan Yüce Allah'a, O'nun kerim zatına ve kadim saltanatına sığınırım. Allah'ın adıyla giriyorum, hamd yalnız Allah'adır. Allah'ım! Efendimiz Muhammed'e (s.a.v) ve onun aile halkına salat ve selam olsun. Allah'ım günahlarımı bağışla ve bana rahmetinin kapılarını aç.” Mescide abdestli gelmeli, içeri girdikten sonra ilk iş olarak iki rekât tahiyetü'l-mescid namazı kılınmalıdır. Cemaat sevabını kazanmak için aceleyle mahal bırakmayacak şekilde vaktinde gelinmelidir. Namaz kıldıktan sonra sakin bir şekilde zikir, tesbih, Kur'an tilaveti ve tefekkür ile meşgul olunmalıdır. Camide ibadetle meşgul olanların dikkatini dağıtmamaya dikkat edilmelidir. Dünyevi konuşmalardan kaçınılmalıdır. Her yerde hayatımızın bir parçası haline gelmiş cep telefonları önemli bir sorun oluşturmaktadır. Mescide girmeden kapalı konuma getirilmelidir. Elbisemizin, çoraplarımızın temiz olmasına özen göstermeliyiz. Elbiselerde ve çoraplarda dikkati celbeden yazılardan olmayanları satın almayı tercih etmeliyiz. Cünüp, hayırlı ve lohusa hallerinde mescidlere girmek caiz değildir.

Mescidler saf tutup merhamet talebiyle niyazda bulunduğumuz yerlerdir. Buralarda öfkeye, nefrete, kırgınlığa ve dargınlığa sebebiyet verecek davranışlardan konuşmalardan sakınmalıyız. Elimizden geldiğince kızgınlıklarımızı, günlük sıkıntılarımızı, zihnimizi meşgul eden sorunlardan arınmak için mescidlerin manevi atmosferinden yararlanmalıyız. Camiler cennet bahçeleridir. Meyvesi ise zikir, tesbih, tekbirdir.

AYET-İ KERİME VE MEALİ

فَإِنْ لَمْ تَجِدُوا فِيهَا أَحَدًا فَلَا تَدْخُلُوهَا حَتَّى يُؤْذَنَ لَكُمْ وَإِنْ قِيلَ لَكُمْ ارْجِعُوا فَارْجِعُوا هُوَ أَزْكَى لَكُمْ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ عَلِيمٌ

“Eğer o evlerde bir kimse bulamazsanız -size izin verilmedikçe- oralara girmeyin. Size “kabul edemiyoruz, dönün” denirse hemen dönün; bu sizin için daha nezih bir davranıştır. Allah bütün yaptıklarınızı bilmektedir.”

Nur 24/28.

Hız. Peygamber’in belirlediği bir kurala göre bir yere girmek için izin isteyen kişi, bu isteğini en çok üç defa tekrar etmeli, buna rağmen izin ifade eden bir karşılık alamazsa dönüp gitmelidir (*Buhâri, “İsti’zân”, 13*). Ancak sesinin duyulmadığını düşünen kimsenin izin talebini üçten fazla tekrar edebileceği belirtilmektedir (*Kurtubî, XII, 218*). Bir kimsenin izinsiz girmesi câiz olmayan yeri iyi niyetle de olsa kapı aralığından veya pencereden gözetlemesi de câiz değildir. Zira izin isteme hükmünün konuluş sebebi, aile mahremiyeti gibi görmek, duyulması istenmeyen hususları yabancı gözlerle karşı korumaktır (*Aynî, XVIII, 286, 294*).

HADİS-İ ŞERİF VE MEALİ

الِاسْتِئْذَانُ ثَلَاثٌ، فَإِنْ أُذِنَ لَكَ، وَإِلَّا فَارْجِعْ

“İzin istemek üç defadır. İzin verilirse girersin, verilmezse geri dönersin.”

Buhâri, İsti’zân 13; Müslim, Edeb 33-37.

Bir eve herhangi bir maksatla gidildiğinde, girilip girilemeyeceği ev sahibinin iznine bağlıdır. Bir eve girmek için izin istemek, kapı çalmak, zil çalmak veya seslenmek üç defadan fazla olmamalıdır. Üç defa izin isteyeneye cevap verilmediği takdirde, duyulmadığı kanaati hâkimse kapı daha fazla çalınabilir, duyulup da açılmadığı anlaşılınca oraya girmekte ısrar etmemek gerekir.

MİSAFİRE HÜRMET

Misafir ağırlamak ve ona ikramda bulunmak Hz. İbrahim'den Peygamber'imize (s.a.v) kadar devam edegelen bir sünnettir. Peygamberimiz (s.a.v) misafire çok önem verir, hizmetlerine ve ağırlanmalarına son derece özen gösterirdi. Peygamberimiz aşağıdaki hadislerde “Allah'a ve ahiret gününe inanan misafirine ikram etsin. Allah'a ve ahiret gününe inanan, yakınları ile ilgisini devam ettirsin...” (Buhâri, Edeb, 85) ve yine “...misafirinin de senin üzerinde hakkı vardır...” (Müslim, Siyâm,182) misafirlik hukukunu hak kavramı üzerinden bir sorumluluk/gereklilik olarak beyan etmiştir. Kadim geleneğimizde misafir Allah'ın bir lütfu ve ikramı, evin rahmet ve bereket vesilesi, rızkın çoğalmasının, günahların bağışlanmasının sebebi olarak görülür. Ayrıca “ziyaret, vefâ borcuna kefarettir” denmiştir. Ahlaki erdemlerimizi muhafaza etmenin, canlı tutmanın ve geleceğe taşınmanın da birer vesilesi olarak misafir olma/ misafir ağırlama bir gelenek inşası, tabiatıyla bir aidiyet şuurudur. Yakınlarımızı, büyüklerimizi ve dostlarımızı uygun zamanlarda ziyaret etmek, yerine getirmesi gereken ahlaki vazifelerimizdendir. Dostluk bağlarının ve kardeşlik duygularının kuvvetlenmesini sağladığı için, toplumun sıhhatini koruyan güzel davranışlar cümlesindedir.

Bir rivayette Efendimiz (s.a.v): “*Bir kavme misafir geldiği zaman rızkı ile gelir, giderken de onların günahları bağışlanmış olarak gider*” (Aclûnî, Keşfu'l-Hafâ, I, 80) buyurur.

Mutasavvıflardan *Feridüddin Attar* “*Cevâhîrnâme*” isimli eserinde, hadislerde belirtilen bu hususlara temas ederek şöyle der: “Kardeş, misafiri hoş tut. Misafir Allah vergilerinden bir nimettir. Misafir, rızkını beraberinde getirir. Sonra ev sahibinin günahını götürür... Kardeşim, misafiri aziz tut ki sen de Allah'tan izzet bulasın. Misafirini iyi konuklayan iman ehline Allah, rahmet kapısını açar. Tabiatı misafirden hoşlanmayan kimseden Allah da Resûlullah (s.a.v) Efendimiz de incinir. Misafire hizmet eden kul, kendisini Allah katına layık bir dereceye yükseltir. Misafiri güler yüzle karşılayan, Allah'tan ölçüsüz lütuflar görür. Ey ev sahibi; fazla külfetten uzak ol ki, misafirden sana ağırlık gelmesin.”

İlk mutasavvıflardan *Şakîk el-Belhî* hazretleri: “*Bana misafirden daha sevimli bir şey yoktur. Çünkü onun rızkını Allah verir; ecri/ sevabı ise bana kalır*” der.

Geleneğimizde misafirin duasının kabul olacağına dair inanç, Efendimiz'in (s.a.v) “*Üç dua vardır ki muhakkak kabul olur: Babanın, misafirin ve mazlumun/ zulme uğrayanın duası*” hadisleriyle şekillenmiştir. (Ebû Davud, Vitr; 29)

Misafire ikramda bulunmak, bunu yaparken acele davranmak, hizmet ve hürmete layık olduğunu hissettirmek hem insanlığımızın hem de Müslümanlığımızın gereğidir. Peygamber Efendimiz (s.a.v) bir hadislerinde: “*Misafir etmeyende hayır yoktur*” (Ahmed, Müsned, IV; 155) buyurmuştur. Şâirin dediği gibi;

*Hüznü defet hayatından, neşe geldi misafir
Yalnızlık; yüzüme bakma sohbet geldi misafir
Karanlık girmez artık bak ışık geldi misafir
Kalsın sonsuza ev sahibim olsun o misafir*

AYET-İ KERİME VE MEALİ

وَالْمُؤْمِنُونَ وَالْمُؤْمِنَاتُ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ يَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ
وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَيُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَيُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَيُطِيعُونَ اللَّهَ
وَرَسُولَهُ أُولَئِكَ سَيَرْحَمُهُمُ اللَّهُ إِنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ

“Müminlerin erkekleri de kadınları da birbirlerinin velileridir; iyiliği teşvik eder, kötülükten alıkoyarlar, namazı kılarlar, zekâtı verirler, Allah ve Resulüne itaat ederler. İşte onları Allah merhametiyle kuşatacaktır. Kuşkusuz Allah mutlak güç ve hikmet sahibidir.”

Tevbe 9/71.

Bu ayette müminlerin ortak niteliklerine değinildiğinden erkek ve kadınlar ayrı ayrı anılmıştır. Müminlerin temel vasıfları, onlar mümin kardeşlerinin dostluğuna değer verirler; iyiliği özendirirler, kötülükten vazgeçirmeye çalışırlar; zekâtlarını verirler ayrıca cömertçe gönüllü başlılarda bulunurlar, hatta imkânları elverdiği için daha fazla yapamadıklarına üzüülürler. Allah yolunda savaşmaları gerektiğinde canlarını ve mallarını esirgmeden böyle bir çağrıya koşarlar ve bu yolda asla yılgınlık göstermezler. Allah ve Resulüne mutlak itaat gösterirler. Bu yüzden Allah, onlara hiç bitmeyen cennet nimetlerini ve daha önemlisi kendi rızasına erişmenin mutluluğunu tattıracaktır.

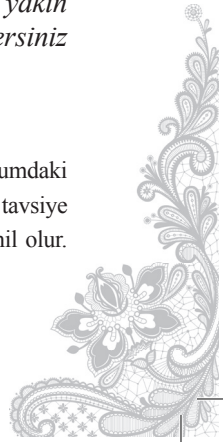
HADİS-İ ŞERİF VE MEALİ

وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَتَأْمُرَنَّ بِالْمَعْرُوفِ وَلَتَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ أَوْ
لَيُوشِكَنَّ اللَّهُ أَنْ يَبْعَثَ عَلَيْكُمْ عِقَابًا مِنْهُ ثُمَّ تَدْعُوهُ فَلَا يُسْتَجَابُ لَكُمْ

“Canımı gücü ve kudretiyle elinde tutan Allah’a yemin ederim ki, ya iyilikleri emreder ve kötülüklerden nehyedersiniz, ya da Allah kendi katından yakın zamanda üzerinize bir azap gönderir. Sonra Allah’a yalvarıp dua edersiniz ama duanız kabul edilmez.”

Tirmizi, Fiten 9.

İyiliği emir ve kötülükten nehiy vazifesi yerine getirilmezse, yani insanlar toplumdaki kötülöklere, haramlara sessiz kalırlarsa, Allah azabını gönderir. Gücü yetenler iyiliği tavsiye edip, kötülükten sakındırma görevini yerine getirmeyince, ceza bütün topluma şamil olur. Allah’ın emir ve yasaklarına riayet etmeyenlerin ise artık duaları da kabul olmaz.

MÜSLÜMAN DUYARLIDIR

“Mümin erkekler ve mümin kadınlar birbirlerinin dostlarıdır. İyiliği emreder, kötülükten alıkoyarlar. Namazı dosdoğru kılar; zekâtı verirler. Allah’a ve Resulüne itaat ederler. İşte bunlara Allah merhamet edecektir. Şüphesiz Allah mutlak güç sahibidir, hüküm ve hikmet sahibidir.” (Tevbe, 9/71) Bu ayet-i kerime toplum içinde yaşayan fertlerin duyarlı olmasının zaruretine işaret etmektedir. Dostluğun temel ilkelerinden birisi de iyiye yönlendirme, yanlışlara karşı uyarıdır. Hiç kimse sevdiği, değer verdiği birinin kötülüğe bulaşmasını, zarar görmesini istemez. Bu dostluğu ayakta tutan samimiyetin gereğidir. Dostlarımızın, sevdiklerimizin hatalı davranışları, kendilerine sıkıntı verecek yollara gitmeleri bizi üzer. Dolayısıyla bu konuda duyarlı olmak bizim için bir vazifedir. Uyarılarımız her zaman karşımızdaki insana hoş gelmeyebilir. Ama acıda olsa bu görevimizi ihmal edemeyiz. Bizim irfan geleneğimizde “dost acı söyler” diye bir söz vardır. Acı söz eğer acı içinde kıvranacak bir sonuca gitmeyi önleyebiliyorsa o söz söylenir ve söylenmelidir.

Duyarlı olmak sevmenin, dost olmanın ve ümmet olmanın gereğidir. İyi bir aile ferdi olmanın, iyi bir komşu olmanın, iyi bir vatandaş olmanın yolu duyarlı olmaktan geçer. Çocuklarımızı yetiştirirken her uyarılarımız, kararlarımız her zaman onların hoşuna gitmez. Fakat büyüyünce bu kararların kıymetini daha iyi anlarlar. Etrafımızda olanlara karşı kayıtsız kalmak, bencil duyguların eseridir. Önceki toplumların helak olmalarının önemli sebebi işlenen kötülüklerle karşı duyarsız olmalarıdır. (Maide, 5/78, 79) Bunun öneminden dolayıdır ki, Peygamberimiz (s.a.v) şöyle buyurmaktadır: *“Sizden kim kötü bir iş görürse, onu eliyle değiştirsin, eğer buna gücü yetmezse diliyle değiştirsin, buna da güç yetiremezse kalben karşı koysun; bu imanın asgari gereğidir.” (Müslim, İman 78)* Bu duyarlılığı kaybettiğimizde dualarımızın kabulü de zordur: Peygamberimiz (s.a.v) bu konuda ümmetini şöyle uyarılmaktadır: *“Bu canı bu tende tutan Allah’a yemin ederim ki, ya iyiliği emredip kötülükten alıkoyarsınız ya da Allah Teâla size azap gönderir. Sonra Allah’a yalvarırsınız fakat duanız kabul edilmez.” (Tirmizi, Fiten 9)*

AYET-İ KERİME VE MEALİ

وَإِذَا سَمِعُوا اللَّغْوَ أَعْرَضُوا عَنْهُ وَقَالُوا لَنَا أَعْمَالُنَا وَلَكُمْ
أَعْمَالُكُمْ سَلَامٌ عَلَيْكُمْ لَا نَبْتَغِي الْجَاهِلِينَ

“Onlar, boş söz işittikleri zaman ondan yüz çevirirler ve “Bizim yaptıklarımız bize, sizin yaptıklarınız da size; esen kalın; bizim cahillerle işimiz yok” derler.”

Kasas 28/55.

Bundan önceki ayetlerde iman eden, Allah’a itaat eden, kötülükleri iyilikle sava ve infak edenlerden övgü ile söz edilmiştir. Bu ayette ise inancından dolayı kendisine sataşan cahillere “selam” sözüyle karşılık veren güzel ahlaklı olma meziyetine sahip olan kimselerden söz edildi. Yukarıda zikredilen ahlaki özelliklere de sahip olanlar diğer müminlere verilecek mükâfâtın iki katı veya daha fazlasıyla ödüllendirilecektir.

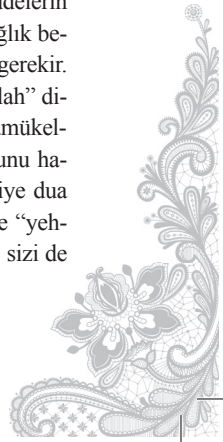
HADİS-İ ŞERİF VE MEALİ

إِذَا عَطَسَ أَحَدُكُمْ فَلْيَقُلْ: الْحَمْدُ لِلَّهِ، وَلْيَقُلْ
لَهُ أَخُوهُ أَوْ صَاحِبُهُ: يَرْحَمُكَ اللَّهُ، فَإِذَا قَالَ لَهُ:
يَرْحَمُكَ اللَّهُ، فَلْيَقُلْ: يَهْدِيكُمُ اللَّهُ وَيُصْلِحْ بِالْكُمْ

“Sizden biriniz aksıracağı zaman: “Elhamdülillah” desin. Kardeşi veya arkadaşı da ona: “Yerhamükellah” (Allah sana rahmetiyle muamele eylesin) desin. Aksıran da: “Yehdükümullahu ve yuslihu bâleküm” (Allah sizi hidayette kalsın ve kalbinizi islah etsin) desin.”

Buhâri, Edeb 126.

Aksırma, beyin, burun ve boğazla alakalı ise de vücudun bütün uzuvları ondan etkilenir ve sarsılır. Esasen aksırık burun yollarında gelişir ve beyindeki reflekse bağlı olarak ağızdan ve burundan nefes boşalmasını sağlamak suretiyle, burun yollarındaki yabancı maddelerin temizlenmesine ve bütün vücudun zindeliğe kavuşmasına vesile olur. Bu sebeple sağlık belirtisi olarak kabul edilir. Sağlık ise en büyük nimettir. Her nimete hamd ve şükür gerekir. İşte bu sebeple aksırma nimetine karşı da Allah’a hamedilir. Aksırınca “elhamdülillah” diyen kimseye “yerhamükellah” denir. Aksırığında “elhamdülillah” demeyene, “yerhamükellah” diye karşılık verilmez. Bunun sebebi, bir görevi ve sünneti terk edene durumunu hatırlatmak ve onu bunları yapmaya teşviktir. Aksıran, kendisine “yerhamükellah” diye dua edene, “yehdükümullahu ve yuslihu bâleküm” şeklinde karşılık verir. Bazı hadislerde “yehdükümullahu ve yuslihu bâleküm” yerine “yağfirullahü lenâ ve leküm” (Allah bizi de sizi de bağışlasın) diye karşılık vermenin daha münasip olduğu ifade edilmiştir.

MÜSLÜMANIN MÜSLÜMAN ÜZERİNDEKİ HAKLARI

İslam toplumunun günlük hayatını düzenlemeyi konu edinen fıkıh kitaplarının muamelat bahisleri, insanların birbiriyle ilişkisini düzene koyan konuları içerir. Bu ilişki, dünya ölçeğinde süregelen bir ilişki gibi dursa da dünya-ahiret ekseninde bir ilişkidir. Müslüman kişi bu ilişkinin odağıdır. Muhatabı olan kimse de bu ilişkinin en yakın şahididir. Bu anlamda Müslümanlar yeryüzünde birbirlerinin şahitleridir.

Bu şahitliğin gereği olarak Efendimiz (s.a.v), “*Selamı yayınız, fakir ve yoksulları doyurunuz, böylelikle Allah’ın size emrettiği şekilde kardeşler olunuz.*” (İbn-i Mâce, Et’ime 1) buyurmaktadır. Ayrıca “*Kim kardeşine haksızlık etmişse onunla helalleşsin*” (Buhâri, Rikak, 48) buyurarak kardeşliği hak kavramıyla bütünleştirmiştir. Binaenaleyh, Müslümanların birbirleri üzerinde hak ve sorumlulukları vardır. Bu hak ve sorumluluklar maddi veya manevi nitelikli olabilir. Her hak, bir mükellefiyeti de beraberinde getirdiği gibi bu yükümlülüğü yerine getirmeyenler dünyevi veya uhrevi olarak bundan sorumludurlar.

Müslümanın Müslüman üzerindeki hakkı hadislerin beyanıyla beş-tir: 1- Selamı almak. 2- Hastayı ziyaret etmek. 3- Cenazeye iştirak etmek. 4- Dâvete icabet etmek. 5- Aksırana “yerhamukellah” demek. (Buhâri, Cenâiz,2; Müslim,selam4;İbn Mâce, Cenâiz,1)

Bunun dışında meşru daire içinde yapılan düğün davetlerine icabet etmek, meşru olmak kaydıyla eğlenme veya sohbet etmek amaçlı davetlere katılmak, nasihat isteyen, dertleşmek için kapısını çalanın, çaresiz zamanında yardım isteyen yardımına koşmak müstehaptır. Bu hasletler Müslüman toplumunu kaynaştırıcı, dostluk, kardeşlik bağlarını güçlendirici, merhamet ve şefkat duygularını tahkim edici bir görev görür. Müslümanlar bu görevlerini yerine getirirlerse Allah’ın hakkına da riayet etmiş olurlar. Nitekim bir hadiste Efendimiz (s.a.v); “*Allah’ın kulları üzerindeki hakkı, Allah’a ibadet etmeleri ve O’na hiçbir şeyi ortak koşmamalarıdır. Kulların Yüce Allah üzerindeki hakkı ise kendisine ortak koşmayan kimselere azap etmemesidir.*” (Müslim, İman, 49)

Gazzâli, *Kalplerin Keşfi*’nde bu konuya değinirken Müslümanın Müslümana iyilik yolunda destek olmasını, günahkârlar için af dilemesini, doğru yola sırt çevirenleri Hakk’a davet etmesini, tövbe edenleri sevmesini de bir hak olarak görür. Ayrıca her Müslümanın kendi hesabına ne istiyorsa bütün Müslümanlar için de aynı şeyi istemesini, kendisinin hoşlanmadığı şeyleri müminler için de istememesini, hiçbir Müslümanı söz ve davranışla üzmemesini, ne kadar kızarsa kızsın, tanıdıkları ile üç günden fazla küs kalmamasını, uğradığı bir haksızlığı bağışlamasını Müslümanın Müslümana karşı vazifesi olarak görür.

Müslümanlar hem marufu emrederek hem de zemmedilmiş ahlakın isteklerini geri çevirerek, toplumun en hayırlıları olmaya aday olurlar. Allah’ın razı olduğu ve “gir cennete” dedikleri arasında anılmaya değer insanlar olarak dünya hayatını tamamlamayı kendilerine gaye olarak belirlemeleri kendi menfaatlerinedir.

AYET-İ KERİME VE MEALİ

فَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ

“*Sen Rabbini hamd ile tesbih et..*”

Hicr 15/98.

“Allah’ı hamd ile tesbih et!” buyruğu, “elhamdülillâh..., sübhânallah...” gibi güzel sözlerle dilimizi süslemeyi, bu ifadelerin anlamıyla kalp ve zihnimizi bezemeyi ve bu inancı hayatımızın belirleyici ilkeleri kılmayı gerektirir. Kulun Rabbini hamd ile tesbih etmesi, yani O’nu övgüyle anarak her türlü eksiklikten, şanına yaraşmayacak niteliklerden tenzih edip yüceltmesi; Rabbi karşısındaki tevazuunun, O’na karşı duyduğu derin saygının en çarpıcı ifadesidir.

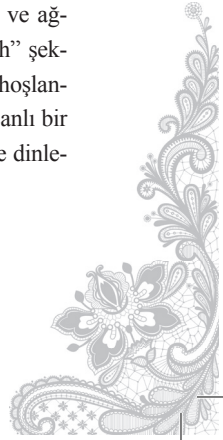
HADİS-İ ŞERİF VE MEALİ

إِذَا تَشَاءَبَ أَحَدُكُمْ فَلْيُمْسِكْ بِيَدِهِ عَلَىٰ فِيهِ فَإِنَّ الشَّيْطَانَ يَدْخُلُ

“*Sizden biriniz esnediği zaman eliyle ağzını tutsun. Çünkü şeytan onun ağzına girer.*”

Müslim, Zühd 57-58.

Esnemek bizim geleneğimizde hiç hoş karşılanmayan hallerden biridir. Özellikle bir mecliste esnemek orada bulunanlara karşı saygısızlık olarak telâkki edilir. Yeme içmede ölçüyü kaçırmayanlar, düzenli bir hayat sürenler ve uyanık bir şuura sahip olanlar bu hastalıktan kendilerini kurtarabilirler. Fakat bütün tedbirlere rağmen esneme haline mani olmayanlar bulunabilir. İşte o zaman da insanın eliyle ağzını kapatması gerekir. Bu hem çirkin bir görünümü önler hem de manevi cihetten şeytanın kendine gülmesine veya ağzından içeri girmesine engel olur. Çünkü şeytan esneyen insanın suratını çirkinleştirmeye ve ağzından içeri girmeye gayret eder. Ayrıca bu konudaki hadislerde esnerken “hah hah” şeklinde sesler çıkarmanın da câiz olmadığını görmekteyiz. Çünkü bunlar, şeytanın hoşlandığı ve onu güldüren hallerdir (Ebû Dâvud, Edeb 89). Esneme hali, insanın diri ve canlı bir halde bulunmasını engellediği gibi, huzur-i kalple ibadet yapmasını, düşünmesini ve dinlediğini anlamasını da önler.

TESBİH, TAHMİD, TEKBİR

Ebu Hüreyre'den (r.a) nakledildiğine göre bir gün fakir muhacirler, Resûlullah'a gelip dediler ki: '(Ey Allah'ın Resulü) servet sahipleri, yüksek dereceleri, ebedi nimetleri kazanıp götürdüler. Onlar bizim kıldığımız gibi namaz kıyıyorlar, bizim tuttuğumuz gibi oruç tutuyorlar, üstelik onların çokça malları da var. O sayede hac ve umre yapıyor, Allah yolunda savaşıyor, sadaka veriyorlar.' Bunun üzerine Resul-i Ekrem (s.a.v): "*Size, öncekilere yetişip, sonrakileri de geçeceğiniz, sizin yaptıklarınızı yapmadıkça kimsenin sizden daha üstün olamayacağı bir şey öğreteyim mi?*" buyurdu. Sahabe-i Kiram: Evet ey Allah'ın Resulü, dediler. Peygamberimiz (s.a.v) şöyle buyurdu: "*Her namaz arkasında, otuz üçer defa tesbih, tahmid ve tekbir getirin*" buyurdu. Tesbih, tahmid ve tekbirin nasıl getirileceği sorulduğunda, Resûlullah (s.a.v): "*Sübhaneallah, elhamdülillah, Allahü ekber dersiniz*" buyurdu. Aradan bir müddet geçtikten sonra fakir muhacirler tekrar gelerek: '(Ey Allah'ın Resulü) zengin kardeşlerimiz bizim yaptıklarımızı duymuşlar ve bizim yaptıklarımızı onlar da yapıyorlar,' dediler. Bunun üzerine Resûlullah (s.a.v): "*Artık bu Allah'ın bir vergisidir ve onu dilediğine verir*" buyurdu. (Buhâri, Ezan 155; Müslim, Mesacid 142) Bu hadis-i şerifin müjdelediği nimetlere ulaşmak için Asr-ı Saadet'ten günümüze kadar kıldığımız her farz namazın ardından bu tesbihatı yapmadan namaz kıldığımız yerden ayrılmayız. Bu tesbihatın öncesinde ve sonrasında gerek okunan ayet ve sureler ve gerekse diğer dualar Peygamberimizden rivayet edilen ve karşılığında sevap vaad edilen okumalardır. Namazdan ayrıldıktan sonra okuduğumuz bu duaların tümüne tesbihat deriz. Sahabe-i kiram hangi gaye ile okumuşsa bizde aynı gaye ile okuruz. Bu tesbihat aynı zamanda dünyevi varlık ve makamların Allah katında sorumluluktan öte bir mana ifade etmediğinin; samimi bir gönülden çıkıp dile gelen zikir ü tesbihatın nezd-i ilahide büyük değere sahip olduğunun müjdesidir. Bu hadis-i şerif dünyalık bir serveti olmayanın kendisinin değersiz, ibadetlerinin de kıymetsiz olmadığını beyan etmektedir. Gönül Hakk'ı anınca, dil zikrini edince, kul mana âleminde iltifatlara mazhar olur. İmkânı olmazsa bile imanı onu yüceltir. Dünyada mevki makamı olmayan nice kimsenin Allah katında hatırı vardır. Şairin dediği gibi:

Harabat ehline hor bakma zakir

Defineye malik viraneler var.